

ŞEWÇILA

3 kovara edebî hunerî 3 hamnan 2011

2

Bedrîye TOPAÇ	: Cinî
Xurbet ORÇEN	: Hesrê çimanê mi
Neşe BABIJ	: Qeçekîya mi boya rihanî bî
Îsmâil GUVEN	: Saya sûra girde
Osman TETİK	: Dejê Ceylane
Séchu SENDE	: Hewnan de zî ez do ziwanê xo vîndî nêkerî
Sadiq HÎDAYET	: Kutiko veradaye
Weysel HANYILDIZ	: Zerrîya betilîyaya
Ali Aydın ÇİÇEK	: Çila
Mehmed YERGİN	: Mela Mehmed Elîyê Hunî û Mewlidê ey
Newzat DODANIJ	: Şewe û xirabîye
Ferat KAYA	: Decê barî

rojnameyo kulturî yo 15 rojê NEWPEL

rojnameyo kulturî yo 15 rojê NEWPEL

01-15 tebaxa 2011 Hûmari: 10 newepel@hotmail.com Vaya / Fiyat: 1 TL

"Wa Kirdkî Vîndî Nêbo"

Rojnameyê ma Newepel hewteyê ûyartheyê de çapemeniyê de bi hawayêko hira ca girewti. Roşan LEZGÎNî roportajê xo de va: "Ziwanêk eke nêbo zîwanê rajname û televizyonî, miyan ra wedariyeno, beno vîndî. Bi kamcin lehçeya kurdki weşane nêbo, a zî vîndî bena"

Verî, xebera derheqê mîrşayê neteweyî ya kurdan "Ey Reçbî" ko lehçeya soranî ra seba kurdîlamîya tadarîyênê û hûmara 9. ya Newepelî de wîsarîyabî, keyeyî AKnews de ca girewt. Dîma gelek keyeyî û rojnameyanê bînanê ca îda na xebîr.

wanêk eke nêbo zîwanê rojname û televizyonî, miyan ra wedariyeno, beno vîndî. Eke ma yew lehçeya kurdki îhmal bikerin yan zî teber ra verdin, eynî weş de ma komeleko muhim yê kurdan û cografayêka muhîme ya Kurdistanî teber ra vîndanê. Yew lehçeyê tena rîpêlê miyanî de yan zî gîşeyê û çîncîvîkê lehçeyêka bine de ca bîgîro, nêbena wayîrê seksiyetî. Newepel mucadêle keno ke kirdkî bîbo wayîrê seksiyetî, xo rê înganê xo ser o vîndero."

ANF (Ajansa Nûçeyan a Feratî), derheqê rojnameyê ma de editorê ma Roşan LEZGÎNî reyde yew roportaj vîrîşt. ANF ra pey, na rey Bînetî editorê ma Roşan LEZGÎNî reyde yew roportaj vîrîşt. Bînan ra dîma zî Radyoya Dengê Mezopotamya ke merkezê xo Bruksel

de yo, bi kirdkî yew roportaj vîrîşt û weşana. Roportajê ANF de editorê ma Roşan LEZGÎNî qalê romanîşê Komale Zîwan, Huner û Kulturî Zîwan Komî, dîma zî qalê dest bi lehçeyê kurdki rojnameyê ma Newepelî keno û vano: "Zî"

Festîvala Munzurî Virazîya

Festîvala Kultur û Tebîetî ya Munzurî ya 11. roja 28 temmûze stadê Mamekiye de bi qîşkerdîşê sereka beledîyeya Mamekiye Edibe Şahîn dest pêkerd.

Edibe Şahîn qîşkerdîşê xo de va: "Festîvale bi hemariyêka komekîfe amade bîye. Emser tena beledîyeya Mamekiye ney, beledîyeyê hema qezayan, partiyê siyasî û rêxistîyêkî vîvî, ma ameyî tîhet û ma bîre da ke serî festîvale organîze bîkime. Ma nê pîyayîbiyayî tena bî na festîvale sînor nêkenîme. Derheqê problemênê na wîlayetê de ma dîdî bî hemariyê bîaxêlîm."

Keyeyê DêrsimInfo zî roja destpêkerdîşê Festîvala Mizurî de nuştêyêko barkêş weşana. Nuştê de yewo vatene ke "Her ca de, mîlîng û pêserameyîsan de, rojname û İnternetî de çalê asîmîlasyonê kurdî, bîaybeyê tenukeyê vîndîbiyayîşê kîrmanckî (zazakî) duştê tirkî de beno. 30 serî yo ke zîwan, kultur û îtîcadê Dêrsimî, peîlînê, bî nê asîmîlasyonî de na emê. Vanê, eke nîya dewam bikero, des serran de Dêrsim axîr beno yê wîzerî. Vanê, kes kîrmanckî rê ehemîyet nêmusneno."

- Seba Universiteyanê Kurdistanê Başûrî Muracat Dest Pêkerd
- Cîniya Mela Mîstefa Berzanî Hemayil Xanîme Şîye Rehmet

Editorî ra

Roşan LEZGÎN

Gama ke ma hûmara yewîne ya Newepelî vete, ma-mosta Maimîsanîj mî gêra, va "Serî jano?" Nî va, "Mamosta, wayî seke meydânê Berê Koyî yê Dîyarbekirê de, mîyanê hende mîletê de ez xo rût-vîran bikerî!"

Feqîtiya Cemilê Seydayî û Hucraya İskender Paşayî

Xurşîd MİRZENGÎ

Serewedarişê Cemilê Seydayî û ewlîşê Dîyarbekirê, Medreseya İskender Paşayî de di çareserîyê cê, feqîd de dest pêkerbî. Di medrese de feqîyo qic ew bi.

Dersa Zîwanî de Şîra "Xezaloke"

Mîstefa ŞAHÎN

Mî seba xebara atolye şîra Serdar Roşanî "Xezaloke" amede kerbî. Nuştêyî tewîr bî tewîr ê, şîra zî tewîrê nuştîşî ra yew a. Ma karardîşê şîre hewte yo verên gîrewtbi program.

Pêşniyazêk

Murad CANŞAD

Tirkîya de 15ê tebaxa 2006î ra nat o bi kurdî rojane rojnameyêk weşno. Seba ke zext û zarê dewîete ser o zaf ê, rey-rey yewo gîrewtene, bi yewna nameyî weşana xo domneno.

"Gût Mornîg" Yan "Gît Moruk"

Sinan SUTPAK

Xîstîyêndê Ewralê kurdewarî estbî ki cuda malbatî ra mendbî. Ey her şewrane her embazî ra vatê "Rojboş". Eke rojên jewî rê nêvatayê zeki çîyêndê xo vîni kero.

Kullkûsûre

Ayhan SARIGOL

Beno nêbena, welatêde zaf dîrd de jû çêneke bena. Pî bo qîl bo her kes na çêneke ra zal hes keno, her kesî ra zafêr kî pîrîka na çêneke aye ra zal hes keno...

SEBA TÊKILÎ

Tel: (0 412) 228 14 55 E-Mail: newepel@hotmail.com
Adrese: Lise Cd. 3. Sk. Elif Apt. Kat: 3, No: 11
Yenişehir / Dîyarbekir

Şewçila
Kovara Edebî Hunerî
Hûmare: 2, hamnan 2011

Wayîr û Berpirsîyar/Sahibi ve Sorumlu Mûdür: Sidqî Zîlan
Edîtor & Redaktor: Roşan Lezgîn
Mîzanpaj: Vîn Ajans
Resmê Qapaxe: Mehmud Celayîr
Vaya/Fiyat: 5 TL

Çap/Baskî: Berdan Matbaacılık,
Güven Sanai Sitesi, C Blok No: 239, Topkapı – İstanbul
Tel: 0212 613 12 11

Adrese: Lise Cad. 2. Sokak,
Adalet Ap. No: 3, Yenişehir – Diyarbakır
Tel: +90 (412) 223 03 69
E-mail: sewcila@hotmail.com, rlezgin@hotmail.com

Berpirsîyarîya her nuştayî ya noştoxî/nuştuxe bi xo ya!

TEDEYÎ

Cinî / Bedrîye TOPAÇ	4
Hêsrê Çimanê Mi / Xurbet ORÇEN	5
Qeçekîya Mi Boya Rihanî Bî / Neşe BABIJ	7
Asmên / Alî Aydın ÇÎÇEK	8
Saya Sûra Girde / Îsmâil GUVEN	9
Dejê Ceylane / Osman TETÎK	12
Vaye / Huseyîn KARAKAŞ	13
Kam o Ez? / Bîlal ZÎLAN	18
Dejê Barî / Ferat KAYA	19
Şewe û Xirabîye / Newzat DODANIJ	20
Kutiko Veradaye / Sadiq HÎDAYET	21
Zerra Betilîyaya / Weysel HANYILDIZ	27
Çila / Alî Aydın ÇÎÇEK	28
Soro û Romannuştoxîya Deniz Gunduzî / Huseyîn KARAKAŞ	34
Bê To / Mehmed Elî SADIQ	36
Edebîyatê Modern yê Kirmanckî (Zazakî) / Roşan LEZGÎN	37
Ez Welat Wazena / C Sidqî TARANCI	44
Şindokê Mêrdeyan / Xurşîd MÎRZENGÎ	45
Adirê Eşqî Taca Sereyî ya / Xerîbzeman	49
Xeme / Murad CANŞAD	51
Mela Mehmed Elîyê Hunî û Mewlidê Ey / Mehmed YERGÎN	52
Seba To / Bedrîye TOPAÇ	56
Hîkayanê Roşan Lezgînî de Teswîrî / Newzat DODANIJ	57
Marwer / Murad CANŞAD	60
Hewnan de zî Ez do Ziwanê Xo Vîndî Nêkerî / Séchu SENDE	61
Nêweşîya Dîyarbekirî / Roşan LEZGÎN	63
“Omid Esto”yê Huseyîn Karakaşî Ser o / Hudaî MORSUMBUL	67

Wendoxê erjajeyî,

Bi hûmara diyine ya kovara edebî-hunerî Şewçila, bi eseranê neweyan ke ro edebîyatê ma yê modernî zêdîyenê, bi heskerdiş û heyecanêko newe, bi bereketê hamnanê bimbarekî ma vanê merheba. Homa hes bikero ma do hema zaf rey pîya bîn. La ganî ma pîya hêvîya xo weye bikîn; kamî ra çi ame...

Hûmara ma ya yewine emser serê menga adare de vejîyabî. Ma waştbi ke her hîrê mangan ra reyêk vejîn. Yanî, ganî ma hûmara diyine zî serê menga hezîrane de bivetêne. Ma heme nuştêyê xo hetanî pancêsê menga gulane amade kerdîy. La zafê reyan hesabê teber û zereyî pênegêno. Ma vajîn çimê çinbîyayîşî kor bo!

Labelê seke Şemsê Tebrîzî vato, heme berî bigêriyê zî, peynî de O do şiverêyêka nimitîye ke kes pê nêzano akero. Şarê ma ra di merdîmanê erjayan destê xo da piştîya ma ro. Kamî ra çi ame. Bitaybetî bi paştgîriya embazêkê erjajeyî, ma do hîna gelek hûmaranê bînan zî vejîn. Ma her dinan rê zaf sipas kenê.

Na hûmare de xususîyetêko muhîm no yo ke eserê hîrê cinîyanê ma yê erjayan tede ca girewto. Şima zî zanî, mileto ke vengê cinîyan tede kêmi bo, destê cinîye nêkewo mîyanê karî, o kar nêmcet o, o war nuqsan o. Ez hêvîdar a ke nê cinîyê ma yê delalî nuştîşê xo dewam bikerê. Û hîna zaf cinîyê ma yê bînî bi qelema xo beşdarê karwanê edebîyat-ê-hunerê kirdkî (kirmanckî, zazakî, dimilkî) bibîn.

Cinîyan ra teber gelek xortanê ma zî newe dest bi nuştîş kerdo. Ma hemîne ra vanê şima xeyr ameyî mîyanê karwanê huner û edebîyatê ma. Eke karwanêk ro rayîrê xo raşt bi, eke kewt rayîr, êdî vindertiş çin o. Qonax bi qonax do bizêdîyo karwanê ma.

Seba hûmara hîrêyîne êdî ma pabeyê şîr, hikaye, xeber, nuşte û krîtîkanê şima yê edebî-hunerîyan ê. Hetanî hûmarêna bîmanîn weşîye de.

Dîyarbekir, 25.07.2011
Roşan Lezgîn

CINÎ

| Bedrîye TOPAÇ |

Ez yew cinî ya. Ez daristanê hewzî de merx a. Zimistan ke ame pêro darî benê huşkî tena merxe hewz manena. Ez seba şîma hîna xeyal a. La bê mi rastîya şîma zî çin a. Ez cuye dana kaînatî.

Şîma qîymetê mi nêzanê. Huyayîşê mi çarnenê bermayîşî. Şîma mi rê peyê dêsan layîq vînenê. Şîma bi pirodayîş wazenê ke mi bîyarê rayîr, mi rê solix girewtene zaf vînenê.

Şîma porê min o derg vînenê. Leşa min a rindeke vînenê.

Rast a!

Porê mi derg o, leşa mi rindek a. La mezgê mi înan ra girs o, înan ra rindek o. Mezgê mi zanayox o. Mezgê mi bêpeynî yo. Mezgê mi her roje şîma rê rayîrê rindîye keno ra.

Roje bi roje zanayoxîya mi zedîyena. Mi qeweta xo herre ra girewta. Ez her roje biranîye ra dinya rê yew gan dîyarî kena. Şîma o gan ra zedîyenê.

Mi qeweta xo şîli ra girewta. Şîma roştîya mi de rayîrê xo vînenê. Mi qeweta xo şîli ra girewta. Ez bena rahmêt û asmênî awe dana. Şîma her wext merg danê mi. La ez merg ra cuye virazena. Pêro dinya wa mi bivîno. Ez zereyê adirî de wele zî bî, oncî weş vejîna.

Ez mîyanê cengê şîma ra mergî vejena û seba şîma cuye weçînena. Destê mi seba haştîye û têduştîye gureyenê. Ez no kaînat de bêname ya. La ez reyna kî ruh dana dinya. Ez maya dinya ya. Ez şîma zî ana rîyê dinya. Ez maya şîma ya. Ez yew cinî ya.

Şîma qayîte bêvengîya mi mekerê. Ez ke biqîra dinya rijîna û reyna virajîna. Şîma qayîte bermeyê mi mekerê, ez ke bihuya asmên ra vilî vorenê.

Şîma qayîte vileçewtîya mi mekerê. Vileçewtîya mi pîliya zerrîya min a. Mi ke sereye xo wedart, ez, yanî wayîra na dinya, ez dinyaya xo şîma ra peyser cêna!...

HESRÊ ÇIMANÊ MI

| Xurbet ORÇEN |

Şewe tarî ya
Asmên qelay monenû
Istarey çiringenê
Vernîya mi di çilayê hîrê keyon veşenê
Ez çind çilayanê keyon veynena
“Ecêb inî keyon di kom roşeno, halê jîn senîn o û heme çî?...”
Ez zerrîya xo di vona.
Şewe tarî, heme çî yeno vîr
Ê çîyê ki ma çind peygoş kenî
Ê çîyê ki ma nêwazenî bêrê vîrê ma
Ê çîyê ki hesreta yîn ma di menda
Sey istaranê ke asmên ra qertilênê, yenê vîrê mi

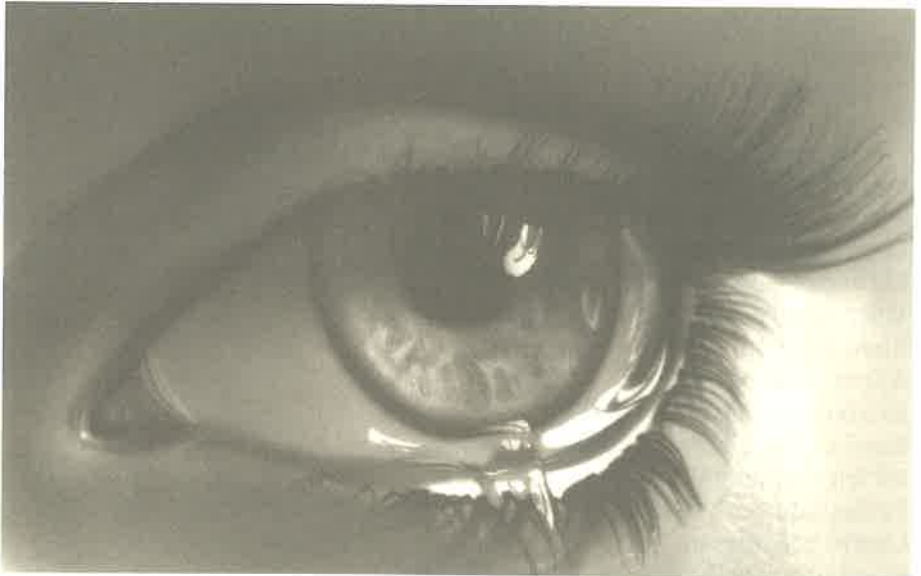
Yew çilaya keyeyî padîyaya
Çimê xo padana ez dikonê bawkalê xo di ya
Ez şinik a, dikon şinik o, bawkal pîl o
Bawkal derg û dila yo
Her guma cixara jey kinarê fekê jey û tebeqaya cixara destê jey di ya
Hawayê qeleme pêşeno.
Yew roje bê xebera jey mi tebeqaya cixara jey girewte
Mi va ez hawayê bawkalê xo bîpêşa
Cixara destê mi di mendi, bî parçe...
Tebeqa toneka bawkalê mi di...

Şewe tarî ya
Asmên qelay monenû
Istarey çiringenê
Çimê xo padana ez
Vori varena
Dapîra mi yena, ronîşena
Dapîra min a bêvengi
Ma çî çax bipersî: “Emrê to çind o?”
Vona: “Herbê Şêx Seîdî di ez hotsera bîya.”
Emro pîl, emro derg
Aye ra vonî, “Ocaxkor!”
Ez vona, qey şima vonî ocaxkor?
Keyê ja esto, gedeyê ja estê!
Mi fehm nêkerdbi!
Ez duşmîşê cenîyan bena
Cenîyê bênomeyan...
Ez pîl bîya labelê mi hama zî fehm nikerdo!..

Şewe tarî ya
Asmên qelay monenû
Istarey çiringenê
Çilay hown a şiyî
Çimê mi giron
Ez şona bazar
Bazarê mîçikan
Ez mîçikêk erînena
Yew mîçiki semedê bawkalê xo
Firena şona qelaya asmênî
Şona istareyan het
Yew mîçiki semedê dapîra xo
Mîçika rindi...
Mîçikî firena, şona serê sereyê dapîra mi ra nişena
Yew mîçiki destê mi di ya
Mîçika destê mi di, kena pir-pir.
Ez firnena asmîn ra
Mîçiki tepa yena
Destê mi ra nişena...

Şewe tarî ya
Çimê mi giron, hesrê çimanê mi pêser benê
Mîçike destê mi ra firena

Dîyarbekir, 26.02.2011

QEÇEKÎYA MI BOYA RIHANÎ BÎ

| Neşe BABIJ |

Ez çî wext qeçekîya xo fikirêna, xala mi, Sêwregi, boya rihanî û yaxer yenê mi vîr. Ez hertim xala xo ya rehmetî bi heskerdiş yad kena. Homa xenî-xenî rehmet bikero.

Keyeyê xala mi keyeyê ma ra dûrî bi. Belkî dûrî nêbi, ez werdî bîya, gamê mi werdî bî. Ez û xala xo lîngan a ray şîyê. Gama ke ez rayşîyayîş ra pey de mendayê, xala min a xaseke mi ra pers kerdê, vatê:

- Ti acizîyaya keyna mi?

Mi jî sereyê xo hêl kerdê. Bi raştêy vaca, ecizîyayîşê mi çinê bî. Tenya, çî wext ke aye mi girotên xo paştî, hewnêkê bêheredîyaye û bihzur ez girotê. Ez xodeşîyaye hewn ra şîyê.

Keyeyê xala mi keyeyê mi bi. Keyeyêdo zaf şêrîn bi; hewşên, yew oda û yew jî mesqenê (mitbaxe) ci estbî. Corê banî de darî estbî. Her şefeq vengê mirîçikan û boya rihanê vilnêrmî ameyê, mi çimê xo rojî rê akerdê.

Tenya ez werdî nêbîya; waştîşê mi, werdiş, şimitîş, heskerdiş û pawitişê mi jî werdî bî. Tasêke do, şorbaya mercu, nan û awa şamikan û roşan ra roşan citayêka sewlanê neweyan, kolonyaya tutinî û loqumê binîşe...

Eke merdîm gird beno, fam kenno. Ge-ge vateyê yew feylesofi yeno vîrê mi: “Zanayîş, kesî manaya ciwîyayîşî ra dûrî fînenno.”

Ez ge-ge zaf bêrîya zemanê verî kena. Qeçekîya mi hewşê xala mi bi, ke vengê çuçikan û boya rihanê vilnêrmî ci ra ameyê.

ASMÊN

| Alî Aydın ÇÎÇEK |

I

Asmên kewe bî
asmên hîra bî.

Koyê welatê mi berz bî
koyê welatê mi şîrîn bî
û rindek bî.

Koyê welatê mi
binê asmênî de
roştîya aşme de
û estaran de
teyna bî...

Asmên de
estareyî bereqîyayêne.
Aşme şewle dayêne şewe
koyan ra tenik-tenik
vayê wisarî amayêne.
Rîyê ma,
hewnê ma,
û xeyalê ma
paç kerdêne vayê wisarî.
Doman bîme,
dinya ma rê baxçeyê xeyalan bîye.

Dem û دنیا
çerxê xo de çerexîyayêne.
Doman bîme û ma nêzanîtene
çinayî ra ceng esto
çinayî ra cîyabîyene,
çinayî ra merdene
û çinayî ra jan...

Serê bananê welinan ra
ma têvirane de kewtêne ra.
Şewe ke bîyêne şîrin,
sura vayî rîyê ma liştêne.
Ma qayîte estaranê asmênî kerdêne
û her yewê ma
yew estareyî ra bîyêne wayîr
seba xo,
seba hevalanê xo,
û seba zerrîya xo

û seba hes kesî
rindekîye û weşîye waştêne...

Doman bîme,
vengê vayî de
û vengê teyr û turî de
boya vilikan de
ma rê xeyalî دنیا bî...

II

Derbaz bî dem,
derbaz bî...
Mezelê bav û kalan
bêwayîr mendî
şîlan û suredarî
gul û gulsosinî bî ziwa
erd bî qîlêrin
koyî
binê asmênî de
mîyanê adirê cengî de.
Hewnî heremîyay,
xeyalî veşay,
welat...

Ma zîwanê teyr û turî zanîtene,
ma rindekîya asmênî,
ma ridekîya şîliye,
ma roştîya aşme,
ma boya erdî,
ma boya gul û gulsosinan,
ma welat
û koyî...

Asmên hîra bî
estareyî rindek bî
hewnî şîrin bî,
xeyalî rengin bî
payîzî,
zimistan,
wisar
û hamnan
welatê mi de
welatê koyan de.

SAYA SÛRA GIRDE

| İsmail GUVEN |

Êdî êre bi. Germî taştareyî tesîrî xo kerdbi kêmi, vakur ra vayo honik yê koyanî Qerûmerî ameyêne. Tije xo vistbi dûrî, hêdî-hêdî kewtêne nêzî koyan. Mîyanî pelanî daran ra tîzirikî peyînan reqse kerdêne; ge asayêne, ge biyêne vîndî. Pelî daran, binî nê tîzirikan de bereqîyayêne û verî vayî êreyî de şîyayêne, seke pelî zerdî yê payîzî verî vayî de bişîy. Vengî vayî ra dima, vengî pelan vejîyayêne. Mîlçikan serî gilân de ca girewtbi, bi wîça-wîçê xo reng dayêne na senfonîyê vayî û pelan. Binêyke wet ra, kîştê gozêre ra xuşa-xuşê awê hênîyî ameyêne. Bi no hewa binî sayêre de hewayêko mîstîk amebi pê.

Serhadî kitabo qabsûr o destî xo de binî sayêre de nabi ro, nat û wet ra çend kerrayî girewtbî xo dest û pê kerran sayêra pîle ra da-pancês sayî ardbî war. Labelê se kerdbi zî nêşkabi saya sûre ya tewr girde bifino. Çend rey kerrayî rastî gilî şîbî, gilî nata-weta şîyabi, tay mendbi saye bikewo labelê ancîya zî saya sûre war nêameybî. Peynî de hêrs bibi Serhad, êdî fînayîşê saya sûre xo vîr ra kerdbi, tena hêrsî xo ra kerrayî veradayêne a saye. Seke biwazo sereyî yewî bişikno û gon û gonîşêr de biverdo, kerrayî xo wina rik ra eştêne. Ê bi no hawa sayan ra zaf gilî ardbî war, şiknaybî. Labelê bîleheq bi; seke saya sûre zî ey ra hêrs biba, war nêameybî. Gilî sayêre çend şîyîyaybî zî a nêamêybî war. Serhad bi nê hêrsî xo yê zêdebîyayî binî sayêre de ronîşt. Xo bi xo va, wilay her çî bîyo dişmenî mi, xeberê mi çin a. Rast vatêne. Ewro çî kar kerdbi zî nêşkabi bibero sere û her karî de zî peynî de hêrs bibi. Labelê yew çî ra zî qasî na saye hêrs nêbibi û nêbatalîyabi.

Paçî xo vet û eşt binî sereyî xo, feki kerdê xo ya kelekote destî xo de esterit û pê sayî kerdî hurdî û werdî. Dima ra kerdê xo newe ra kerde turikî xo û kitab girewt xo dest. Hetêk ra gaz dayêne sayan ro, heto bîn ra kitabî *Senî Bîyî Namdarî?* wendêne. Girewtîşî tamî sayan moralî ey biney ard ca. Mîlçikî newe ra niştî serî gilân û vengî mîlçikan reyde hêrsî ey nişt. Bi no hawa êdî saya sûra girde zî vîrî ey ra şî. Êdî tena kitab estbi seba ey; çimî xo kerdbî kitab a, bi heyecanêko pîl wendêne. Ne ewnîyaynî mîlçikan ra, ne zî vengî awe ameyêne ey. Bi baldarî wendêne, rey-rey xo fek de bilbilîyayêne zî. Wexto cuyî Newtonî wend, pêşmirîya û vat:

- De biewnî nê bênamusan ra û nengan meçîne! Yewî sereyî xo şito û hemam de bîyo namdar; ew bîn zî binî sayêre de kewto ar ra û darbê saye de bîyo namdar. Gelo seba namdarbîyayîşî ya ganî ma çî bikî, ganî çî bîyero ma ser?

Vengî da-des domanan cêr ra binî pêrcînî ra ame, yeqî sey her wextî kerrayî veradayêne murîyêre. Murîyêra feqîre! Murîyê xo, vernîyê murîyanî heme murîyêran bîyêne nermî. Ê no semed ra biyêne hedefî çîwa û kerrayanî gedeyan. Taştareyî, wexto gedeyan taştîya xo werdêne û kewtêne teber, seke soz dayo yewbînan, binî murîyêre de ameyêne pêser; kamî çî vist destî xo

verdayêne murîyêre. Murîyêre hetêkî pêrcîn de bî, gedeyî hetî binî pêrcînî de. Eke murîye teberî pêrcînî de bikewtêne, binî hela-helayî gedeyan, kêf kerdêne. La, eke murîye hetî înan de nêkewtêne, xemgînîye niştêne rîyî înan, kerrayî xo hîna gizm ra verdayêne. Hetanî ke vengî Beyaze leweyî holeyî ra ameyêne, ê metînan cebî xo bi murîyan kerdêne de, gedeyan rew ra çend gilî murîyêre şikînaynî zî. Nenganî ewilan ê Beyaze ra dima -ke dewe de nengî tewr neweyî fekî aye ra vejîyayêne û nengî tewr kanî zî xêrî aye ra vîndî nêbîyêne- gedeyî nêewnîyayêne xo dima û ver bi laye çargamî vazdayêne. Senî ke rasayêne laye kincî serî xo, xo ra eştêne û rewşêka zitûbilute de, hêverî kewtêne mîyanî qumî germinî. Înan ke mîyanî qumî de murîyî xo yê nêmdarasayeyî bîtefşunêko pîl werdî û qedînayî, hema kewtêne laye. Hetanî ke tîje bi tîzirikanî xo ê kerdêne germinî, mîyanî laye de mendêne; tîje ke kewt nêzî koyan vêjîyayêne û newe ra xo veradayêne binî murîyêre.

No hela-helayî gedeyan, rehetîya Serhadî herimnay. Rehetîya ey ke herimîyaye, ritirîşîya ey newe ra amey û rîyî ey ra nişte. Hêrs ra kitabî xo eşt, warişt xo ser. Çend nengî sivikî fekî ey ra vejîyayî. Waşt ke heyfî xo gedeyan ra bigero; gedeyan rehetîya ey herimnaybî û ganî ey zî kêfî gedeyan biherimnaynî. Eke wina nêkerdêne, zereyî xo rehet nêbîyêne û ci rê bîyêne kulêk, fatas ra teqayêne. Seba ney zî veng da gedeyan, bi vengêko hêdî vat:

- Hero lez bikêne, Beyaze ha ver bi şîma yena!

Gedeyanî feqîran yeqî kerd; ê murîyî ke bi zehmetî ardbî war, tersê Beyaze ra arê nêdayî û ca de binî murîyêre ra bîyî vîndî. Seba ke heyfî xo girewt, kêfî Serhadî ame, rîyî ey huya. Belkî reya verîne bî ke ewro hende bibi kêfweş. Vat, "Sipezayî sipeyan, nêverdenî-~~ma~~ deqayêk sereasan cayêk de biasesî!" Newe ra kewt ar ra labelê kitab nêgirewt xo dest. Kerda kelekote cebî xo ra vete û sayî xo şîl kerdî. Awa tirşe ya sayan ke kewtêne fek, sayanî Meletî yê neweşan rê nengî çînayêne. Nê nengan mamostayî matematîkî yo keçel ard ey vîr ke Meletî ra bi û dersê matematîkî de ew sinife de verdabi û seba ney zî bawî xo ra serevde werdbi. Ey rê zî nengî çînayî. Dima ra saya sûra girde mîyanî gilan de, tam raştî sereyî ey de ey ra asa. Çend zî weş asayêne wina! Labelê nêwarişt xo ser û kerrayî vernêdayî ci. Çimî xo saye ra vistî dûrî, fekî xo de çîyêk bilbilîya.

Wexto Serhadî çimî xo saye ra vistî dûrî, mîlçikêka qijkeke gozêre ra firray û amey serî sayêre de, tam verî saye de nişt. Seke biwaza tamî saye bigêra, çend nequrî dayî saye ro. Saye serî gilî de nata-weta şîyaye, boçikê aye hêzî xo kerde vîndî. Û a saya ke hende xebatê Serhadî de war nêameybî, bi çend nequranî mîlçike gilî xo ra kewte û bi suret ameye war. Û tam werteyî çareyî Serhadî de ginay piro.

Belkî zî refleks ra bi, fekî Serhadî ra "ax"êka qijkeke vejîyay û gizm ra warişt xo ser. Ca de verî xo tada binî pêrcînî ya; yeqî wina texmîn kerdbi, gedeyî rastîye musayî û seba heyfgirewtîşî ya, kerrayî verdayî ey. Labelê hema gamêk zî nêeştîbî ke saya sûre ya girde ard de kewte çimanî ey ver a. Wexto sereyî xo kerd berz û serî gilî de saya sûra girde nêdî, rastî fam kerd. Hêrs ra bi sûr, sey sûrîyê saye; na sûrîyê hêrsî ra êdî sûrîyê çareyî ey dîyar nêbîyêne. Seke maçî futbol de bo û vera reqîbî xo de kay bikero, xo berd ra û çend ke ey ra ame payêk da saye ro; saye kewte hewa, da-des metreyî wet de mîyanî telîyan de bîye

vîndî. Destî xo berd çareyî xo, dergaderg vîlêna. Yeqî dejabi; eke saye nêdejnabi zî hêrs ra dejabi. Newe ra nişt ro, sayî kiştê xo heme top kerdî û xo berd ra, çend ke ey ra ame, sayî eştî dûrî. Paç û kitabî xo ard ra girewtî, warişt we, kewt rayir. Çend gamî nêşi ke agêra. Şi ra û payêk da sayêre ro. Ê hêrs ra vat:

- Hero Newton, ez marda to n... zî! Tewêna nêmendbi ke ti kifş bikerî, ti şî û to qanûnî antişî kifş kerd? To ra nêbîyêne, nika mi qanûnî antişî kifş kerdêne û ez bîyêne namdar. Ê do her kesî nê kitabani qabsûran de herinda cuyî to de cuyî mi biwendêne.

ZAZAKI.NET

"Merdim bi reng û vengê xo rindek o"

www.zazaki.net

xeberî, meqaleyî, hîkayeyî, şîrî, fîqrayî, sanikî...

DEJÊ CEYLANE

| Osman TETÎK |

Semedê Ceylan Onkol

Mîyanê werteyê hamnanî de
Xebere ameye
Vanî Ceylane kişîyaya
Zerrîya mi bîye zimistan
Cemedîya

Oyy Ceylan!
Guneyê to çi bi?
Sucê to çi?
Ti hema diwêsserrî ya
Yew tut a
Topê zaliman to kerd lete-lete
Daya to leteyê to arêdayî
Kerdî pistane xo ameye

Oyy Ceylan!
Îsa çarmix de semedê to berma
Dejê xo, xo vîr ra kerd
Çimanê daya to de hesir nêmend
Erd û asmên to rê bermay
Dejê to qasê dejê Şêx Seîd bîyo giran

Oyy Ceylan!
Qedera to manena çimanê to
Sey çimanê to sîya ya
Qedera to manena walatê to
Walatê to çar letey
Ti bîya letey-letey

Oyy Ceylan!
Ti bêwayîr menda
Welat bêwayîr
Çimê ma bîyî kor
Goşî bîyî kerr
Zaliman zîwanê ma ra yew kendir
virašto
Ma kendir ra aliqnayo

Oyy Ceylan!
Ti merda
Yew estare bîyo vîndî
Kewto binê herre
Serê mezelê to de vilî vejîyayî
Domanê dewe mendî bêkes
Ya Homa!
No fermanê kamî yo?

Teşrîne 2010, Çewlîg

VAYE

| Huseyîn KARAKAŞ |

Reng û nexşê wisarî bêhesab ê. Vewre ancîyaye ve gilê koyan. Tîjî roje bi roje can dana rîyê hardî. Her ca kesk û kewe, heme hetî gul û çiçekan ra xemelîyay. Mergan de çayîr û vaşî dayo ra nake. Parîna nat va, varîş û laseran her çî fişto ra xo ver. Dewijî kewtê ra ser, repî ya, ray û vayan danê ya. Çike çayîr û wence eke rey-dî rey awe dîyay, endî yenê çinîtene.

Çeyê Momilî de kar û bar vileyê Guware de mendo. Mêrdeyê aye bi nameyê karî payîzî dewe ra şîyo, a şîyen a. Kotî yo, çî hal der o, kes nêzano. Binê banî de Guware û di domanî yê.

Domanan ra a pîla Bese, o qij kî Gulî yo. Gulî newserre yo, wendekarê sinifê hîrêyînî yo. Hema qet pirtkêk mekteb ra hez nîkerdêne. Roja ke o qeyd kerd dewe de maşer bî têra. Gulî rema xo dard we. Dewijan o fetelna dî û ebi zor berd qeyd kerd. Serra verêne pirtkê teba nêmusâ, hen tal şî û ame. Demê karna de Guware ju kerge berde daye malimî, semedê xatirê kerge Gulî vêrd bi sinifê diyin. Serra diyine de zagonê Gulî pira bî we. Tenê xo da ra mekteb û da-vîst çekuyî tirkî kî musa. Wextê karna ke ame Guware kergêna berde, malimî Gulî vet sinifê hîrêyînî. Maye û lajî hen zana ke no hal heta wextê dîploma nîya sono. Çi heyf ke hen nêbî! Serra hîrêyine de malim vurîya, juyo newe ame. Çito ke ame kî xo de tayê qerarê neweyî ardîy û mekteb ancîna Gulî rê bî cehenem. Firsend bivîno koyan ser ra remeno, tek ke mîsoro mekteb.

Çeye de çî dem qalê karî bibîyêne Gulî bi hewes xo estêne ver, vatêne “Ez ken.” Eke qalê vetena vaye kî bîye, no nîya bî. Gulî zey ciwamêrdê çeyeyî va:

- Ez vaye vecen, ez!

Ey ke nîya va, Guware zey pepuge tenê xurna û çito xo be xo qisey kena, hen o tewir vajirîya:

- Ez qedayê to bijî! Lajê mi endî bîyo ciwamêrd, karê çeyî vînenno.

Vateyê maya ey Gulî rê zey şeker û şerbetî amey. Çi dem nê vateyî biesnayêne, xo xo de bîyêne çer, bîyêne ciwamêrd û serrê xo aye ra qij bîyêne kî didanî şanayêne pê, dest kerdêne girmik û hucimê Bese kerdêne, ferman varnayêne piro. Ey ke nîya kerd, Bese qet nêestêne xo ver “daye” vatêne û zirçayêne.

Eke wextê awe dayena çayîr û wence rind bî nêzdî, Guware roja tatîlbîyena mektebî girewte çimî ver û va:

- Lajê mi meste birra tatîl o, pîya sîm a vaye vecîm!

Gulî va:

- Nê dayêê... Ti yena çî? Ma destê mi mi wa nîyê! Vaye çik a? Ez teyna vecen.

- Hende vaye ti teyna çî bese kena bi-biko?

- Ça mesîkî? Xora vaye parîna hen vînetî ya. Ez şîyo ser fetelîyayo. Ca-ca bîya pîrr. Di cemî bigureyî temam o.

Gulî ke nîya qayîm vacîya, Guware endî nêkerd derg. Vetena vaye ey rê mende.

Hema nîyet û fikrê Gulî çeşîtêna bî! Vetena vaye rê çimê xo birnayêne. No kar ey rê weş ameyêne û ebe zerrî kî kerdêne. Çi esto ke ey naybî xo ver ke roja mektebî şîro vaye vejo û na sevete ra qet nêbo rojê bo kî mesoro bi mekteb rîşîyayî mevîno.

Tayîna malimî newe vecîyabî û xizmetê mecburî rê amebî dewe. Karê xo yo verên o bî ke mabeynê wendekaran de qisey kerdena kirmanckî kerde yasax. Dizdênîya di-hîrê domanî kî temê kerdîy, wezîfe da înan, zey xeffîye fiştî ra mîyanê dewe. Wendekaro ke tirkî qisey nêkeno roja bîne hendayê barê here çapal û cetwel werdêne. Bi naye kî nêmendêne, demê tepîya aptes girewtene û namaz dekernayene çito beno, domanan rê vat. Hetanî o wext dewe de kesî çiyê winayênî nêesnabîy û nêzanayêne. Çeyeyan de nameyê malimî bîbî “tirkoyezîd”. Domanan ey ra xof kerdêne. Pêrine ra zêde kî Gulî.

Gulîyo ke her sodir wendena dîkan de hayîg o, seba ke maya ey vato “mestî sîm a vaye vecîm” sodirê a sewe xo na ro kardîya Heqî cile ra nêvost ra.

Tîjî endî bîya ve berze. Guware çend dolimî veng da, hama Gulî xo na ro hewn, veng nêkerd. Axirî Guware ameye ra ser, va:

- Ne biko se bîyo to rê? Wurze arayîya xo biwere so a vaye veje. Kuna herey, nêskîna bixelesnî.

Gulî binê orxanî de xo kerd terrik. Bi her di destan tenê çimê xo mist day. Va:

- Meke dayê... Ewro tatîl o.

Guware dot ra zey kila adirî perra ser va:

- Cî tatîlde gema pîyê to to bo! Nê tatîl çik o meraro murdar? To nêva son vaye vecen?

- Ma se bîyo? Vaye çik a? Deqa de vîcên...

Nîya va û dima giran-giran vost ra. Arayîya xo werde. Huye û zengene girewtîy sana rayîrê çayîre. Hema qet nêsi vaye ser. Huye û zengene çayîre de mîyanê vasi de nayî ro û kewt ra mîyanê şîlan û qermûxan. Zey mêsa hengimênî lîya û lizgeyan ra tek-tek fetelîya xo rê, gul û çiçekî dayî arê werdî.

Hetanî cemê sanî no tewir xecelîya. Demo ke ko ra ame cêr, cêra ya huye û zengene girewtîy, peyser ame çeye. Qet xo nêmusna maya xo, huye û zengene semûge ra estîy o yêm û çuyê xo yo gipigin girewt xo çarna vost şî cuwênan. Domanan uca çatke kay kerdêne. O kî rest domanan kewt kay.

Wextê tepîya Guware huye û zengene dî, cêra ra Bese, va:

- Nê dikê birayê to key ameyo?

Bese herme est we, va:

- Nêzano.

Gulî hetanî mexrîb cuwênan ra nêame çeye. Eke ame kî endî xo xo de zerrîweş bî. Xo gore fikir û hesabê xo amey ve hurend. Maya ey ke persê vaye kerd, ey va:

- Dayê ti meraq meke ez meste keno tamam.

Wina va û xo da ra kenar.

- Nê biko to ewro se kerd?

- Ez çi zano, sîyo xo rê fetelîyayo.

Ey ke nîya va, Guware hêrs bî, va:

- K...ê kamî fetelêna naletê Heqî! Ti sodir nêsiya vaye vecî?

Û şîye ser ke pirodo. Hema Gulî zey maseyî binê destê aye ra simotîya vazda dot. Guware kî zêde nêkerd derg. Va:

- Birra mekteb o. Qet nêbo ma seme û juseme vaye bivetêne, mekteb ra kî nêvişîme.

Gulî va:

- Meste tamam o.

Gulî roja bîne ancîna huye û zengene girewtîy şî vaye ser. Nafa zey roja verêne nêkerd, ver kerd ci, giran-giran vaye kenite. Hama qedênene rê qet nîyetê xo çin bî. Wastêne ke no kar wa derg bo û nêşîyena mektebî rê bibo mane. Ebe nê fikrî hetanî peroj gureya. Perojo pîl de taşte kerde mane peyser ame çeye de vecîya. Hama çeberî banî de game nêesta o yêm, va:

- Dayê ez geste ver merdo.

Guware kî a deqa de tedarek dîbi ke ey rê nan amade bikero û bero. Veng ke ame ci, va:

- Nê pîyê mi, ti ama çî? Mi taste to rê ardêne. Ti nika qefelîyayo.

- Çi qefelîyo, dayê ti kî...

- Se kerd to, yox re qedêna?

- Senik mende.

- Cemê sanî ez kî to de yeno, sîme biqedênîm.

No tewir qisey kerd, sifre ard na ro. Gulî nan werd, rind pakê xo kerdî mird. Û va:

- Ez sêrî tene kay bikî..

Û zey vayî çeye ra bî teber. Guware vengê xo dard we, va:

- Mekuwe herey! So ê karî bivîne.

Çi kar o, çî kar diyene yo. :. Gulî sî, a şîyene. Guware çend dolimî Bese ey dima rusna, hema o hetanî tarî nêvecîya nêame. Eke ame kî Guware lojine ra kesegeyê girewt hucimê ey kerd, va:

- Ne gido budela ti ça nîya kena? Ça qine kena herd ra a vaye nêqedênena? No nîya se beno?

Gulî reyna va:

- Meste! Meste vaye ke vecen, çayîr kî awe dana.

- Çito meste? Meste ti mekteb de nîya?

- Teba nêbeno. Rojê mesî se beno?

- Nê! Mekteb ra mevişî. O pîncê yezîdî dano to ro.

Maya ey ke qalê pirodayene kerd Gulî xo zere de gina qerqele ro. Hema ancîna kî va:

- Teba nêbeno.

Guware va:

- O çax sodir so îznê xo biwaze hen so kar.

- Ya, hen ken.

Sodir domanî çeyeyanê xo ra ju-didi vecîyay û qelebîyay raya mektebî. Gulî bêveng huye û zengene girewtîy sana raya karî. O pira hen sîyêne ke wendekaran ra Naçe o dî û veng fişt ra xo va:

- Gulî!

Gulî bêzerrî xo çarna, va:

- Yaw.

- Ti hen bi huye û zengene kata sona, nîm mekteb?

Gulî xo xo de guman kerd ke belka malim pers keno aye gore cewab da:

- Daya mi va so vaye veje, ez ewro nîn.

Nîya va û perseda bîne rê firsend nêda, lingî dardî we herbî kewt ra dûrî.

Wendekarî pêro amey verê mektebî de bîy top. Saeta derse kî biye nêjdî, serekê sinifî îqaz da, wendekarî sinif bi sinif têkaleke de bîy rêz. Malim vecîya ame. Rey-di rey "rehet be, amade be" va. Pêrine pîya dest pêkerd, marşa îstîqlalî wende. Dima sond dekerna û beyraçe dîrege ra arde war. Nê rîtuelan ra tepîya kewtîy sinif. Mekteb di cemî bî û pêru sinifan ju ca de wendêne. Malimî defterê dozkerdene vet, ju bi ju nameyî wendîy. Nameyê kancîn wendekarî vajîya, o cayê xo ra vosta ra payanî "naca ro" va.

Ser ra hetanî bin nameyî wendîy. Xora ju wendekar kêmî bî, o kî Gulî bî. Malimî domanan ser o çimî fetelnay û serekê sinifî Zeynelî ra pers kerd va:

- Kam nêameyo?

Zeynel xilê sereyê xo bî, va:

- Gulî mamostayê mi! Gulî nêameyo.

- Ça nêameyo?

Zeynelî va:

- Xebera mi çin a mamostayê mi.

Aye de Naçe dest dard we û voste ra pay. Malimî va:

- Vace!

Naçe va:

- Mamostayê mi, mi o dî. Maya ey o rusnayo kar.

Malim dot ra sey tîfingî peqa û domanî pêru cayê xo de ceniqîyay we.

Malimî va:

- Çi kar o? Domanê wendekarî senî rusnena kar? Karê wendekarî wenden o, zewbîna karê xo çin o. Ma û pîyanê xo ra naye vajêne. Raxeleşîyena sima perwerde yo. Ê bi xo cahîl ê. Û wazenê sima kî zey xo tarî de verdê. Ti, ti, va. Naçe bi Zeynelî nîşan da. Leze kerê! Kotî yo o, ey ra vaje, malim vengê to dano. Mevindo bêro.

Naçe bi Zeynelî sinife ra vecîyay û hetê çayîran ser vazday. Eke amey o dîyar, dî ke Gulî ha vaye keneno. Zeynelî vengê xo kerd berz, derga-derg va:

- Gulîîîî... Nero Gulî!

Gulî vengê ey hesna, soxîne xo hîs kerd. Xof ame ci û hen zana ke zereyê ey de çîyê qurîfîyayo. Destê xo bîy sist, huye dest ra gîna zereyê vaye ro. Kerd ke ver biçarno koyan û biremo. Hama xo de derman nêdî. Peykê xo bin de zey laya verê vayî recefîyayêne. Tene qeyret da xo, înan ser de nîyada. Va:

- Yaw.

Naçe va:

- Malim zaf miradîyayo! Va, mevindo leze bikero, bêro. Bê şîm.

Gulî huye û zengene henî vaye de verday, hetê mektebî ser bî rast.

O ke nîya bî rast, Naçe bi Zeynelî cêray ya, bi vostene şîy reştî mekteb.

Çeber kuwa, kewtîy zere. Her diyan helka-helk de bîy. Ancîna kî ju fek ra va:

- Ma veng da mamostayê mi. Na yo yeno.

Malimî va:

- Temam. Sirê cayê xo.

Ey sîyî siranê xo de niştîbî ro ke çeber reyna ame kuwayene. Malim verê texteyê şîyayî de payanî ra bî. Çimê xo çarna ra çeberî ser, va:

- Bê.

Gulî çeber piçkê yakerd. Zey gunehkaran vile verde bî. Giranek game este bi zere. Sereyê xo nêdard we, nêewnîya. Hema çimê malimî zey tîrmare canê xo de hîs kerdêne û repîya pirnika xo antêne. Malimî zey qamçûye destê xo sana ra, va:

- Bê naca.

Û verê linganê xo nîşan da.

Her wendekar cayê xo de bîbî zey qalibê cemedî. Çimê xo bîbî ya, xof û meraq de bîy. Ti vanî qey Gulî lingê xo zeleşîyayê hardî ra nêskîno hetê malimî ser şêro. Malim hetê ey ser ame. Çito ke ame kî dest est ra goso çep, overo tada, va:

- Kotî ya ti?

Gulî janê gosî ver zîba, ê hetî ser kewt ra hewa û bi vengode keleberbî va:

- Mamostayê mi, maya mi ez rusnaya va so vaye veje.

Malimî vateyanê ey ra çekuya “vaye” fehm nêkerde. Dest est ra goso bîn, o kî over ro çerexna û no mabeyn de va:

- Nêro “vaye” çik a, lajê herî!

Gulî hen zîba, hen zîba ke va belka her di gosê xo kok ra qilîyay ra. Bê kontrol va:

- Wuy dayê!

Malimî no kî fehm nêkerd. Her ke şî bî lut. Goso ju vera da û çapalade pête ante ra kekre û va:

- Nê kurikê herî ti se vana?

Gulî o qerqele de xo xo de fikirîya, hema tirkî de nameyê vaye çik o, nêzanayêne. Na sevete ra bêveng mend.

Malimî goso bîn kî verada û her di hetan ra çapalî day piro. Çimanê Gulî ra çikî peray, seke bibo gêj. Masa, sirayî, wendekarî, texteyo şîya, dêsî, çêran û resmê Atatirkî ke dês ra aliqnaye bî, sey guvike sereyê ey ser de çerixîyay, bi zor xo payanî ra girewt. Aye de di çapalê bînî zî amey. Tesîrê çapalan ra bota perra û erjîya ra dês. Eke dês kî ey rê desteg mebiyêne herd ra biyêne ra derg. Malim nêvînet, şî ra ser, va:

- Vaje hela, ti çi sevet ra nêameya?

Û nat-dot ra di çapalê bînî day piro.

Rîyê Gulî ra hesrî û çilmî bîy têmîyan ro. Herinda cewab dayene de pêsero-pêsero keserete ante we.

Malimî axir nîyada ke Gulî de hal nêmendo. Cêra ra wendakaran û “vaye” pers kerde. Wendakaran ra ju vost ra tirkî de nameyê “vaye” çik o kerd zelal.

No ke nîya bî zelal, mamostayî milqî varnay uncîya şî ra Gulî ser de ke çapila pirodo, hama halê ey dî, zerrîya xo kewte werê. Paskulê da qineste ro û va:

- Lajê herî! Şino kar keno la nameyê karê xo kî nêzano. Haydê def be.

Def be so rîyê xo bişuwe, leze bêre.

Û Gulî sinif ra est teber...

05.02.2010

Hepixaneyê Tîpa F, Numre 2, Kocaelî

KAM O EZ?

| Bîlal ZÎLAN |

xorînîya tarîxî ra hetanî ewro
nêmerdo ez
vera verganê gonîweran de

welatî bikê lete-lete
nêqedîyeno ez
parçe-parçe bibo
beyntarê sînoran de

kiştiş, zindan, îşkence
nêkewto ez
binê birê zîletî
û çala minetî
verê linga dişmenî de

dîyarbekir, dêrsim, pîran
nêvinderto ez
hetanî mehabad, helebçe, zîlan
vejîyayo sey rojî bajaran de

visneno kindirê esarefî
kurd o ez
hesreta azadîya şîrine zerrî de...

DECÊ BARÎ

| Ferat KAYA |

Se kera ez se ra şira,
Sereyê mi teweno, kamcî berî xo rê akera?
Ey mi verda şî,
Dinya mi ser de hilişna û şî...
Roşnîya mi bîya şewe
Şewa mi bîya roşnî.
Se kera ez se ra şira,
Kamcî berî xo rê akera?
Veng bidê vengê mi
Dest bidê destê mi
Talezokî zerra mi veşnena
Xo zerre de bermena
Ez xo ra tersena.
Veyndê ey, wa bêro
Destê xo wa bido destê mi
Vengê xo wa bido vengê mi
Sereyê mi çokdê ey ser o bo
Destê ey porê mi mîyan de bo
Û serdîya mergî giştandê nigandê mi ra dest pêkero
Heta çimandê mi bêro,
Wa bêro serê çimandê mi ser bêro...

ŞEWE Û XIRABÎYE

| Newzat DODANIJ |

Dej bêwext yeno
Sey virayî gineno merdimî ro
To hende vînenî ke ameyo
Û çeq perayo çimanê to ra

Ez qurbanê Homayî bî
Eke bido, xet û nîm ra dano.
No dayîş holîye ra nîyo
Hetê xirabîye ra yo

Şewî hê hetê xirabîye de
Holîye orte de nêasena
Xora nêşkêna bi xirabîye zî
Çunkî xirabîye waharê şewan a

Xirabîye derg a, sey şewan
Tayê merdiman rê nêverdena
Merdimî gunî û areq de verdena
Tayê serê sibayî vînenê
La zafê înan zî nêvînê!...

KUTIKO VERADAYE

| Sadiq HÎDAYET |

Çend dikanê qijkekî, firinêk, qesabxaneyêk, beqalêk, di qawexaneyî û beberxaneyêk, nê heme seba ihtiyacê tewr sereke yê heyatî bîy ke Meydanê Veramînî teşkîl kerdêne. Meydan bi merdimanê xo, binê kele-kelê rojî de veşayêne. Waştîşo ewilîn ameyîşê vayê vereşanî yê honikî û versîya şewe bi. Merdimî, dikanî, darî û heywanî germî ver bêlebat, bêhal kewtibîy. Hewayê germî sereyê înan giran kerdbi. Toz û dûmaxo ke şiyayîş û ameyîşê wesaitan reyde werîştêne, rîyê asmênê keweyî de pêl dayêne.

Hetêkê meydanî de çinêyerêka pîre ke qirmê aye puyabi, estbî. Heme bêrûçikîyan reyde aye zî gilê xo yê çewtê nêweşokî vila kerdbîy. Binê versîya pelanê ayê mûxinan de kerran ra yew sekuya girda pehne estbî. Di lajekan uca bi vengo berz şitbirinc û dendikê kuyan rotêne. Vaya ke vernîyê qawexaneyî ra vîyartêne ra awêka lêle ya sey litamî bi zehmet herkiyayêne û biney wet bîyêne vindî.

Tena bînaya ke bala merdimî antêne, Birca Veramînî ya namdare bî. Nêmeyê gewdeyê qubeyanê ayê şeklê mastêrî de deriziyabîy. Mîlçikan dêsanê aye yê herinan de, cayê ke tuley ci ra kewtbîy war de lanî viraştîy. La înan zî germî ver veng xo ra bîmabi, hewn ra şîbîy. Tena vengê kustayîşê yew kutikî ge-ge na bêvengîye xeripnayêne.

No kutikêkê Skatlandî bi. Zinca ey rengê simerî yan zî rengê hewran de bî. Seke mîyanê çamurî de vazdayo û yewî o bi çuyî kuwayo, linganê ey de nuqtikê sîyayî estbîy. Goşê ey belî, dimê ey kîrr, purtê ey gewro qirêjin bi. Di çimê sey çimanê însanan mîyanê rîyê eyê purtinî de beriqîyayêne. Xorînîya çimanê ey de ruhêko însanî xo nîşan dayêne. Çiyêko bêpeynî zereyê çimanê ey de pêl dayêne. Seke nêmeyê şewe heyat destê ey ra vejîyayo, êdî nêşêno apey bigêro. Esas peyê lîlikanê çimanê ey de çiyê mendbi. No çî ne roşnayî û ne zî reng bi. Çiyêko bîn bi. Sey şikîyayîşê bawerîye, sey îfadeyê ke miyanê çimanê yew xezala birîndare de aseno. Neke çimê ey mendêne yê însanî, esas çimê ey û yê înasanan eynî sey yewbînî bîy. Di çimê ke pabeyê yew hêvî yê. Di çimê derdinî ke rîyê yew kutikê veradayeyî de yenê dîyayîş. La eşkera bi ke tu kesî nê çimê dejaye û lavakarî nêdîyêne. Esas înan ra fehm zî nêkerdêne. Verê firme de nanpewjî o kuwayêne. Verê qesabxaneyî de şagirdî kerra eştêne ey. Eke binê versîya yew otomobile de xo binimitêne, solanê şofêrî yê mîxinan ra paskulêko mehkem werdêne. Badê ke nê heme merdimî ezîyetkerdiş ra betelîyayêne, na rey dore ameyêne lajekê ke şitbirinc rotêne ser. Ey keyfêko xusûsî îşkencekerdişê ey ra girewtêne. Kerreyî dayêne kaleka ey ro, badê ke kutik kustayêne, xo rê bi hire-hir pê huyayêne û vatêne “Kafir wayîr!” Merdimanê sûke, seke yewbînan de pêkerdo, xo rê binê lewan ra huyayêne û seba ezîyetkerdişê bi kutikî lajek teşwîq kerdêne. Înan qey Homayî o kuwayêne. Goreyê fikrê înan ra, çiyêko zaf normal bi ke ê yew kutikê necisî, kutiko ke dînî o lanet kerdo, bikuwê û bibê wayîrê sewabî.

Lajekê ke şitbirinc rotêne hende belayê xo ey de da, êdî heywan mecbur mend ke kuçeyê hetê birce ser biremo. Esas ey bi pîzeyê xo yê vêşanî bi zor xo kaş kerd şî, xo mîyanê vaye de nimit. Sereyê xo kerd mîyanê her di linganê xo yê verênan. Ziwanê xo vet teber. Wina xoraşîyaye matê hêgayê keweyî ke verê çimanê ey de pêl dayêne, mend. Bêhal bi, asabê ey xeripîyabi. Mîyanê honikayîya vaye de rehetiyêka taybete sere ra hetanî bi lingan canê ey ra vila bîye. Boya hêşinayî, boya ferêk solê kehenê hîyî, boya çiyê tern û huşkî, vîrardişê ey hîşyar kerdî. Verê zî kam gama ke bala xo bidayêne hêşinayîye ser, waştîşê eyê tebhî hîşyar bîyêne, vîrardişanê verênan hêşê ey de xo newe ra gane kerdêne. La na rey hîskerdişê ey xurt bi. Seke yew vengo esîl goşanê ey de biqîro yan zî waştîşê gêrayîşî zor ro ey bikero. Waştîşêkê xurtî zor dayêne ey ke werzo mîyanê a hêşinayî de vazbido û bigêro.

No hîs hîsêko îrsî bi. Çunkî heme ejdadê ey Skatland de mîyanê hêşinayî de azadane perwerde bibîy. La nika o hende bêhal bi, canê ey hende giran bibi ke, xo ra nêdîyêne xo têwbido. Hîsanê derdinan û tēmîyanşayan ver, taqet ra kewtbi. Tewir bi tewir hîsê îhtîyacan, ê ke mehrûmîyet de vîrî ey ra şîyê, bîyê vindî, bi heyecan ameyêne vîrê ey. Verê cû eke merdimêko nenas yan yew kutikêko xerîb verê berê keyeyê wayîrê ey ra bivîyartêne, ey xo rê wezîfe zanayêne ke bilawo û wayîrê xo xeberdar bikero. Xo rê sey wezîfeyî qebul kerdbi ke domanê wayîrê xo reyde kaybikero. Merdimanê şinasîyan de senî muamele bikero, vera merdimanê xerîban de senî hereket bikero. Tam wextê xo de werdê xo biwero. Û hertim wextê xo de bêro heskerdiş... Çi heyf ke nê heme nika destê ey ra şîyê.

Êdî pêro îmkanê ey bisînor bibîy. Heme rojê ey mîyanê ters û lertzî de, bi kuwayîş û kustayîş vîyartêne. Bi hêvîya peydakerdişê tikêk werdî serê ziblan ra gêrayêne. Cuya xo ya verêne de aftareye, bêters û hêzdar bi. La nika rojê xo bi ters û lertz vîyarnayêne. Eke vengêk bieşnawitêne yan çiyêk vernîya ey de têbigêrayne, o zî ceniqîyayêne. Hetta ke êdî vengê xo ra zî tersayêne. Wareyê ey êdî serê sergoyan û ziblî bî. Canê ey hurîyayêne la xo de hêz nêdîyêne ke canê xo bilêso, kekan mîyanê purtê xo ra vejo. Ey wina hîs kerdêne ke çiyêk mîyanê zerrîya ey de şîyo hewn ra, merdo.

Wexto ke kewto nê dereyê cehenemî û nat a, di zimistanî vîyartê. A roje ra nat, ey pîzeyêk mirdîya xo werd nêwerdo û yew hewnno asan nêdekewto çimanê ey. Şehwet û hîsê eyê cinsî zî merdbîy. Kesêk nêdîyêne ke bi heskerdiş destê xo sereyê ey de bido. Tu kesî bi sînayîş nêewnîyayêne çimanê ey ra. Herçiqas merdimê tîyayî zî dirûvê wayîrê ey de bîy, la eşkera bi ke hetê exlaq, hîskerdiş û muameleyî ra, mîyanê wayîrê ey û nê merdiman de erd ra hetanî asmên ferq esto. Eke merdim rasta ey vajo, ciwîyayîşê nê merdiman û yê merdimanê verênan sey yewbînî bi. La merdimê verênî hîna nêzdîyê dinyaya ey bî. Derd û hîsanê ey ra hîna vêşî fehm kerdêne û wayîriye ro ey kerdêne.

Mîyanê boyanê ke ameyêne zinca ey de, a boya ke hemîne ra vêşêr o gêj kerdêne, boya ê şitbirincî bî ke lajekî rotêne. No werdo sipî mendêne şitê dadîya ey. Coka vîrardişê qijkekîya ey mîyanê hêşê ey de hîşyar bîy û xemgîn bi. Ame vîrê ey, qijkekîya xo de gama ke ey nê werdê sipî hengilanê dadîya xo ra litêne, dadîya ey zî bi ziwanê xo yê nermekî canê ey liştêne kerdêne pank. O û birayê xo pîya kewtêne verara dadîya xo. Litişê şitî û boya dadîya xo ra mest bîyêne.

Senî ke litîşê şitî ra mird bîyêne, canê ey germ û rehet bîyêne. Awêka şîrgerme heme reyanê canê ey ra vila bîyêne. Sereyê ey bîyêne giran, xo rê bi xo fekê ey çijikanê dadîya ey ra visîyayêne. Hewnêko xorîn dekewtêne çimanê ey. Lertzêkê zerrweşîye hemeyê canê xo de hîs kerdêne. Pencikê xo estêne hengileyê dadîya xo, esirmayêne, bêzehmet û ezîyet şit çijikan ra ameyêne teber. Naye weşêr lezet esto gelo? Purto nermik û teze yê birayê ey, vengê dadîya ey, heme bi sînayîş dekerde bîy. Cuya xo ya verêne ke yew banikê texteyênî de vîyartbî, arde vîrê xo. Mîyanê baxçeyî de senî birayê xo reyde kaykerdêne. Gaze dayne goşanê belan ê birayê xo ro, o dayêne erd ro, werîştêne payanî û vazdayêne. Dima xo rê yewna embaz dîbi. No domanê wayîrê ey bi. Mîyanê baxçeyî de domanî dima vazdayêne, lawayêne, gaze dayne kincanê ey ro. Bi taybet heskerdişê wayîrê ey; senî destanê ey ra şekerî werdêne. Çi rey vîrî ey ra nêşînê. La domanê wayîrê xo ra hîna vêşî hes kerdêne. Çunkî o embazê ey bi û çî rey nêdayêne piro. Dima, rojêke nişka ve ra ferq kerd ke dadî û birayê ey vindî bîyê. Tena wayîrê ey, cinî û domanê wayîrê ey û yew zî xizmetkara extîyare mendê. Ey boya înan ra ey şinasnayêne. Dûrî ra vengê linganê înan zî şinasnayêne. Wextê mîyanrojî û şamî, dorê masaya werdî de gêrayêne, boye antêne. Mêrdeyê aye qayîl nêbîyêne la rey-rey cinîya wayîrê ey bi sînayîş ey ra hes kerdêne, piranê werdî yê weşî estêne verê ey. Dima, a xizmetkare vengê ey dayêne, vatêne “Pat... Pat!” Û verê banikê eyê texteyênî de werd dekerdêne qafika ey.

Halweşîya Patî bîye sebebê bextreşîya ey. Çunkî wayîrê ey çî rey nêverdayêne Pat keye ra vejîyo teber, şo xo rê yew dele dima bigêro. La tesadufen rojêkê payizî, wayîrê ey û di camêrdê şinasî yê ke verê cû hertim ameyêne keyeyê înan, weniştî otomobile. Înan vengê Patî da, o zî şî kaleka înan de wenişt otomobile û heme pîya kewtî rayîr. Esas verê cû zî Patî çend rey wayîrê xo reyde bi otomobile raywanî kerdbî. La na reya peyêne tewirêna bî. Wina sermest bi, şewq û izdirabêkê taybetî zerrîya ey de kel dayêne.

Badê çend saetanê raywanîye, eynî nê meydanî de vindertîy. Wayîrê ey û her di camêrdî, kuçeyê kişta birce ra şîy. A hinge de, nişka ve ra boya dele, a boya ke Pat hertim ro ci gêrayêne, ameye resa bi zinca Patî. Hêş sereyê ey ra vejîya. Game bi game na boye ante zereyê xo, hetanî ke resa verê ê neqebê ke vaye uca ra şîyêne mîyanê baxçeyî. Pat zî ê neqebî ra şî mîyanê baxçeyî.

Nêzdîyê rojananî, di rey vengê wayîrê ey ke vatê “Pat... Pat!” kewt goşê ey. Gelo rastiko no vengê wayîrê ey bi, yan ey rê wina amebi? Beno ke vengê wayîrê ey verî ra goşê ey de mendibi. Vengê wayîrê ey tesîrêko xerîb ey ser o kerdêne. Patî vera heme wezîfe û mesûliyetan de xo deyndar hîs kerdêne. La a hinge de waştîşêkê xerîbî, hêzêkê nenasî hêş sereyê ey ra berdbi. Nika tena waştîşê ey o bi ke dele reyde bimano. Wina bibi ke goşê ey eşnawitişê venganê dinya ra giran bibîy. A dela ke ey sereyê aye dabi dêsî, boyêka wina tûje aye ra ameyêne ke hîsê pêtî zerrîya ey de hêşyar kerdbî. Heme bedenê ey, heme wesleyê canê ey binê kontrolê ey ra vejîyabîy. Îradeyê ey destê ey ra şibi. La nê halî zaf dom nêkerd. Tayê merdîman bi çuyan û desteyê huyeyî hêrîşê Patî kerd, hetanî ke înan o neqebê vaye ra kerd teber.

Pat sermest û wina zî rincan la hende zî zerrweş û rehetbîyaye agêra. Senî ke hêş ame bi sere, tavilî ro wayîrê xo gêra. Çend kuçeyan de yew boya tenike yê wayîrê ey mendbî. Hetanî ke şî resa bi a xirba teberê şaristanî, ey boya

wayîrê xo taqîb kerde, xo dima zî rêçê xo verday. Hewna agêra. Çunkî Patî tey vetbi ke wayîrê ey zî agêrabi, amebi meydan. La meydan de a boya ke wayîrê ey ra mendbî, mîyanê boyanê bînan de bîyêne vindî. Gelo wayîrê ey şibi û o tîya waro mendbî?

Zerrîya ey tersan ra lerza. Pat senî şeno bê wayîrê xo, bê Homayê xo biciwîyo? Wayîrê ey sey Homayê ey bi. La ey verê zerrîya xo de dayêne. Xo rê xo vatêne bibo-nêbo do wayîrê mi agêro û ro mi bigêro. Çend cadeyanê bînan de bi ters vazda. La no zehmetê ey veng ra bi.

Welhasil, bi şewe, rincan û bêhal agêra bi meydan. Tu salix wayîrê ey ra çin bi. Dorê çend bînan ra, verê berê çend keyeyan ra gêra. Dima agêra şî serê a vaya ke uca ra şibi mîyanê baxçeyî û a dele dîbî. La wayîranê baxçeyî neqebo ke vaye uca ra şîyêne mîyanê baxçeyî, bi kerrayan mehkem girewtbi. Pat tey xebitîya ke belkî neqeb akero la mumkin nêbi. Dima hêvîya xo birna. Hema uca çimê xo nay pêser û hewn ra şî.

Nîmeyê şewe vengê nalayîşê xo de hewn ra perra xo ser. Bi ters werîşt payanî. Çend kuçeyanê bînan ra gêra. Dêşî boye kerdî. Demeyêk wina tewş û sersem kuçeyî peymawitî. Axir xo de vet ke zaf vêşan bîyo. Gama ke agêra ame meydan, uca tewir bi tewir boya werdî, boya goştê şan ra mendeyî, boya nanê tezeyî, boya mastî ameye zinca ey. Boyî heme kewtbî tîmîyan. Wina xo hîs kerdêne, seke dekewto mîyanê milkê şarê xerîbî, coka xo sucdar dîyêne. Ganî nê merdimanê ke mendêne wayîrê ey, ey înan ra pars bikerdêne. Eke reqîbêk ey rê nêvejîyo û ey tîya ra nêqewerno, beno ke hêdî-hêdî tîya de mendîş heq bikero. Beno ke keyeyêkê dewlemendî de xo rê bimano, wayîrîye ro ey bikerê.

Bi ihtîyat, bi ters û lertz şî verê fîrna ke hema newe abibî. Boya tûje yê nanê pewteyî hewa ra vila bîyêne. Camêrdo ke nan binê çengê ey de bi, vanga Patî da, va "Bê... Bê!" Vengê camêrdî Patî rê çiqas xerîb ame! Camêrdî piranêk nano germin eşt verê ey. Patî ewilî bineyke teredud kerd la dima gaze da nan ro û dimê xo ey rê leqna. Camêrdî nanê xo serê texteyê vernîyê firme de rona û agêra. Bineyke bi ters destê xo sawit sereyê Patî ra. Dima bi her di destan tewqa ke vileyê Patî de bî, kerde a. Çiqas boya Patî vetîşê tewqe reyde vejîya! La gama ke ancîna dimê xo leqna û ver bi wayîrê dikanî şî, yew paskulo pêt kaleka xo de werd. Kustayîşêko xorîn Patî ra berz bi. Wayîrê dikanî şî serê vaye de destê xo pank şutîy. A tewqa vileyê ey ke vernîyê dikanî de aliqnaya bî, Patî hema zî a şinasnayêne.

A roje ra nat bê paskulan, bê kerra verdayîş û derbê çuyan, sewbîna çîyê merdimanê ucayî ra nêbi para Patî. Wina bibi ke merdimî vatêne qey nê dişmenê ey ê. Hertim îşkencekerdişê ey ra zewq girewtêne.

Êdî Patî zî fehm kerdîbi ke ameyo cîhanêkê neweyî. La ne ey xo aîdê nê cîhanî dîyêne û ne zî kesî hîs û waştîşanê ey ra çîyê fehm kerdêne. Çend rojê verênî bi zor-çiqîyam vîyarnay. La dima vera-vera o zî musa ê cayan. Hetê destê rastî ser goşeyê kuçeyêk de cayê ziblî estbi. Şarî ziblê xo berdê uca rijnayê. Piranê lezetinî yê sey estikan, vezd, poste, sereyê maseyan û tewir bi tewir werdê bîni ke Patî ê hol nêşinasnayêne, serê nê ziblî de peyda bîyêne. Wextê xo yo bîn zî vernîya firme û qesabxaneyî de vîyarnayêne. Çimê ey ziq destê qesabî de mendêne. La herinda ke piranêk çîyo weş biwero, kuwayîş werdêne. Ey bi nê qaydeyî cuya xo ya newîye saz kerdbî. Cuya ey a verêne ra tîkêk vîrardişê merdeyî û tayê boyê sistekî zerrîya ey de mendbîy. Kam gama ke

ameyêne vîrê ey, zaf xemgîn bîyêne. Eke vîrardişanê ey ê verênan çîyêk verê çîmanê ey de pêl bidayêne, a hînge, seke xo teselî bikero, remayîşê ver bi ê cenetê vindîbîyayeyî fikirîyayêne.

Çîyo ke hemîne ra vêşê ro Patî îşkence kerdêne, hewceyîya ey a bineyke şefqet û heskerdişî bî. Patî gam û hele derb werdêne, ey ra nengî çînîyayêne. La hema zî sey yew domanî bi, hîsê ey ê nazenînî hema nêmerdbî. Na cuya derdine de, her çî ra vêşê ihtîyacîya ey bi heskerdiş û şefqetî estbî. Eke kesêk biney bi sînayîş ver bi ey bişîyêne, yan destê xo bisawitêne sereyê ey ra, Pat amade bi ke canê xo bido. Patî bi xo zî hewce dîyêne ke heskerdişê xo nîşan bido, yewî rê fedakarîye bikero, hîsanê xo yê îtaet û sêdaqetî binawno. La hol aseyêne ke kesî goş nêkuwayêne bi ey. Kîne û şîdetî ra teber çîyê nêaseyêne. Seba ke bala merdîman bianco xo ser, çî ameyêne vîrê ey kerdêne. La tena xişm û xezebê merdîman zêdnayêne.

Pat eynî hal de, mîyanê vaye de rakewte bi. Çend rey kusta û aya bi. Kabûsî verê çimê ey ra vîyartêne. Boya kebabi ameye. Ey hîs kerd ke zaf bîyo vêşan. Geste ver hende zereyê ey nesilîyayêne ke êdî dejê bînî vîrê ey ra şîbîy. Bi zor werişt xo ser. Ver bi hetê meydanî ser kewt rayîr.

Tam a game otomobilêk bi gurrînî, bi suret toz û dûmaxî reyde vejîya ameye Meydanê Veramînî. Camêrdêk otomobîle ra ame war. Ver bi Patî şî. Destê xo sawit sereyê ey ra. Pat nêxapîyayêne, no camêrd wayîrê ey nêbi. Ey boya wayîrê xo hol şînasnayêne. La senî bibi ke merdimêk ey ra hes kerdêne? Patî dimê xo leqna, bi teredud ewnîya camêrdî ra. Gelo yew şaşî çin bo? Êdî tewqa ey zî vileyê ey de nêbî ke yew ey ra hes bikero! Camêrd agêra, reyna destê xo sawit sereyê Patî ra û ver bi dikanêk şî. Patî zî da dima. Patî o dikan hol şînasnayêne, uca ra boya werdî ameyêne. Pat xo rê ecêb mendbi. Camêrd kişta dêsi de serê yew sekuye de ronîşt. Patî rê nano germ, mast, hakî û tayê werdê bînî day ardiş. Camêrdî piranê nanî day mîyanê mastî ro û eştî verê Patî. Vernî de bi lezkanî la dima hêdî-hêdî ey piranê mastinî arêday werdî. Bi çîmanê xo yê mêşînîyan wina halweş, bi şukr û minet ewnîyayêne camêrdî ra û dimê xo ey rê leqnayêne. Gelo aya bi yan hewn de bi? Bê ke kuwayîş biwero, Patî pîzeyê xo mird kerdbi. Gelo ey xo rê yew wayîro newe dîbi? Mumkin o?

Hewa germ bi. Camêrd werişt, ver bi ê kuçeyê kaleka birce ser şî. Uca bineyke nat û wet kerd. Dima verê xo da ê kuçeyanê fetlokan. Hetanî ke şî teberê şaristanî, Pat zî ey dima bi. Camêrd şî zereyê a xirba ke çend dêse aye payanî ra mendbîy. Verê cû wayîrê ey zî şîbi uca. Beno ke nê merdimî zî kewtê boya delanê xo dima! Pat teber de, versîya dêsi de pabeyê camêrdî vindert. Demeyêk badê cû her di pîya yew rayîro bîn ra agêray amey meydan.

Camêrdî reyna destê xo sawit sereyê Patî ra. Bineyke meydan de wina tewş gêra. Dima wenîşt otomobîla ke Patî êdî a şînasnayêne. Pat nêaftara ey dima şîro. Şî kişta otomobîle de tirunc da û matê rîyê camêrdî mend.

Nişka ve ra otomobîle mîyanê toz û dûmaxî de hereket kerd. Pat bineyke vindert. La badê, otomobîle dima vazda. Ney! Na rey ey qet nêwaştêne ke nê camêrdî destê xo ra verado. Wina bînefes, bi ê dejê ke canê xo de hîs kerdêne, bi heme hêzê xo, bi gamanê hîrayan, bi suret pey ra kewt otomobîle dima.

Otomobîle şaristan ra kewtbî teber. Êdî deşte de, mîyanê hêgayan ra vîyartêne. Hetanî uca Pat hîrê rey resa bi otomobîle. La ancîna waro mend. Heme hêzê xo dabi pêser. Bi hêvî sere nabi otomobîle ser. La otomobîle ey ra

lezêr şîyêne. Pat nêxapîyabi. La kerdê-nêkerdê nêresayêne bi otomobîle. Rincan û bêhal kewt. Qelbê ey kerd ke vîndero. Wina hîs kerd ke heme wesleyê canê ey binê îradeyê ey ra vejîyayê. Êdî hêz tede nêmend ke gamêk zî bierzî. Temamê zehmetê ey veng ra şîbi. Esas ey bi xo zî nêzanayêne ke çira hende vazdabi. Êdî nêşênayêne nefes bido û bigîro. Çimê ey bibîy tarî. Sereyê ey bi xo ame war. Ey bi zor xo kaş kerd kaleka rayîrî. Mîyanê vava leweyê hêgayî de, serê qumê germî û hîy de mexel kewt. O hîsanê xo de çî rey nêxapîyabi. Ū nika hîs kerdêne ke êdî o nêşêno werzo payanî. Dewqa ey şîyêne. Fikr û hîsê ey tarî bibîy, merdbîy. Dejêko xidar zereyê xo de hîs kerd. Çimanê ey ra roşnêko xirab çurisiya. Tewe girewtbî. Canê ey lertzayêne, veşayêne. Hêdî-hêdî ruh linganê ey ra vejîyayêne. Areqêko serdin canê ey ra rijîyayêne. Yew tewir keyfê nermekî o girewtbi.

* * *

Vereşanêk hîrê hebî qijikê vêşanî serê sereyê Patî ra perray. Înan boya Patî dûrî ra antbî. Qijikan ra yewe bi ihtiyat ameye nêzdîyê ey de nişte. Bi dîqet ewnîya Patî ra. Senî tey vet ke ey hema gan nêdayo, tepîya perra. Nê her hîrê qijikî seba vetişê her di çimanê Patî amebîy. (*)

Fariskî ra tercume: Roşan LEZGÎN

(*) Çime: Sadiq Hîdayet, *Segê Vilgerd*, Intişaratê Emîrê Kebîr, Çapê Heftom, Tehran 1342, r. 9-22

ZERRÎYA BETILÎYAYA

| Weysel HANYILDIZ |

Tever de vengane û teşqele
Ageyrayîşê mîçikan
Şewqîna asmênî kenê tarî

Tever de qirqira melekan
Duştê koyan ra
Lajek berbeno, pordê ci de gunî
Melekî derdê hesranê feqîran di

Tever leymin û bêsitara o
Herrî bin ra vecîyay sîyaye
Xelas çinî yo
Lejê qijikan o
Zey bîro zey mahzenê vîrî kerdene

Tever de lal û kerî
Kal û rengî teqawut bîy
Hîcret kerdo(Hîcret kerdê) şîyê taa aşmi
Meydan kor û seqeton rê mendo

Tever de cînî û mêrdekî
Leyîrê ke meşte nêdîyo
Her şan pey qocikan qehr û jar wenê
Mêrdek hesabê mêrdeyîye der o
Ax zerrîya ci de cînîya xo nêbîyêne

Tever de mendo Homa
Tever de peyman
Dest de peymanê
Seraser dinya û nefsan pîrr o
Rî, rîya ra bênamusîna xo qêreno

Zerrî ra betilîyaye
Fek esto ziwan ra feqîr
Ruh esto xo ra xerib

ÇILA

| Alî Aydın ÇİÇEK |

Yew şewa usarî ya, tenik-tenik va yeno. Tarîya şewe de, dewêde qijkeke de yew banêde welên û kan. ... Verê penceraya banê kanî de yew çila, yew çilaya qijkeke. Çila tenik-tenik veşena û roştîye dana şewe. Dormeyê roştîya çila de çend pelpelikî çerexînê. Çila tenik-tenik veşena û roştîya çila dêsanê oda de giran-giran reqesîna.

Oda de yew merdim, roştîya çila rîyê merdimî de, çimanê merdimî de helîna.

*Kutikê verê çêverî
Pisingê binê andalî
Ter û turê mîyanê kemerî
Tenya mendo Silê Qemerî*

Heya bawo, teyna mendo Silê Qemerî... Bawo, ez ewro wazena ke şima rê na mesela xo qesê bikerî. Na mesela derg a, tenik a zereyê mi de domana bêkes a, zereyê mi de yew axa derg a.

Şima zanenê, vîst û heşt serrî naye ra ver, mi zerrîya xo kerda a çêna kutikê sîyayî. Derdê mi yew na çila zanena. Yew na çila... Ez vîst û heşt serrî ra zêde yo ke derdê xo, kulê zereyê xo na çila rê, na waya xo rê şew û roje qesê keno.

Mi derdê xo wendî, a helîya, a helîya mi derdê xo wendî. Ge şewe pelpelikî bî meymanê ma, ge fitika sura vayî, ge roştîya aşme û ge-gane zî vengê şiliye...

Ez ewro wazena ke nê derdê xo şima de zî parê bikerî.

Bawo, kesê mi çîn o serê na dinya de, ju ez o ju kî no banê welên de na çilaya min a. Kesê mi çîn o, kesê mi çîn o! Ne pîyê mi Qemerê Welî, ne maya mi Sîse, ne birayê mi Memed Elî, ne kî embazê min o delal Elî. Şî... Pêruna ez caverdo û yew bi yew şî, xatir waşt û şî; merdî. Ez menda no bano kan û welên de, tingûtari de.

Ez xo zaneno nêzaneno na dewe de yo. Domanîya mi na dewe de derbaz bîye. Bê leşkerîye qet yew roje na dewe ra dûrî nêkewto. Winî timûtîm tîya bîyo. Hela mi ra vajêne ez se na dewe ra dûrî şono ke? Gula mi... Gula mi na dewe der a. Ez bê aye, bêrîya aye de mirena.

Heya, a nika zewejîya, wayîrê domanan a. Wa bo, wa bo! Şima nika vanê "Eybo, şerm bike!" La şima nêzanê eşqî de eyb çîn o, eşqî de dem çîn o, eşqî de wayîrîye çîn a. Eke eşqî sênê to de halên viraşt êdî çarê to çîn o, ti adirê ey de bena kila xo û kila xo de veşena bena wele. O wext dermanê to de rî û çimê yare. Ma ke a delale zî çîn bo! O wext teyna janê sênayê to, to rê beno meymanê sewan.

Şima zanenê, mi rîyê aye, eşqê aye dilê xo de hebê jan munito. Şerm çik o? Însan se zerrîya xo ra cara şermayîno? Şiye, wa şoro, wa pîyayêde bînî ra hes bikero la o eşqo ke zereyê to de kerdo kewe, eke a şikîna ê eşqî bivisno û xo de bero. Şikîna sênayê to ra germîya xo, çimanê to ra çimanê xo, xeyalanê to ra rîyê xo bero?

Şiye...

Mi sond wend mîyan ra sed serre zî derbaz bo ez şîya nê axê xo de sey na çila helîno zî reyna çîmanê Gula xo ra nêvîyarîno, zerrîya Gula xo ra nêvîyarîno. Şima zanenê merdene verê şewleyê rindekiya aye de bêper manena. Wa şoro, a rindekiye serê na dinya de bo, wa dûrî bo, şewleyê rindekiya aye mi rê bes o, wa dûrî bo. Wa dûrî bo...

*Kutikê verê çêverî
Pisingê binê andalî
Ter û turê mîyanê kemerî
Derdan werdo Silê Qemerî*

Heya, derdan werdo se werdo Silê Qemerî, qet pers mekerê!

Şima zanenê mi rojê Gula xo serê hênî de dîye. Serrê-di serrî naye ra ver bî. Şîyo leyê Gula xo û mi aye ra va:

- Erê Gulê Gulê, çê piyê to meveşo ere ez tenya ro, bêkes o, ma se bîyo to roje çêverê mi yanêkena û halê mi pers nêkena. To kî rind zanena ke vileyê mi to rê çewt o, sêneyê mi ju adirê to de veşeno.

Gule binê çîman ra nîyada û va:

- Ero lal û gêj, vêşan û têşan, hela qayîtê nê halê xo ke çî hal der a. Kinc û kolê ke serê to ra hendê ke ame pîne kerdene û derzîne pira ama-şîya bîyê sey pirojine. Hela qayîtê nê halê xo ke çî hal der a! Lo, de şo de şo rayîrê xo ra şo, dormeyê mi de me-meşo.

Seke aye nîya va, mi kî va:

- Erê Gulê, ere ez ne kor o ne zî la_o. Heqî ke çimê to kerdê kor to mi nêvînena la ez se bikerî. Lê ti şîya o kor girewt û kewta virana ey. Kanê sozê to, kanê zemanê sêneyê to de cayê mi bî?

Mi nêverda qese bikero bawo. Mi yew şîre aye rê nusnabî verê na çila de. Mi a şîra xo aye ra uca vate û aye zî goş na ser:

*Çêne çênê
çimê ti yê girs û şîyay,
porê ti yo munitayî yo derg
bejna ti ya derga barîya tenike
heşê mi serê mi ra berd.
Verê çîmanê mi de êna û şona
bejna tenike, rindeke tadana.
kay kenê çiçikî serê sênî nata û bata
rindeka, aqil mi ser a pernena*

Bawo, mi se na şîra xo wende, cinî amay aye ser. Pepo pepo! Qehirîye û perna mi ser. Dime ra va ke:

*Ero Silo Silo,
Lo de şo de şo,
feqirîya xo de şo
o ke bîyo şîyo, qeder o
êdî dormeyê mi de me-meşo.*

Aye ke winî va, mi kî va:
Eşqê to sêneyê mi de adir o
rîyê to mezgê mi de halên viraşto
çîn o, çîn o
La ez se bikerî, qeder çîn o
Mi rê dem qilerin o bê xeyalê to
dinya de bê to mi rê ca çîn o.

Huya û va:
Ero Silo Silo,
Lo de şo de şo,
feqirîya xo de şo
bextê to reş o,
mi kî meveşno
ez to ra dûr o
keyfê mi weş o.
Kî to rê derd bo,
no kî to rê derd bo.

Weneno, weneno pepûg derdê xo rê waneno... Heya, mi rê bî derd û kul, zereyê mi kile girewt û veşa, bî wele. Bawo a roje fistanêde sûr dayo xo ra pereqîna se pereqîna, şewleyê aye mezgê mi de halên viraşto. Nêzano ke se bikerî, zıwanê mi fekê mi de kilît bî, çimê mi rindekîya aye de mendî. Mi nîyada ke qese nêkena mi reyna va:

- Gula mi, pepûg derdê xo rê veşero û weneno, ez kî zerrîya xo rê veşeno û waneno. Ne kesê pepûgî esto ne kî kesê mi, ne derdê pepûgî qedîno ne kî derdê mi. Şona şo, wa şima zıwanê ma ra fam mekerê! Roje êna to o waxt kesreta mi de manena.

Mi qesê xo qedîna û qayîtê rîyê aye kerd, qet çiyê nêvat, tena sivik serê xo kerd berz û çımanê mi de nîyada. Şopê winî vinete dime ra verva bi çê xo giran-giran şîye.

Şîye ez winî cayê xo de bêveng xeylê wext mendo û fikirîyo. Labelê aqil mi sere ra rew ra şîbî. Sîya aye dime aqilê mi zî oncîya û şî. Dinya vinetîbî...

Kutikê verê çêverî
Pisinga binê andalî
Ter û turê mîyanê kemerî
Derdan werdo Silê Qemerî

Heya, Gule şîye, mendo ez tenya: tinguteyna. Bawo zûrê mi çîn o. Şîye, rî nêda mi. Bawo însan ke raştîye bizano, însan ke xo nas bikero êdî nêşikîno zûr û hîleyan bikero. Qeseyanê xo raşt û eşkera qese keno, pîyayo ke roştîya zereyê xo nas kerda. Ez çi zûr bikerî mîyan ra vîst û heşt serrî derbaz bî labelê mi çimê aye, rindekî aye û vengê ayê yew roje cuyê xo ra nêveta. Ez bê aye qet yew roje nêhuya. Winî mezgê mi de, hewnê mi de, xeyalanê mi de hertim a bîye.

Na çila şayîda min a. Na çila mi rê bîye dest û pay, mi rê bîye heval, bîye waye, bîye maye.

Çila,
Hevala derd û kulanê dilê mi
Hevala hesiranê çimanê mi,
Hevala axanê zereyê mi
Çila, çila, çila...

Na çila ver de mi sey pepûgî derdê xo wendî. Qesê qedîyay, şewe qedîya, çila helîya, ez qedîyo la zerrîya zereyê mi nêqedîya. Zerrîya zereyê mi nêqedîya çiqas ke şîye biye zîyade...

Peynî de mi va, “lo qeder o, qeder o, qeder o...” Mi va “Silo qeder o, to rê zî vayê bêvayîr kewto, eşqo bêwayîr. To kengero huşk a, va zî hevalê to. To rê koyî, çol û çolistanî kewtê, zerrîya to rê ca çîn o. Zerrîya to rê ca çîn o. Yew na çila roştîya xo dana to û to kî deyndarê na çila manena.”

Axirî, kengero huşk dima vayê çol û çolistanan de beno bêzar. Ez kî dima zerrîya xo...

Ez xeylê waxt zîyar û dîyaran ra zî fetelîyo. Mi kelê xo birna zîyar û dîyaran ra, dar û kermeran ra. Qet çîyê Heqî ra nêwaşt, bê rindekî û boya gula xo. Mi teyna va, “Se beno Xiziro Kal, se beno to aye reynayacerno mi ser de bîya.” La nêbî, nêbî, nêame. Por mi mi sere ra bî sipî, la a nêame.

Şîye...
û aye de cuyê mi zî şî.
Cu tipûtal şî,
tipûtal şî.
Cu, sey awa laserî şî,
sey vayî payîzî...

Tîje roştîye dana dinya
la ez tarî de bîya vîndî.
Destê mi tal,
ziwanê mi lal
teyna mendo bêkesîya xo de.
Na saetê ra dime
mi rê çî karê dinya ra!
Kulê zerê mi qasê karê dinya yo
mi rê no derd giran o, kam zaneno.

Heya,
Qeder o, qeder o, qeder o
sey kengerê huşkî ez verê vayî de mendo,
mi rê welat çîn o
la ez zaneno
welatê eşqî zî çîn o
eşq bêwayîr o,
eşq bêwayîr o
coka ez nîya kewto dima vîndîbîyayene.

*Kutikê verê çêveri
Pisinga binê andali
Ter û turê mîyanê kemeri
Çila verde helîno Silê Qemeri*

Nîyade, nîyade ewro şewe çiqas şîrin a, va se tenik-tenik yeno û pelê daran se verê sura vayî de rindek-rindek reqesînê. Aşme se weş şewle dana şewe emşo. Çila mi, çila mi reyna se hurdî-hurdî, rindek-rindek veşena. Ewro reyna meymanê mi estê; verê pencera de di zerencî, teber ra vengî puyî, lawayîşe kutikî. Û dormeyê çila de çend pelpelikî.

Nîyade pencera banê Gula mi hîna roştîye dana şewe. Xora şima zanenê Gule dizdîya merdê xo ge-ganê qayîtê pencera banê mi kena. A rind zanena ez seba aye na çila heyana lêlê şodirî nêkeno xow ra. Wa qeseyê aye xirab bibê zî, ez rind zanena ke dilê aye de eşqê mi halên virašto, seke ê aye mi de virašto hênî. Şima zanenê tayê şewan, hewn de zerrîya ma bena teyr û verva bi yewbînî virdana. Asmên de binê keskûsûre de resenê pê û pilosînê yewbînî ra. Pilosînê yewbînî xeyalan de...

Şima ra se wajî, Gula mi nika cayê ra qayîtê roştîya pencera banê mi kena. Ez aye rind nas kena, ez aye rind zanena. Domantîya ma pîya derbaz bîye. Ma serê şilondan ra, koyan ra şenik nêcêrayîme. Azebîya xo de zî mi ra nêzdîyê bîye. Derg-derg qayîtê bejna mina derga tenike kerdêne. Mi ra hes kerdêne, mi ra hes kerdêne...

Bawo bawo, fesadîye kerdê ortê ma. Fesadîye... O lajê herê şîyay, o kutiko vêşan, o Rizo kor bî sebebê ma. Sey telî mîyanê ma de bî kewe. Ma se bî? Nika kî o Rizo kor rind zaneno ke ez zerrîyâ xo ra derbaz nêbîyo. Hevitanê nê derdî ra Rizî yew kutikêde girs û şîya verê banê xo de dano girê. Dano girê ke wa ez nêzdîyê çê ey mebî. Zemanê ma embazê yewbîn bîme. Ma yewbîn ra zaf hes kerdêne. O wext ê zanitêne ez Gule ra hes kenê. Ey zanitêne zerrîya aye se zereyê mi de bîya gur û cîgera mi veşnena. Însan cara embazê xo rê, birayê xo rê çiyêde wînasî keno? La kerdê! La sêneyê mi ra cîgera mi visne û berde.

Heya, o wext zî sey ewro ez feqir bîyo, destê mi de çiyê çîn bî, kesê mi çîn bî. Xora kam wayîrê çî yo ke sere na dinya de, kamî mal û milkê dinya xo de berdo ke? Kamî rê mendo ke mal û milkê dinya? Dewlemendîye mal û milk nîya. Dewlemendîye heskerdiş o, xozanayîş o, însanî ra, teyr û tûrî ra heskerdiş o. Sewbîna... Ez hîna çî wajî, qesê qeseyî keno ya, derd derdî. Wa bimano, wa no derd zî mi de bimano. Wa no derd zî mi de bimano...

*Aşme
na şewe zî meymane asmênî ya.
Va
na şewe zî meymanê koyan o.
Çêverê mi
heyana peynîye yakerdî yo.
Ma ti...
Ma ti kotî ya?
Ti kotî menda heyana nika,
kotî menda, kotî menda?

*Kutikê verê çêverî
Pisinga binê andalî
Ter û turê miyanê kemerî
Çila verde qedîya Silê Qemer*

Ez ewro na çila kena xow ra û reyna nêfina ta. Labelê rind zanena ke rojê zerrîya min û aye asmên de binê keskûsûre de resenê pê û pilosînê yewbînî ra. Ez serê xo cêna û şona nê ca û cangan ra. Wexto ke va ame, goş bido vengê vayî ser, ez nameyê aye waneno sura vayî de, wexto ke şiliye vare, lapa xo yakero û qimle ci ra bişimo, şiliye de hesirê çimanê mi varenê. Şewe aşme ke vejîye rîyê xo verva asmênî biçarno, ez şewleyê aşme de çimanê aye de niyadano.

Her kes dima roştîya zereyê xo, dima zerrîya zereyê xo şono.

* * *

Çila şîye xow ra... Şewa tarî de bano welên û kan zereyê tarî de bî vîndî.

Îstanbul/Taxa Gazî - Êlûle, 2010

SORO Û ROMANNUŞTOXÎYA DENİZ GUNDUZÎ

| Huseyîn KARAKAŞ |

Fikrê mi no yo ke bi kirmanckî roman nuştoxîye karode zaf-zaf çetin o. Her çî ra ver, derheqê romannuştoxîye de nê serranê peyênan de çîyê ke eşq û hewes bidê nuştoxan zîyader nîyê. Ez ge-ge kovar û rojnameyan de rastê ci yena ke vanê “dewrê romanen temam bîyo”.

No fikir dinya de çiqas qebulîye vînenê, ez nêzaneno. Labelê qebulîya xo hîra yan kî teng, ferq nêkeno. Mi çim de bîyayena nê fikrî çiyode negatîf o. Û tesîrê xo romannuştoxan rê xirab o.

Na xirabîye ra pey problemê kirmanckî zî amey mi vîr, roman nuştene ez çira karode zaf-zaf çetin vînenê, fam beno.

Labelê fikrê mi nîya bo zî ma kataloganê weşanxaneyan ra vînenê ke dewrê romanen pey de mendene hetêk de, roj be roje daha zêde yenê çap kerdene.

Tayê nuştoxan rê eşqê romanî her çî ra verêr o. Nînan ra yew zî Deniz Gunduz o.

Deniz Gunduzî hetanî nika di romanî, yew kitabê hîkayan û yew zî ziwan zanayoxîya kirmanckî ser o, çar kitabî nuştê. Mi kitabê ey pêro wendê. Romanê xo yê yewin Kilama Pepugî naye ra des serrî aver, demeyê ke newe çap bibî, mi wendbî. Labelê mi bes nêdî û par reyêna wend.

Çend asmî aver zî romanê eyê dîyin Soro kewt bi destê mi. Ez ništa ro bêsalx demêdo kilmek de mi o zî wend. Wendişê Soroyî ra pey no nuşte hişê mi de ame ra. Goreyê mi lazim o ke romannuştoxîya Deniz Gunduzî bêro krîtîk kerdene. Çiqas ke zagonê mi şî ser, ez wazeno nê nuşteyî de seveta romanenê ey tayê çîyan îfade bikerî.

Verî Kilama Pepugî: Cor ra zî mi va, mi no roman di rey wendo. Dolima peyêne ke mi wend, ame mi vîr ke Deniz Gunduzî rê mektubêk binusî û bipersî û vajî “No senî roman o nîya?”

Kilama Pepugî, hetê viraştîş û mundişê hîkaye ra, hetê viraştîşê karekteran û hetê ziwani ra bêter kêmanîyê xo estê. Roman ca-ca vurîno. Tayê cayan de beno sey sanikan (estaneke), ca-ca zî tayê qismê bêluzimî kerdê mîyan, no tewir kerdo ra derg û berdo.

Nînan ra dot ziwan... Na nuqta de kitab sere ra hetanî peynî xezebo giran o. De vana kotî çî vajîyayo û çî eşnawîyayo, ca de bo, ca de nêbo, pêro dekerdê mîyan. Roman zî ca-ca romanî ra vecîyayo, bîyo sey kitabane arêkerdoxîye.

Labelê roman des serrî verî nusîyayo. Des serrî verî halê kirmanckî nuştene ame merdimî vîr, kêmi û xeletîyê Kilama Pepugî mîyan ra darîyênê we. Na sevete ra zî mi Deniz Gunduzî rê mektuba krîtîkî nênuşte û nêrusna, mend.

Nika zî bêrîme Soroyî ser: Soro Kilama Pepugî ra des serrî dima romanê Deniz Gunduzî yê didin o. Labelê çî heyf ke kêmiyê Kilama Pepugî des serrî dima Soroyî de zî bîyê rêz.

Mi kitab wend, na ro û xo bi xo fikirîyaya, no kitab çira nameyê xo Soro yo? Mabeynê karakteranê romanî de Soro sey mij û dumanî yo. Nameyê xo esto la o bi xo çin o. Sere ra hetanî peynî sey sîye, sey pejne maneno. Rey kî, tayê babetan de çet nameyê xo nêvîyareno.

Labelê no hal tena halê Soroyî nîyo! Karakteranê romanî de Meqsudê Keskî, Qemer, sitwan û çawîşî ra teber, ê bînî cinî, cuwamêrd pêro têdust der ê. Eke wendox înan bîyaro têver, halê cinîyan zaf korlax o. Zîyadêr sey aksesuarê seksî yenê vînayene.

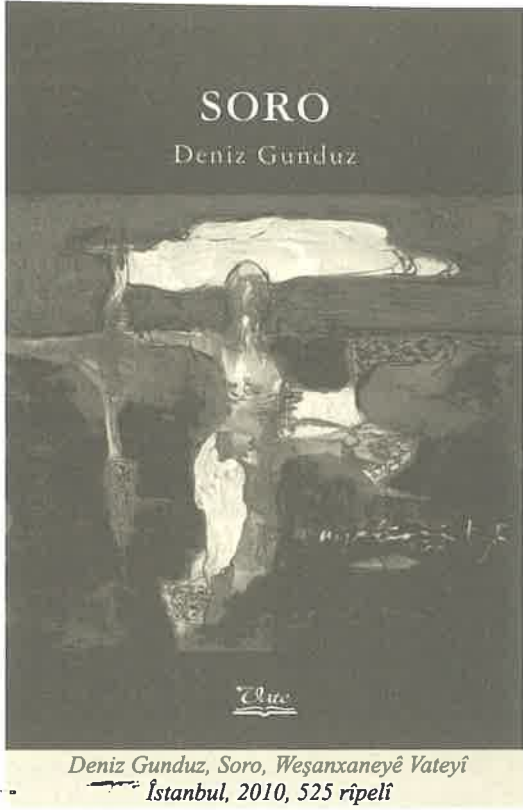
Fikrê mi gore, no roman romanê xormekan o. Nameyê xo ganî “Soro” ney, “Xormekan” piranayê. Meqsûdo Kesk, sere ra hetanî peynî karaktero tewr zelal o.

Viraştîş û mundîşê hîkaye de xeletîyê ke Kılama Pepugî de kerdê, nê romanî de zî bîyê. Mesela, tayê babetî yewbînî ra bêeleqe yê. Ca-ca ziwan beno monolog, yan kî beno sey karê arêkerdixîye. Şuxulnayîşê ziwani de zî xeletî zaf ê. Zaf çekuyî estê ke cayê xo de ney bêca nuştê. Na nuqta de merdim şikîno xeylê

mîsalan bidero. Heto bîn ra ziwan ca-ca tam beno qiseykerdişê Gimgimî, ca-ca yeno standardanê Grûba Xebate ya Vateyî ser. Ca-ca zî kirdasî (kurmanckî) û tirkî, çî rast ameyo kerdo mîyan. Ziwanê babetan yewbînî ra visyaye yo. Na sevete ra roman, yew romanî ra zîyadêr sey pêserkerdişê hîkayan o. Tayê babetî sebrê wendoxî kenê teng. Mesela, qismê des û şeşin û des û hewtin.

Nê çiyê ke hetanî naca mi îfade kerdî, romannuştoxîya Deniz Gunduzî rê krîtîkê min ê. Labelê tena krîtîk ney, xeylê zerweşîyê mi zî estê.

Ez wazen na nuqta de zî çend çekuyan binusî. Her çî ra ver, ez Deniz Gunduzî pîroz kena. Kar û gureyê ey çerîyade girs û pîroze heq kena. Romanê xo, edebîyatê kirmanckî de gamêde hol a. Ez para xo ferq der o û zerrî ra wanen, zerrî ra hîs keno. Mi romananê ey de zaf çî dî û zaf çî zî musayo. Na sevete ra qisaya min a peyêne na ya: Sipas!...

01.09.2010

Hepisxaneyê Tîpê F, Numra 2, Kocaelî

BÊ TO

| Mehmed Elî SADIQ |

Ti şîya
Tena menda ez
Tikûtena
Na dinya de
Bê to!

Ti şîya
Dinya bîye tarî
Şewî dergî
Siba nêbeno
Bê to!

Dinya nêgeyrena seke
Tije xo nimito peyê koyan de
Tî çin a
Sebir nêno
Bê to!

Dîyarbekir, Adare 2009

EDEBÎYATÊ MODERN YÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)

| Roşan LEZGÎN |

Mîyanê lehçeyanê kurdî de a ke tewr erey nusfîyaya, kirmancî (zazakî) ya. Nê serranê peyênan de edebîyatê nuşteki yê na lehçe bi suret aver şino. Nê nuşteyî de ez do bala xo bidî edebîyatê modernî yê kirmancî ser.

Eserê viraşteyî (fiction) ke zîwanê rojaneyî (prosaic) ra cîya, zîwan tede bi şeklêko estetîk yeno şuxulnayene ra edebîyat yeno vatene. Badê ke ez edebîyatî zî sey 'edebîyato vatişkî' û 'edebîyato nuşteki' bikî di qismanê bingehînan, dima edebîyatê nuşteki sey 'edebîyato kilasîk' û 'edebîyato modern' zî kena di qîsmî.

Edebîyat de herçiqaş termê 'klasîk'î, seba eseranê ke çarçewaya edetanê belîkerdeyan de ameyê xuluqnayene yan zî ê bi xo bîyê edet ra bêro vatene û termê 'modern'î zî seba eseranê ke 'edetan ra teber' yan zî 'vera edetan de' ameyê xuluqnayene ra bêro vatene, hewna zî her di termî bimunaqeşe yê û yenê manayanê cîya-cîyayan. Coka na xebate de ez do 'edebîyatê klasîk'î û 'edebîyatê modernî' wina cîya bikî. Ma vajîn ke **Mewludê Kirdî** yê Ehmedê Xasî û **Bîyîşê Pêxamberî** yê Usman Efendîyê Babîjî ke goreyê edetanê verênan ameyê nuştene, hewna, eserê bînî yê ke çarçewaya qalibanê edetîyan de ameyê nuştene, ez do sey 'edebîyatê klasîk yê kirmancî' û heme şîrê ke bi terzo serbest nusfîyayê, hikaye û romanan zî sey 'edebîyatê modern yê kirmancî' cîya bikî.

Kitabo tewr verên yê kirmancî **esero** menzum **Mewludê Kirdî** yê **Ehmedê Xasî** (1867-1951) **yê ke Dîyarbekir** de 1899 de 400 nusxeyê ey Metbeaya Lîtoğrafya de çap bîyê (1). **Esero** bîn zî **Bîyîşê Pêxamberî** yê **Usman Efendîyê Babîjî** (1852-1929) **yo ke 1933 de hetê Celadet Alî Bedîrxanî** (1893-1951) ra Şam de ameyo weşanayene (2). Seba ke Tirkîya de kurdan û kurdî ser o tedayêka zaf girane tetbîq bîya, badê nê her di eseranê klasîkan demeyêko derg tu xebatêka nuşteki nêbîya. Seba ke kirmancî (zazayî) tena mîyanê sînoranê îdarî yê dewleta Tirkîya de ciwîyênê, cayêna de zî tu xebatêka nuşteki nêbîya.

La badê ke serranê 1970an de mîyanê kurdanê Kurdistanê Bakurî de hetê sîyasî ra zanayîş aver şino, kîştê lehçeya kurmanckî de dest bi nuştîşê kirmancî zî beno. Kirmancî de metnê tewr verênî yê edebîyatê modernî hetê zîwanzan, cigêrayox û nuşttoxê kurdan **Malmîsanîjî** ra kovara **Tîrêje** (1979-1981) de ameyê weşanayene (3). Kovara **Tîrêje** eynî wext de **Kurdîstanê**

(1) Xasî, **Mewludê Kirdî**, Çapxaneyê Lîtoğrafya, Dîyarbekir, 1899

- Malmîsanîj, Ehmedê Xasî, "Mewludê Nebî", *Hêvî*: Kovara Çandîya Giştî. No: 4, Êlon-1985, Paris, r. 75-97

- Xasî, Seydayê Mela Ehmed, *Mewludê Nebî*, (Transkiribekerdox: Mihanî Licokic), Weşanxaneyê Firat, İstanbul 1994

(2) Babîj, Usman Efendî, *Mewludê Nebî Bîyîşê Pêxamberî*, Kitaxana Hawarê. No. 4, Şam, 1933

- Bedîrxan, Celadet "Zarê Dumilî û Mewludê 'Usman Efendî'" *Hawar*, Hej: 23, 16 tîrmeh 1933 Şam

(Cilda yekem a *Hawarê*, Weşanên Nûdem, r. 603-608)

- Eşpar, J. İhsan "Çend Nuşteyê û Kitabê Kirdkî" *Zend*: Kovara Lêkolînî, Hejmar: 1, Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Payîz-1996 Stenbol, r. 44-48

(3) Roşan Lezgîn, "Destpêkê Edebîyatê Modernî yê Kirmancî (Zazakî)", *Vate*, Kovara Kulturî, Numre 34, İstanbul, 2010, r. 66-72

Tirkîya de û Tirkîya de kovara yewine ya edebî û kulturî ya ke safî bi kurdî vejîyaya (4). Demê cumhuriyêti de alfabe ya latînkî ya kurdî ke sey komîsyonêk hetê Celadet Alî Bedirxan, Hemzeyê Muksî, kurdanê Şamî ra Mûsa Beg û Ekrem Cemîlpaşayî ra 1931 de Şam de ameya qebul kerdene, ameya şuxulnayene (5).

Seba ke edebîyatê modern yê kirmanckî de cayêkê muhîm yê kovara Tîrêje esto, ez wazena bineyke biteferuat qal bikî. Hûmara verêne ya kovara Tîrêje payîzê 1979î de weşanîya. La gama ke amadekarîya hûmara çarine ya kovare bîyêne, cuntaya leşkerî 12ê êlula 1980 de dest na hukmatî ser. Badê ke îmkanê weşanayîşê kovare Tirkîya de nêmend, weşangeranê kovare nuştayê amadeyî şawitîy bi Swêd. Hûmara çarine û peyêne ya kovare wina Stockholm de weşanîya. Kovara Tîrêje de nuştayanê kurmanckî reyde gelek nuştayê kirmanckî zî weşanîyayê. Pêro pîya 334 rîpelanê çar hûmaranê na kovare ra 130 rîpelî seba kirmanckî ameyê abirnayene.

Çiyêko balkêş, kovara **Tîrêje** de her di lehçeyê kurdî, yanî kirmanckî (zazakî) û kirdaskî (kurmanckî) wayîrê statuyêkê sey yewbînan ê. Sey *nimûneyî*, hema sere de nuştayê edîtorî bi her di lehçeyan, di estunanê têkîşte de weşanîyayo. Û nuştayê bînî yê bi her di lehçeyan zî, zereyê kovare de têheta, têdima û sey wayîrê eynî heqan, rîpelanê kovare de ca girewto. 1970 de Tîrêje ra teber kovara **Devrimci Demokrat Gençlik** (1978), **Özgürlük Yolu** (1975-1979) û rojnameyê **Roja Welatî** (1977) de zî bi lehçeya kirmanckî nuştayî vejîyayêne. Labelê her hûmare de ney, tayê hûmaran de, tena çend rîpelî yan zî nêmrîpelêk bi kirmanckî vejîyayêne. Kovaran û rojnameyanê bînan ê kurdan de kirmanckî qet çin bî. Badê 1980 zî -heta ewro- hem welat de hem zî teberê welatî de, Tirkîya û Ewropa de tayê kovar û rojnameyanê kurdan de ca dîyayo kirmanckî labelê her hûmare de ney, *teñā fayê* hûmaran de û tena çend rîpelan de. Çi heyf ke merdim rastê nimûneyanê sey Tîrêje ke giranîya kirmanckî tede estbîye, nîno. Labelê na babete de erjêno ke merdim qalê kovara **Hêvî** (1983-1992) û rojnameyê **Armance** (1987-1997) zî biko. Nînan ra Hêvî, hetê Enstîtuyê Kurdî yê Parisî ra vejîyayêne û bi lehçeyanê kurmanckîya Bakurî, kurmanckîya Başûrî (sorankî) û kirmanckî (zazakî) bîye. Qismêkê her hûmara na kovare bi kirmanckî bi. Hêvî, pêsero heşt hûmarî vejîyaye. Rojnameyê **Armance** zî demêko derg Stockholm de, dima İstanbul de vejîya. No rojname, pêsero 178 hûmarî vejîya. Ebadê xo gird bi. Hûmara 75 ra heta 178, yanî 103 hûmaran de, her hûmare de tewr tay rîpelêk kirmanckî estbî. Yanî wendoxanê nê rojnameyî, bê mabêndayîş des serrî, her menge rîpelêk yan zî hîna zêde kirmanckî wendo (6).

Hûmara verêne ya Tîrêje de edebîyatê modern yê tirkî ra şîira Nazim Hîkmetî “Onlar” û hîkaya Sebaheddîn Alî “Koyun Masalı” tercumeyê kirmanckî bîyê. Hewna, edebîyatê vatişkî yê kirmanckî ra meseleyêk bi nameyê “Şîretê Kalî”, vateyê verênan ê kirdan ke arêdîyayê û xebata destpêkî ya ferhengî ke dima do bi nameyê Ferhengê Tirkî-Zazakî sey kitab biweşanîyo, ca girewto (7).

(4) Malmîsanij & Mehmûd Lewendî, Li Kurdistana Bakur û Li Tirkîyê Rojnamegeriya Kurdî, Öz-Ge Yayınları, Ankara, 1992, r. 274-276

(5) Silopî, Zinar, Doza Kürdistan, s. 164, Neqlkerdox: Malmîsanij, Diyarbekirli Cemilpaşazadeler ve Kürt Milliyetçiliği, Avesta Yayınları, İstanbul 2004, r. 240

(6) Nê malumatê derheqê kovaran de mi Malmîsanijî ra girewtîy.

(7) Malmîsanij, Zazaca-Türkçe Sözlük, Ferhengê Dimilkî-Tirkî, Weşanên Deng, Uppsala, 1987

Hûmara dîyine ya kovare de êdî nimûneyê tewr verênî yê edebîyatê modernî bi kirmanckî ameyê nuştene. Di şîrê bi nameyê “Etnîk” û “Kitabê Ramiteyî” û hîkaya bi nameyê “Engîştê Kejê” ca gênê. Na hûma re de ma rastê meqaleya tewr verêne ya kirmanckî ke behsê ferqê mîyanê zîwanê vatişkî û nuşteki kena zî yenê. Eynî hûmare de di şîrê bînî yê kilmekî bi nameyê “Ê Ma Wo” û “Bimusne” û yew sanika bi nameyê “Xal û Wariza”yî, hewna “Çibenokê Zazakî” tede ca gênê û xebata ferhengî zî dewam kena.

Hûmara hîrine ya Tîrêje de edebîyatê modern yê kirmanckî ra dewamê nimûneyanê şîiran, hîrê şîrê bi sernameyê “Zerra Mi”, “Ewro û Meştî” û “Ma Bi Çiman Dîy” estê. Hewna warê zîwanzanîye de meqaleyêka zaf muhîme ke kirmanckîya Dîyarbekir û Erzînganî dana têver, weşanîyaya. Na hûmara de nuştayêk ke behsê yew xebata oryantalistêkê amerîkanîjî ke serra 1860 de weşanîyaya û tede behsê zazakî keno zî esta. Çibenokê kirmanckî û sanîkêk bi nameyê “Pîra Hewtsera” zî na hûmare de estê û xebata ferhengî zî dewam kena.

Hûmara çarine ke Stockholm de weşanîyaya de hîrê şîrê bi nameyê “Ma Çi Waşt?”, “Erik” û “Deza”, yew deyîra Seyîd Qazî ke mintiqaya Dêrsimî de yena vatene, yew şîira Huseyîn Ferhatî ke sey şîira dîyine tirkî ra tercumeyê kirmanckî biya, bi nameyê “Vilê Kurdan” ca girewto. Hewna, warê zîwanzanîya kirmanckî de xebatêka muhîme bi sernameyê “Zazakî Dir Pronavî (Zamîrî)” ca girewto.

Her çar hûmaranê Tîrêje de di şîrê kilmekî û yew sanike ne tede (xaric), eserê kirmanckî yê bînî bi naznameyanê sey “M. Dewij”, “Dewij”, “Pankîsar Zerteng”, “M. Bîrîndar”, “Roşan Bariçek” nusîyayê la heme aîdê Malmîsanîjî yê. Yanî ma şênê bi hawayêko akerde vajîn ke ronayoxê edebîyatê modernî yê kirmanckî Malmîsanîjî o. Xora şîrê Malmîsanîjî yê ke kovara Tîrêje de weşanîyayê, ma vînenê ke dima sey kitabê şîiranê kirmanckî yê tewr verênî bi nameyê “Herakleitos”î (1988); xebata ferhengî, bi nameyê “Ferhengê Dimilkî-Tirkî” (1987) û arêdayeyê folklorîkî zî bi nameyê “Folklorê Ma ra Çend Nimûney” (1991) sey kitab weşanîyayê (8).

Edebîyatê modern yê kirmanckî ke hetê Malmîsanîjî ra kovara Tîrêje de yeno dest pêkerdene, dima kovar û rojnameyanê **Armanc**, **Hêvî**, **Çira**, **Berbang** û sewbîn kovar û rojnameyan de dewam keno.

Grûbêk roşnvîrê kurdan ke teda û zilmê dewleta Tirkîya ver şîbîy Ewropa, 1996 de ameyê têhet û xo bi nameyê “Grûba Xebate ya Vateyî” name kerd. Na grûbe hetanî nika Swêd, Almanya, Dîyarbekir û Dêrsim de newês rey kom bîye û warê standardîzekerdiş û tesbîtkerdişê termînolojî û qaydeyanê rastnuştîşê kirmanckî de gamê zaf muhîmî eştîy (9). Na grûbe serra 1997 de bi nameyê Vateyî yew kovara kulturî zî weşana. Kovara ke hetanî nika 35 hûmarê aye weşanîyayê û warê averşîyayîş û geşbîyayîşê edebîyatê modernî yê kirmanckî de tam wezîfeyê mektebêk ardo ca, na kovara Vateyî ya.

33 hûmaranê verênan yê Vateyî de 155 kesen nuştî. 744 nuştayanê ke tede weşanîyayê ra 267 şîrî, 47 zî hîkayeyî, pêsero 304 nuştayî eserê edebî yê (10). Eke ma bîyarîn verê çimî ke edebîyatê kirmanckî demêko erey de, esas

(8) Bîyografî, Malmîsanîjî, Amadekar: Zazakî.Net, <http://www.zazaki.net/haber/malmsanij-61.htm>

(9) Malmîsanîjî, Grûba Xebate ya Vateyî, Zazakî.Net, http://www.zazaki.net/html_page.php?page=gruba_xebate

(10) J. Îhsan Espar, Vate Çalîşma Grubu ve Vate Dergisi Çalîşmaları, Zazakî.Net, 08 Şubat 2011, <http://www.zazaki.net/haber/vate-calisma-grubu-ve-vate-dergisi-calismalari-775.htm>

serranê 2000an de aver şîyo, nê reqemî zaf muhîm ê. Çarçewaya xebata na grûbe de, serra 2003 de abîyayîşê Weşanxaneyê Vateyî reyde na rey ma vînenê ke weşanayîşê kitabane kirmanckî bisuret aver şîno. Serra 2003 ra nat 39 kitabê kirmanckî Weşanxaneyê Vateyî ra weşanîyayê, nînan ra 18 kitabî eserê edebîyatê modernî yê kirmanckî yê (11).

Şîrê Kirmanckî

Kitabê şîran yê kirmanckî ke mi tesbît kerdê 11 heb ê.

- 1) Malmîsanij, Herakleîtos, Weşanên Jîna Nû, Uppsala, 1988, 51 r.
- 2) Îlhamî Sertkaya, Min Hesretan de Mevirde: Meso, Den Haag 2002, 70 r.
- 3) Çetîn Satıcı, Azebe, Weşanên Sî, İstanbul 2002, 112 r.
- 4) Îlhamî Sertkaya, Zerîya Min To de Mend, Weşanxana Afişî - Medya, Hollanda, 2003, 71 r.
- 5) Çetîn Satıcı, Roja Sîpîye, Elma Yayınları, İstanbul, 2003, 83 r.
- 6) W. K. Merdimîn, Dîwan, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2004, 99 r.
- 7) Roşan Lezgîn, Dêsan de Sûretê Ma Nîmite, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2005, 77 r.
- 8) Zulkuf Kişanak, Delala Çimrengîne rê Qesîdeyî, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2007, 96 r.
- 9) J. İhsan Espar, Dilopê Zerrî, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2008, 56 r.
- 10) Newzat Valêrî, Dejê Nîmîteyî, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2009, 80 r.
- 11) Fexrî Ergun, Dîza Sêregî, Arya Yayınları, İstanbul, 2010, 100 r.

Nînan ra tena mi “Dîwan”ê W. K. Merdimînî de zehmetî ante ke ez mîyanê tarîfê ‘edebîyatê modernî’ -ke mi cor ra kerdbi- de ca bidî. Çunke no kitab zemanêko modern de nusîyayo la zafaneyê şîrê ke nê kitabî de ca gênê ‘çarçewaya edetanê verênan’ de nusîyayê. La kitabê binî heme goreyê tarîfê ‘edebîyatê modernî’ ra yê.

Gama ke ma bi hawayêko umûmî ewnênê şîranê modernan yê kirmanckî ra, eke travmaya ke rewşa milî/neteweyî ra virazîyena û nê hetî ra hesreta ke ancîyêna, xorîniye de bêro hîs kerdene zî şîrê kirmanckî hetê tema ra vatişêke sloganîk, ajîtatîf û dîdaktîkî ra dûrî yê. Zafê şairan de endîşeyê estetîkê hunerî bi asanî xo dano hîs kerdene û merdim şêno rastê gelek temayanê cîya-cîyayan bêro.

Tarîfo ke mi cor ra kerdbi de ez vana, zîwanê edebîyatî zîwanê rojaneyî ra cîya, bi şeklêko estetîk yeno şuxulnayene. Eke nê hetî ra merdim biewnîyo şîranê kirmanckî ra, şairê ke Grûba Xebate ya Vateyî de şuxulênê yan zî grûbe reyde nêzdîye ra têkilîye de yê, zîwan bi hawayêko pak û krîstalizekerde şuxulnayo. La şairê ke teberê Grûba Xebate ya Vateyî de manênê -eke dereceyê tesîr ro vatişê şîrkî nêkero de bo zî- şuxulnayîşê zîwanî de tayê problemê xo estê. No zî naye ra virazîyeno. (Helbet ez haydarê serbestîya zîwanê şîre ya ke şuxulnayîş de zêde goş nêdîyeno gramer û qaydeyanê rastnuştişî) Mîyanê kurdan de, bi hawayêko umûmî zafê edîban hîna ke zîwan; bitaybetî, gramer û qaydeyê rastnuştişê zîwanî baş nêşinasnayê, bi hewesêko romantîk tewr verî şîre ra dest bi xebata nuştişî kenê. Mumkin o ke merdim tayê nîmûneyanê şîra moderne ya kirmanckî de rastê eseranê winasîyan bêro.

(11) Deniz Gunduz, Weşanxaneyê Vateyî, Zazakî.Net, http://www.zazaki.net/html_page.php?page=wesanxane_vate

Híkayê Kirmanckî

Kitabê híkayan yê kirmanckî ke mi tesbît kerdê 11 heb ê.

1) Roşan Lezgîn, Binê Dara Valêre de, Birinci baskî, Weşanxaneyê Apecê, Stockholm 2002, 72 r. / Çapa diyine, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2002, 75 r.

2) J. Îhsan Espar, Beyi Se Bena?, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2004, 62 r.

3) Deniz Gunduz, Híkayeyê Koyê Bîngolî, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2004, 138 r.

4) Munzur Çem, Hewnê Newroze, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2005, 135 r.

5) Munzur Çem, Antolojîyê Híkayanê Kirmanckî (Zazakî), Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholme, Stockholm, 2005, 158 r.

6) Roşan Lezgîn, Halîn, Weşanxaneyê Komalê, İstanbul, 2006, 107 r.

7) Huseyîn Karakaş, Omîd Esto, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2006, 65 r.

8) Jêhatî Zengelan, Gorse, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2007, 109 r.

9) Roşan Lezgîn, Ez Gule ra Hes Kena, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2007, 84 r.

10) Murad Canşad, Xafilbela, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2008, 85 r.

11) Alî Aydin Çiçek, Teberik, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2010, 95 r.

Hetê şuxulnayîşê ziwani ra, taybetîya ke hîna vêşî kewena verê çimî na ya ke heme híkayan de qaydeyê ziwani û formê çekuyan ke hetê Grûba Xebate ya Vateyî ra tesbît biyê, ameyê şuxlunayene. Çunkî zafaneyê hikayenuştoxan yan endamê Grûba Xebate ya Vateyî yê yan zî grûbe reyde têkilîye de yê. Taybetmendiyêka bine zî, kitabê Roşan Lezgînî "Halîn" ke Weşanxaneyê Komalî ra û "Antolojîya Híkayanê Kirmanckî (Zazakî)" ke hetê Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholme ra weşanîyayo ne tede, kitabê bîni heme Weşanxaneyê Vateyî ra neşr biyê.

Hetê tema ra, taybetmendiyê karakterîstîkî yê ke şîre de estê, hema-hema hîkaye de zî xo nîşan danê. Híkayanê kirmanckî de merdim rastê nimûneyanê kilîşeyan nêno. Ganî merdim na rewşe sewîyeya edebî/estetîkî ya edîbanê kirmancan ra girê bido. Çünke rastîko zî hikayeyê kirmanckî hetê krîteranê edebî ra, hetê kalîteyê hîkaye ra, hetê şuxulnayîşê ziwani ra meydan de yo ke bi hawayêko pêroyî sewîyeyêk ra cor ê. Mîyanê híkayanê kirmanckî de nimûneyê ke merdim goş nêdo û erjaye yê eleqeyî nêvîno zaf kêmi yê. Taybetmendîya tewr asaya ya hikayenuştoxanê kirmancan na ya ke ziwani rast û ekonomîk şuxulnenê. Helbet bi hawayêko metaforîk şuxulnayîşê ziwani teybetmendiyêka edebîyatî ya la ziwaniyanê birîndaran ê sey kurdî de ke tedaya girane ver merheleya standardîzekerdişî hîna tamam nêkerda, eke metaforîya ziwaniye bêkontrol û elelûsul bivirazîyo, a game ziwani de kaos/anarşî virazîyeno, heta ke do sîstemê bingehîn yê zwanî seqet bibo. Semedo ke kirmanckî de mekanîzmayêka bikontrolê ya redaksiyonî pêameya, ziwani bi hawayêko biîstîqrar aver şino. Heto bîni ra, semedo ke híkayanê kirmanckî de kalîteyêko asaye pêameyo, hikayenuştoxê ke dima beşdarê na seha benê, mecbur manenê ke na rewşe bigirê verê çimî. Bi no qayde kalîteyê hîkaya sewîyeyêk ra cor maneno (12).

(12) Roşan Lezgîn, Kirmancca (Zazaca) Kürtçesinde Öykücülüğün Gelişimi, Hece Öykü, İki Aylık Öykü Dergisi, Aralık-Ocak 2010-211, Sayı: 42, r. 65-69

Nika edebîyatê kirmanckî de şaxê sereke hîkaye ya. Tewirê edebî yo tewr pêt ke tewr zêde wanîyeno û tewr zêde nusîyeno hîkaye ya. Payîzê serra 2009î de kitabê hikayanê kirmanckî “**Binê Dara Valere de**” ra hikaya bi nameyê “**Baba**” bi eynî nameyî bîye film (13). Bi nê hawayî hikaye seba geşbîyena şaxanê binan yê hunerî zî bena çime û wina aseno ke no proses do hîna aver şiro.

Romanê Kirmanckî

Romanê kirmanckî yê ke mi tesbît kerdê 5 heb ê:

- 1) Deniz Gunduz, *Kilama Pepûgi*, Vartan, Anqara, 2000, 536 r.
- 2) Munzur Çem, *Gula Çemê Pêre*, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2007, 538 r.
- 3) İlhamî Sertkaya, *Kilama Şilane*, Pêrî Yayınları, İstanbul, 2007, 144 r.
- 4) Jêhatî Zengelan, *Zifqêra Berî*, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2009, 190 r.
- 5) Deniz Gunduz, *Soro*, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2010, 525 r.

Romanê tewr verên yê kirmanckî romanê Deniz Gunduzî “*Kilama Pepugi*” de hîna vêşî atmosferê badê tertele yê armenîyan yê serra 1915î de têkilîyê eşiranê kurdan û armenîyan, şeklê cuya ê wextî bi hawayêko sade la hende zî bi ziwaneko dewlemend qisey beno. Romanê Deniz Gunduzî “*Soro*” zî serranê 1990an de, hîna vêşî mintiqaya Mûşî de atmosferê pêrodayîşan de vîyareno. Her di romanan de zî peyplanêko îdeolojîk yan zî mesajê sîyasî çin ê. Roman de tena endîşeyê edebî esto; yanî, nuştoxî îdeolojî û fikrê xo yê sîyasî qiseykerdişê xo ra dûrî girewtê. Hetê dewlemendîya ziwani ra gama ke merdim ewnêno her di romanan ra, romananê tirkî de dewlemendîya ke Yaşar Kemalî dekerda mîyanê ziwane tirkî, hema vajîn ke bi no qayde nê romanan dewlemendîye dekerda mîyanê kirmanckî.

Romanê Munzur Çemî “*Gula Çemê Pêre*” ke 2007 de weşanîya, bi endîşeyê edebî û insanî qalê cuya trajîke ya kurdanê elewîyan beno ke pêrodayîşê serranê 1990an de senî dewanê xo ra koç kerd şîy metropolanê sey İstanbulî û netîceyê naye de senî kulturê înan vurîya.

Romanê “*Zifqêra Berî*” yê Jêhatî Zengelanî hetê mewzûyî ra nimûneyêko balkêş o. Roman de qalê eşqê qedexê/bêomid yê camêrdêkê zewijnaye yê kurdî û cinîyêka zewijnaya ya amerikanîye beno ke Almanya de kursêk de yewbînan şinasnayo. Romanê “*Kilama Şilane*” yê İlhamî Sertkayayî zî, hewna, cuya kurdan ra fotografanê trajîkan nawneno ke senî mecbur manenê welatê xo terk bikerê. Nê her di romanî, hetê mewzûyî ra îlawekerdişê fantezî û qiseykerdişê romankî rê akerde yê la çi heyf ke romannuştoxan bi ciwanmêrdîye xo mîyanê sînoranê cuya rastikêne û serebûtanê xo yê şexsîyan de heps kerdo. Yanî, merdim şeno vajo ke înan îmkananê romannuştoxîye ra zêde îstîfade nêkerdo.

(13) M. Dekak, İlk Kırmancıca (Zazaca) Kısa Film Çekildi, Zazakî.Net, 23 Şubat 2010, <http://www.zazaki.net/haber/kirmancca-zazacada-ilk-kisa-film-391.htm>

Netîce

Teorisyenê edebîyatî Roland Barthes badê ke nuştexan sey 'nuştex' û 'edîb' keno di qismî, vano, edebîyat de zîwan wasita nîyo amanc bi xo yo. Hewna, nuştexo spanyol Juan Goytisolo zî vano, edebîyat esas qalkerdiş ra wetêr zîwanî ser o xebitîyayîş o. Heto bîn ra edebîyat warê heqîqî yê manewîyatê netewe yo. Xuliqnayîşê edebîyatî zî xebatêka estetîkî ya subje yê (edîb) edebîyatî ya ke zerrî ra, biwaştiş, biheskerdiş û zewq keno. Naye ra, kesê ke zerrî ra zîwanêk ra hes nêkerê, heqîqeten zîwanî sey nasnameyê xo yê milî/netewî hîs nêkerê, hende karêko asan nîyo ke ê zîwanî de eserêko hunerî/estetîkî bixuliqnê. Mevajîn ke no, edebîyatê zîwanêkê sey kurdkî (tîya de kirmancî) ke demeyêko derg ameyo qedexê kerdene û warê nuştişî de zêde nêameyo şuxulnayene bo, a game viraştişê edebîyatî karêko zaf zor û zehmet beno, fidakarî wazeno. Çünke namzedêkê edîbîye ke wazeno eserêkê edebî bîyaro meydan, neke rastê zîwanêkê amade û zaf ameyo şuxulnayeyî û standardîzebiyayeyî yeno, ney, rastê zîwanêkê probleminî yeno. Yanî, edîb merheleya xuliqnayîşê edebîyatî de mecbur maneno ke mewzuyanê fantastîkan ra vêşêr problemanê giranan yê zîwanî reyde mujil bibo. Eke edîb hem bala xo bido endîşeyanê estetîkî ser, hem problemanê alozan yê zîwanî reyde eleqedar bibo û hem zî zîwanêkê newe yê edebî virazo, seke aseno hende zî karêko asan nîyo. Seba ke merdim karêkê wina zehmetî bigîro verê çimî û nê karî de bi ser kewo, ganî dereceyêka berze de fidakar bo û bi hawayêko sofiyane xo zîwanî ra girê bido.

Taybetîyêka balkêşe ya edîbanê kirmancan na ya ke, hewtê înan elewî, hewt zî şafîî yê. Eke ma hetê nasnameyê milî ra biewnîn, heme edîbê kirmancî ke na xebate de nameyê înan vîyareno, xo kurd û kirmancî zî panc lehçeyanê kurdkî ra yewe zanê. Sayeyê nê mucadele, cadkerdiş û cesaretê edîbanê ke mi cor ra qalê înan kerd de, edebîyatê modern yê kirmancî, qet nêbo hetê problemanê zîwanî ra, ha meydan de ke merhaleyêka muhîme xo dima verdaya. Eke ewro ra pey edebîyatê kirmancî aver şiro, bêguman merdim şêno vajo ke edebîyatê kirmancî eserê na xebata giran û hende zî zehmete yo.

EZ WELAT WAZENA

[C. Sidqî TARANCI]

Ez welat wazena
Wa asmên kiho, gil hewz, hêga zergun bo;
warê vilikan û mîlçikan bo.

Ez welat wazena
Wa ne sere de derd ne zerrî de hesrete bo;
şerê biratîye rê nîhayetêk bo.

Ez welat wazena
Wa ne ferqê zengîn û feqîr ne ferqê ez û ti bibo;
roja zimistanî de ca û warê her kesî bibo.

Ez welat wazena
Wa sey ciwîyayene û heskerdene zerrî ra bo;
Eke estbo gerreyêk wa mergî ra bo. (*)

Tirkî ra açarnayox: Wehdet SÎWANIJ

(*) Çime: Cahit Sıtkı Tarancı, Otuz Beş Yaş, Bütün Şiirleri, Can Yayınları, 37. Baskı, İstanbul, 2009, r. 142

ŞINDOKÊ MÊRDEYAN

| Xurşîd MÎRZENGÎ |

Xanim!

Birînêka kûre di miyanê ê hedîseyanê to de decêko bêbin nimnena. Vera awiranê to de xezelî yenê nuştiş. Gama ke merdim goştariya to keno, qismêkê ê derd û kulê to ke a rindîya to de benê verestî, merdimî het benê çîroke. Merdim eşkeno çîroka to bi zîwanê Nûredîn Zazayî bikero şanoyê serê sekuya fekê eywane.

Ti zey xanimanê qesr û qûnaxanê hûtan, barî û tenik qisey kena. Toreyê mîran û esilzadeyanê verênan ê qiseykerdişê to yê nermik û narînî de nimite yo. Di mîyanê eleman de ti bi çîmanê areqdayan vacêna. Laser bibîkanê çemanê to ra herekêno. Di girîneka laserê hêsrane to de ti bi xwi xerq bena, bena vinî. Zerrîya merdimî bi halê to veşena. Di areqê çîmanê to yê belekan de kul û qotikê to xwi danê teber. Qey hewce yo ke ti vacê? Ha verê çîman de. Yan zî ti nêşkena binimnê. Di a rindîya to de rîyê to yo hinarîn, o rengo gulgulîn, zey rengê lewanê qehremana destanan Nûra Dotmama Salihê Pismamî beno tîrş, rindîya to, to ra beno. Rindîya to keno zîwanin, bermiş bi to nêkewno, Xanim!

Hewce nîyo ke merdim vaco, ha verê çîman de. Bejna to zey şîva şaxê belalûge ya. Qevdê destan ci rê benê kemerêko gewez. Gama bi her di destan bêro girotiş, eşkena bibî taca sereyî. Ê awirê to yê çîmzerencî çîke merdimî ra diznenê. Zerrîya merdimî de refikêke virazênê. O huyayîşê to yo sey huyayîşê şepale merdimî zî xwi dir dano huyayîş, dinyaya fanî vîrê merdimî ra beno. Ti ê huyayîşî kamî ra musaya? Zey huyayîşê Têliya deyîran ke dengbêjî şewanê dergan de vanê.

Gelo to û yewêkê famayî şîma zerrîya xo nîzdê yewbînî bikerdê, vengê kulpe-kulpê zerrîyanê şîma bişîyêne yewbînî, ti go di enê halî de bîyê, bêmîradê? Qurano ge min wendo, ti go zey gula nesrîne abibîyêne, go boya gulşîlane to re bifûriyayne. Ti go bieşkayî kîlîtê zerrîyan akerê û înan zî xwi dir weşîk kerê.

Ayseno, Homa Tealayî mîrê lewanê to bi fermanê Qudretî, bi destê Cebrallê Emînî dayo ecelnayîş, ez nêzana. La ez zana ke amînê ê lewan ferfûr o bi dirhemana, xiraman, di hîris û hîrê serran de, di tenûre de qemernayo. Zey amînê esmaya mîrê Hz. Ademî Lewê to hewceyê dermanan nîyê. Bê dermanan ferfûrî yê. Ne pîl, ne qic ê, heme dîlberan wa çînî yê. Hîlalanê dîyarê çîman zey aşma çarêşewîye, a ke bena zey fekê vaşturî. La! Zîrtê mêrdan qîymetê înan nêzanayo, nîrx nêdayo to. Lewra dewicêko nezan o. Yewo lewenas, serafêkê lewan, erbabê maçan, tehmê ê lewan dûrî ra vînenê. La o her o, nêvînenê.

Bi ê edetanê kirdasiyanê ma yê nîmecetan, ê şîndokê mêrdeyan, ti hêsrî girota. Wilay zî bilay zî neheqî bêrewa ya. Dîlberêka zey to, bi enê hawayî bêwayîr verdayîş, neheqîyêka akerdî ya, xirabî ya, însanîyet ra teber a. Bêwîjdan o, nêvano, guna ya, zewal tede esto. Xanime rind a, heyf a, wa mîyanê lingan de nêceqîyo. Şehweto ke di tanîya lewanê aye de yo, wa di venganeyê gerdûnî de bilasebeb xerc nêbo. Keyneke bi qey çî amîya na dinyaya?

Gama ke hêsrê to yenê war, alkolê qehran, xemrê bêhêvîtiya şewanê xopanê Parisî tera bereqnenno. Keynê, heyf o, qey pîrika to derdê xwi rotêne alkoli? Çiyê ke pîrika to nêkerdo, qey ti nizdî bena, hey pepûkê? To qehran ra xwi zehf nizdê xemrê şewanê tariyan û dergan kerdo. Di hetêk de şûşeyê wîskî, di heto bîn de to hebikê doktoran serê masaya verê sereyê xwi de nayê ro. Gama ke decê sereyî to gêno, ti nêzana ti ça ya, ana nîya? Ti pîrika xwi zî û maya xwi zî kena xwi vîr ra, evdalê. Decê sereyî! Decê sereyî merdimî helneno, hêdî-hêdî taqet ra fineno, bêheş kenno. Vîrê merdimî şano ra, xerepnenno, merdim vernîya xwi nêvînenno. Eke vîr xerepîya, hendî merdim gêc o. Zey Sêwerîse merdimî dimayê derzîna bîbîya xwi di koyan û beyaran ra çarneno.

De vace ana nîya şermokê, çimzerencokê?

Ez vana qey, o kerseleyê mêrdan wazeno to bikero gêc, biqedêno. Yan go to biqedêno, verê çimanê xwi ra rakero, yan zî bikero alkolikêka kuçanê Pigalleyî.

De ti min ra vace ke ana niya?

Derdê to dostanê to dir zî qotikan virazeno, decê sereyê to sereyê înan zî decneno.

La o zalim nêvînenno, peran ra, çimê ey biyê tarî. Bîyo hêsrê uroyan doxînsistanê dewrê Pigalleyî. Ne şanêk keye de zey merdiman nişeno ro, çar rêzî edeb waneno, ne zî bawerîya ci bi Rebê reban menda. Bîyo rafizî, çimveysan, dinyanediyê uroyan. Hayîya ci dînê kalikanê ey ra zî nêmeda. Di Kərbela de çi qewimîyayo, hewteyê Aşûra key o? Kerdê xwi vîr ra.

De vace ke ez zêde û kemî vana, Narê?

Ewil ey ti a kelarze dir bedelnaya. Ez nêzana çendver a? Bi tuxtan dermanan xwi de dana, la timtêlê aye-maneno qutorê mîyanê dêsê sîyanê serdinan. Di sînceyê aye de eyseno heta nika çend hêlikî di qeraxê navranê aye de biyê hîy, şelpî tera berda. Kelarzêka bêtuman a. Kam bi destê aye kewo, a şewe kena meyman, seba peran. Paldimdiryayîya sehraya bê dar û birran, lewfirîta cinubete. Çiqas bi zîwanê pêxemberan benîşt cawena zî qaltaxêka kuçeyan a. Di aşma Remezanî de badê fitare, di kuçanê Chanse Elisse de heta sihoran mêrdanê heşerîyan dir firîştekanena.

La ê şindokê mêrdeyan a xwi rê kerda ziyareta Weyselqiranî. Şino di verestîya memikanê a deleverge de paştî ser vezelêno, kuno cezbeyê terîqete. Tay mendo bi a cinubete ra biko sulûg. Wa ê memikê aye zî memikî biyêne, ma go bivatê, çiyê nêbeno. Zey hengelanê meşka diryayî ya Pîra Bese yê.

Memikê to yê giloverî bîy çend serrî bêwayîr ê? Ti asin ra bî zî ti go qehran ra, miraçan ra bihelîyî, biqedîyî. Ti di xopanê Parisî de zey gulêka beyaran bêwayîr û bêhêvî ya, heyf nîyo?

Herê merdim eşkeno dimayê uroyan vaz bido, la rindanê zey to merdim senî vîrê xo ra veceno? Merdimî ser o ferz o ke to tewaf bikero. La ey xwi ro bêvengîye nayo ro, çimveysan, bêbexto dewic. Îstehê ey zey a heşa efnikwere yo. Dimayê qehpikan, qaltaxan, kellarzan, orispîyanê ereban bîyo nêçîrvan. Hayîya ey to ra çinî ya, to nêkeno herinda cenîyan... Cenîyê ke hezar hêlikî ginayê fekê qîna înan ro, hezar fişekî di înan de teqayê, şarî tehm di gilikanê înan de nêverdayo, o şino pirêzeyanê şarî de leqat kenno, bi înan xemrî beno, bêhesiyet!

Eno muamele rindêka zey to rê heqaret o. Şar vaco, mêrdeyê aye tolazî keno, tedir nîyo. Ti tena bîyêne zî ma go bivatê, çîyê nêbeno! Ey vilikê terhinî zî eştê peyê goşî. Xasûgo dewic, dewicî bê menfiet çîyêke nêzanê. Zirto dewic, herê wesarî! Wexto ke wesaran her mirdî weno, kewno dimayê mankeran. Ferqê ey û herê wesarî, herê çarlingî çinî yo.

Rindêka zey to, di ena xerîbîye de, zereyê paytextê Ewropa de tikûtena verdaya. Ti zey gulêka bêwayîr a. Loma ti zî bîya hêsîr û evdala şewanê loşan, yê şilî û şelapeyan. Hewrê payîzanê Parîsî sîya-sîya zey tenîya binê beroşê Keza cenîya gawanê dewa şima yê. Enê şewê tarî bîyê hevalê bextê to, bêmiradê. Şewêka to ya Beratî çinî ya. Ti hawnêna teber ra, ezman tarî, telpeyê hewrî, bino binîn ra tarî yê, ti sayî nêvîna. Şewêka Leyletulqedrî to ser de nîna.

Çi yo hedanê Homayî gidî?

Bi qey Homayî, kancîn wijdan naye qebul keno? Kafirê Gumrî zî, yê Romaya Kane zî naye qebul nêkenê.

Cenîyêka zey gula qurmize kerda hêsîr û evdala şewanê serdinan, decê canî ra, bêwayîriye ra miyanê livînan de hetanî serê sibayî xwi geveznena, hawnêna binê qatîyê banê betonî ra. Ge lambaya serê masaya verê sereyî tefnena, ge tafinena. Hewn nîno, kalekî serê doşekê hîrayî de qeremênê. Cinan û ecnîyan dir qisey kena. Vangê aye nêşino cayêkê binî. Hewn ro ci bîyo jehrê qesemî, kena-nêkena nîno. Vizika roşnî zî vernîya xwi de nêvîna. Qasê mîşqalêkê xumamê verê rocî zî roşin nêfeselnena. Damarê hêrsê aye serûbin bîyê. Bîya pepûke û menda. Giranîyêka pile di serê zerrîya aye de ya, her wext rîncan a. Vernîya xwi nêvîna, nêşkena di reyîrê de şoro, bilîbîyayîş ra biewnîyo vernîya xwi ra. Kulîne çîmanê aye bîyê kûrî, tepîya şîyê, hawnîyîşê aye bîyo kan. Ro rindîya aye nêkonê.

La o şindoko dimayê uroyan vaz dano? Nêhawnêno, nêvînenno. Vînenno, vînenno, la aye ceza kenno. Ti vanî qey gunî ver a berda, dedezayanê aye talanê babîyê ey berdo, dedezayê ey kiştê, tedir xîyanet kerdo. O ke xîyanet kerdo o yo, o ke bi ser de ceza dano zî o yo.

Şima vînenê?

Wazeno aye binra biteqno. Neheqêyêka elenî ya. Di kafirî û musulmanî bêrê go bivînê. Tay mendo ke cenîtiya aye pê bido vîrrakerdiş. Bikero mehkuma kapûsanê şewan. Mêrdeyê şewe dir bi mîyane bigîro. Nêvano, ez bi sayeyê aye dewkewa mîyanê merdiman, di mîyanê nivînan de tena tersena.

Endêke bêwijdan o.

Di zelematê şewanê mexmûrî de ti pepûk a. Nê nê, ti di mîyanê rocî zî zey pepûke ya. Hayîya to to ra nêmenda. To xwi qedênayo. To xwi teslîmê şûşeyanê bêwijdanan yê alkolî kerdo. Alkolî ra awirê to biyê kanî, hebê krîstalan kewtê biskanê to. Nêweşîye kerda canê to. Ti mecburî şîya to xwi doktoran rê kerdo viran û to persê decê canê xwi kerdo. To a dolabika dermanan hebik û şûşeyanê dermanan ra kerdo pir, heta verê fekî, ca tede nêmendo. Bano ke boya dermanan ci ra bêro, meazellah! Ti şirawita verê serafan (piskolog), nêvano, min cenîke kerda gêce. Reyna a ya ke bi koyan nêkewta! Çendik û çend serrî yê destê mêrdan nêginayo piro, nêresayo ci. Pola bo zî go bihelîyo, zirîç bo zî go bikeliyo.

Ha ça a xanima des serrî vêrê cûyî? Gama ke xwi tadayne, çiqas ro ci kewtê, erd di binê aye de lerzayne. Gama ke o fistanî kilmo sûr dayne xwi ra, ê çaqanê aye çimî gaz kerdêne.

Ez xulam, xwi mehelne. To bi kul û qotikan xwi perîşan kerdo. Bi dostanê xwi samîmîyan şêwr bike, belkî çareyê ~~na~~ aye bibo. Go Homa rayîrêk vernîya to de akero. O pîl o...

La ez zana ti di mîyanê pencanê ey de şerpeze bîya.

Homa hetkarê to bo.

ZIWAN-KOM
DİL-DER

KOMELA ZIWAN, HUNER û KULTURÎ
DİL, SANAT ve KÜLTÜR DERNEĞİ

ADIRÊ EŞQÎ TACA SEREYÎ YA

| XERÎBZEMAN |

I

Ez pîrê eşqî yo, derd û xemî embaz î mi rê
Ez yew mûm a, adirê eşqî taca sereyî ya mi rê

Karê eşqê to, zereyê mi de ax û wax î mi rê
Sey destana Ferhadî fekan de kilam î mi rê

Her kesî tepîştî pêşê şêxî, yê meyardî mi rê
Her kes keyan de germ beno, kuçeyî zî mi rê

Mi ra persenî; nê kederî koca ra ameyî to rê
Nê kul û kederî, yara kîştîxe ra yadîgar î mi rê

Bi xem û keder naleyîş awa heyatî ya mi rê
Mîyanê adirê to de ciwîyayîş cara weş o mi rê

II

A bêwefaye kamca mi bivîno nengan çînena mi
Nengê aye zaf medhîyan ra weşêr î, wa biçîno mi

Ez derdê eşqî çawa vaco? Qedyayî vateyê mi
Ya hekîm! Megêr, lamumkin o, çin o çareyê mi

Keywarê rindîye kesî rê payîdar nêmando, gula mi
Sey bilbilî sewtê mi birîyayo, telîyê xo zî meke mi

Binê dêsan de eware mendo, têwmede derdê mi
Destik û peştîgîrê min a, na şuşeyê şerabê mi

Dişmenanê mi reyde şimena şerabê gulrengî, yara mi
Waxto ke mi vînena, xo tadana, na kîştîxa emrê mi

III

Kulav dayo xo ra nê sofiyî, rîyê to çawa bivîno?
Roşnayîya tîncî de şewşewoke çawa seyd bivîno?

Şêx dekewto mîyanê çar dêsan, do çi bivîno?
Kerametî ha lewanê yare de, o do mewt bivîno?

Hafiz bêveng veng dano, vano qey beheşt bivîno
Sond bo! O do cehennem de awa ziqumî bivîno!

Bazirgan vêreyî hurneno, vano qey asanî bivîno
Heq ewlado xirab dano, o do ezabê qebr bivîno

Emr kilm o, dinya fanî ya, kam çi vîno, çi nêvîno
Xerîbzeman vano: O ke aqil o, wa xo rê eşq vîno

XEM

|Murad CANŞAD|

Ma televîzyonî ver de ronîşte yê. Fîlmê komedî kay keno. Hirqe-hirqa embazan a. Îmanê xo pê bîyo kamil!

Reklamî dest pêkerd: Odayêka şîrine ya domanan (tutan). Dêsê rengînî, cîya-cîya titikî (oyucakî). Kênekêka çendserra cila xo ser o nata-weta çing dana. Keyfê xo keyf, bextewarîya xo bextewarîye...

Embazêkê ma, pêlê xemî eştîy bi rîyî, sere gina ver ro. Reklamî qedîyayî, fîlmî dest pêkerd, ancî bî hirqe-hirqa ma. Hewayê embazê ma nêvurîya. Keyfê xo rê verê televîzyonî de ronîşte bi la aqilê xo perrabî şîbî cayanê bînan. Xeyal-xecalan dima bî...

Fîlm qedîya, her kes bi hirqayîş û tirqayîş cayê xo ra werîşt. O zî werîşt; barê xem û kederî piro, ver çarna bi hewş. Verê dêsî ro şî û ame.

Mi fîlm xo sere ra vet, ez zî kewta hewayê ey. Ez şîya bîya şîrîkê ey. Têkîşte de verê dêsê kerr û lalî ra ma şîne yenê. Mi vat ez fekê xo anêkerî, axirê veng gineno bi ey ro.

Di-hîrê deqan ra tepîya sey vatena mi bî; çekuyî bi xem û keder fek ra vejîyayî.

Va, ma ajo bêbext bîy. Domanîya ma zor û zehmet bîye. Dewe de hetanî şan koyan û gêrisan de... Viranîye bîye yê ma, vêşanîye. Qey domanê ewroyînî wina yê! Zereyê pemeyî de benê pîl. Kinc-kolî, titikê tît-vîtî...

Rastê ci, şîrîkê mi seba domanîya ma nêbermayêne. Lajê xo amebî vîr, aqilê xo şîbî ey ser. Lajek dewe de leweyê kalik û pîrike de bî. Gama ke şîrîkê mi tepîşîyayo ginayo peyê dêsan ro, lajek hîna derguşe de bîyo. Mabên ra duwês serrî vîyarthîy. Lajekî dewe de dest bi mekteb kerd bî, pîyê xo rê rey-rey mektube ray kerdêne. Hamnan bi hamnan ameyêne dîyarîya pîyê xo.

Seke mi qet teba tey nêveto, mi va, ti seba domanîya ma vanî?

Rîyê mi ra ewnîya va, ya.

Ez hebêk bi rîşênîye fikirîyaya. Mi va, to qet hargûş dîyo?

Ancî rîyê mi ro ewnîya, va, ya.

Mi va, binê kemerêk ra vano şîrp û vaz dano, goşê xo vît benê... Tukê ey o bozrax keweno vayî ver. Qet şîmşêr de nêremeno. Verê xo tîk çarneno bi qîyame. Dar û kemeran ser de çing dano. Ti pey ra kewenî dima. Zerrîya to sey dawulî dana piro. Ti qet tanêanê ke erd ra kemerêk bigîrê. Mesafe verê zêde nîyo, dima vera-vera zêdîyeno. Peyêna peyêna teselîya to kewena. Hargûş vîndî beno şîno. To rê tena hilkayîş maneno. Çi heyecanêko weş o, wina nîyo? Zerrîya to weş-weş gulpena...

Çîmê xo rîyê mi ra mendê. Teba nêvano, tena peşmirîyeno.

Mi va, qet meraq meke, domanîya tewr weşe yê ma bîye. Ti mewnî titikanê tît-vîtan ra. Qet teba herinda ê heyecanê ma nêgêno. Ewro zerrîya çend domanan sey zerrîya ma weş-weş gulpena? Kamî o tehm gîrewto?

Çîmî beri qîyayî. Destî dayî pêro, tîrq-tîrq huya.

MELA MEHMED ELÎYÊ HUNÎ Û MEWLIDÊ EY

| Mehmed YERGÎN |

1. Cuya Mela Mehmed Elîyê Hunî

Mela Mehmed Elî, 1930 de şaristanê Xarpêtî, nehîyeya qezaya Pali Hun (bi tirkî: Beyhan) de maya xo ra biyo û hema weyra de ciwiyeno. Nameyê Mela Mehmed Elî yê fermî Mehmet Ali Öztürk o. Des tutê (domanê) ey estê. Vîst û panc serrî bê kadro Hun de melayîya fexrî kerda (Uzun, 2002: 56).

Mela Mehmed Elî Diyarbekir, Bîsmîl, Farqîn, Batman, Sêrt, Qurtelan, Şirnex, Mêrdîn û Cizîra Botanî de medreseyan de wendo. Şêx Seydayê Cizîrî, Şêx Mehmed Emînê Çermûgî û Ustad Mela Seîdê Kurdî ra îstifade kerdo (Uzun, 2002: 56).

Mela Mehmed Elî 1957 de di rey Bediuzzaman Saîdê Kurdî zîyaret kerdo. Mela vano: “Mi lew na destê ey ra. Ey zî lew na çareyê min a. Aye serre ra pey ez Qur’anî Kerîmî têna gêna xo dest. Çewres serra mi xutbe kitab ra nêwendo” (Merdimîn, Celalî, 2004: 39).

Ma naye ra fam kenî ke Mela Mehmed Elî, Bediuzzaman Saîdê Kurdî ra yew enerjîyo pozîtîf, yew şewqo pîl girewto. Hewna, ma roportajo ke W. K. Merdimîn û N. Celalî Mela Mehmed Elî Hunî dir kerdo ra fam kenî ke, hîna zaf binê tesîrê Mela Ehmedê Cizîrî de mendo, ey ra zaf feyz girewto.

Nuşteyê ke Mela Mehmed Elî Hunî nuştê, heme menzûm î. Eserê ey pê yew zazakîya zelal û weşe ameyê nuştene. Ziwanê ke eseranê xo de şuxulnayo ziwanê şarî yo. Nuştayanê Mela Mehmed Elî Hunî de temaya bingeyine, temaya dînî ya, la sewbîna mewzûyan de zî nuştayê ey estê (Uzun, 2002: 61).

2. Eserê Mela Mehmed Elîyê Hunî

2.1. Mewlidê Pêxamberî

Mela Mehmed Elî Mewlidê Pêxamberî, serra 1971 de nuştö. No mewlid panc qismî yo û pêro pêsero 266 malikî yê.

2.2. Heketey Yûsûf û Zelîxa

Tarîxê nuştîşê na hîkaya menzûme 1982 yo. *Hêketê Yûsûf û Zelîxa* heme 152 beytî yê û bi yew terzo lîrik nusîyaya (Uzun, 2002: 63).

2.3. Qesîdeyî

1975 de tamam biyî.

Nê qesîdeyan ra:

- a) Zerra Haya 40 beytî,
- b) Qesîdey Tewhîd 33 beytî,
- c) Qesîdey Qebir/Ezabî Qebra Xuerî 20 beytî,
- d) Qesîdey Seîdî Nûrsî 20 beytî ya.

Qesîdey Seîdî Nûrsî (Bediuzzaman) 1969 de telif kerda. Wina aseno ke na qesîda nuştayê Mela Mehmed Elî ya verên a.

- e) Weqay Kerbelayî 50 beytî yo.

Mela Mehmed Elî, Weqay Kerbela ser o hîrê qesîdeyî nuştî. Hîrê heme qesîdeyî zî bi wezn nusîyayî.

- 1) Weqay Kerbela Hesên-Huseynî
Na qesîda 1971 de nusîyaya û 20 beytî ya.
- 2) Weqay Kerbela Hezret Hesênî
Na qesîda 1970 de nusîyaya û 20 beytî ya.
- 3) Weqay Kerbela Hezretî Huseynî
Na qesîda 1970 de nusîyaya û 30 beytî ya.
- f) Qesîdey Peyxemberî
Na qesîda 1972 de nusîyaya û 20 beytî ya.
- g) Eqîdey Îman-Eqîdey Îslam
Na qesîda 1970 de telîf bîya û 66 beytî ya (Uzun, 2002: 64-65).

2.4. Hîkmet û Edebîyat

No qîsim zî xoser o û hewt rîpelî yo. 1971 de temam bîyo û di qîsmî yo. Nê qîsmî:

- 1) Hîkmêt Zazakî
1971 de nusîyayo û 80 beytî yo.
- 2) Edebîyat Zazakî Neqîşnayo Pey Nakî
1971 de nusîyayo û 264 beytî yo (Uzun, 2002: 66).

2.5. Xezay Uhudî

1976 de temam bîyo û ney de zî çar qîsmî estî:

- 1) Weqayê Koyî Uhudî Wefatî Hemzî
1972 de nuştî û 81 beytî yo.
- 2) Vengî Melî, Munacat Mehmed Elî
1974 de nuştî û 22 beytî yo.
- 3) Qesîdeya Mekî
1976 de nuştî û 25 beytî ya.
- 4) Qesîdeya Medîna
1976 de nuştî û 25 beytî ya (Uzun, 2002: 66)

Nê malûmatanê kilman ra pey ma wazenî eseranê Mela Mehmed Elîyê Hunî ra hîna zaf mewlidî ser o vinderî.

3. Mewlid

Mewlid, çekuyêka erebkî ya. Manaya xo dayikerabiyayîş o. Dînê îslamî de, bîyayîşê pêxamberê musulmanan Hz. Muhammedî yo.

Mela Mehmed Elî Mewlidê xo yê zazakî serra 1971 de nuştî. No mewlid, mewlidê ke bi lehçeya zazakî ameyê nuştene û ginayê çap ro, Mewlidê Ehmedê Xasî "Mewlidê Kirdî(*)" û Mewlidê Usman Efendiyê Babijî "Bîyîşa Pêxamberî(**)" ra pey mewlido hîrêyin o (Uzun, 2002: 60).

Mewlidê Mela Mehmed Elîyê Hunî, 2004 de hetê Weşanxaneyê Vateyî ra ginayo çape ro. Na çape de kitab, yew meqaleya derge yê Mehmet Uzunî dir dest pêkeno. Sernameyê na meqala "Mela Mehmed Elî Hunî û Edebîyato Kirdkî (Zazakî)" yo. Na meqale de Mehmet Uzun, Mela Mehmed Elî Hunî, hunerê (senetê) ey û eseranê ey dano şinasnayîş. Nê çapî de roportajo ke W. K. Merdimîn û N. Celalî, Mela Mehmed Elî reyde kerdo ca gêno. Roportajî ra pey Mewlid, Yûsuf û Zelîxa û hîrê Qesîdeyê Kerbela zî ca girewto.

Mewlidê Mela Mehmed Elî panc qisman ra pê ameyo. Qismo verên de behsê “**Qiceya Pêxemberî**” beno. No qisim 19 malik (beyt) ê. Qismo diyine “**Mewlidê Pêxemberî**” yo û tewrî malikanê “Salat û Selam” ê ya heme 70 malik ê. Qismo hîrêyine “**Dua**” ya. Na dua 15 malikan ra pê ameya. Qismo çarine “**Mîracî Pêxemberî**” yo. No qisim zî 93 malikî yo. Qismo pancine “**Wefatî Nebî**” yo û 69 malikî yo.

Panc qismê nê mewlidî pêro pîya 266 malikî yê û 23 serran de peyderpey temam biyî (Hunî, 2004: 23).

Mela Mehmed Elî derheqê destpêkerdişê *Mewlidê Zazakî* de roportajê W. K. Merdimînî û N. Celalî de wina ano ziwane:

“Yew embazê min ê medrese estbi. Dewa Sêraçur ra bi. Rojek ez tera persaya mi va:

- Mela Ehmed, tirkî wirzênî tirkî şîrûn vûnî, erebî wirzênî erebkî vûnî. Qey zûnî ma ra ûna (wina) çow nêvecîyo?

Va:

- Lîya, tîya Dîyarbekir ra Ehmedî Xasî zazakî yow mewlid nuşto, bin ra kê nêzûnî ho vûn se. Zûnî ma yow zûno meqbûl nîyo” (Merdimîn, Celalî, 2004: 37-38).

Mela Mehmed Elî Hunî, nê vateyê Mela Ehmedî ra zaf dejenê. Bênete ra demekî vîyareno, mela rojêk verê xo tadano ziyara Şêx Eladînî, (***) a hele de vano ez ewnîyaya îlham ame, şîre ha yena qelbê mi. Vano mi va ez çend çekuyan (kelîmeyan) bîyara yew ca û dest pêkeno nuseno. *Mewlidê Zazakî* yo ke nuşto, qismo verên “**Qicey Pêxemberî**” ra dest pêkeno,

Vano:

“Vernî d' vac namey Homayî, Muhammed lac pî û mayî
Gergûş bişan ayî ayî, wi yewekê pî û mayî” (Hunî 2004, 16).

Wina nuseno û 23 serran de nuştîşê mewlidê tememkeno.

Goreyê Mela Mehmed Elî, edebîyat û nuştîşê şîran bi tehsîl û perwerdeyî tena nêbeno. Semedê edebîyat û nuştîşê şîran eşq lazim o. Roportajo ke W. K. Merdimîn û N. Celalî Mela Mehmed Elîyê Hunî dir kerdo de, mela wina vano: “Seni ki yow makîne pey benzîn şina, inî gurûn-nuştîşê şîrûn- însûn pey eşq kenû, eşq lazim o. Çunkî ez ûnîyena qarşî ûmbazûn mi di, tehsîl mi o derece nîyû. La yi nişkênî di kelîmû bîyarî yow ca” (Merdimîn, Celalî, 2004: 39).

Ma şênê vacê, sebebê destpêkerdişê nuştîşê Mela Mehmed Elî ra yew zî eşqê ziwane kurdkî ra lehçeya zazakî yo. Mela nê heqîqetî eserê xo de wina ano ziwane:

“Wazin cewherû ca kî

Wazin çiman xu akî

Biwan inî zazakî

Neqeşnayo pey nakî.

Mi zazakî eşkawit

Mi pey qelem peymawit

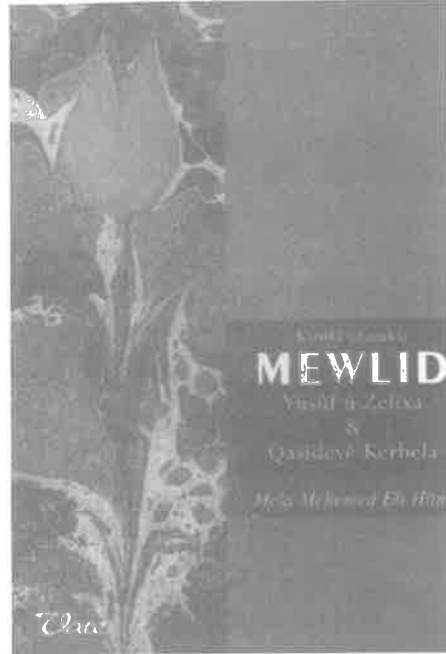
Pey nakey hîkmet vawit

Şima zazû rî şawit” (Hunî, 2004: 7).

4. Analîzkerdiş

Vateyê xo yo peyên de ma eşkenî vacî, senî ke edebîyatê kurmanckî de serekîye melayan anta, sey Ehmedê Xanî, Melayê Cizîrî, Feqîyê Teyran usb., na raştî zazakî de zî wina ya, sey Ehmedê Xasî, Mela Usmanê Babijî, Mela Mehmed Elîyê Hunî, Mela Mehemedê Muradan usb.

Fam beno ke goreyê nê alîman wayirvecayîşê zîwanî, senî ke yew gureyo însanî yo, ehend zî gureyêdo îslamî hesebîyayo. Coka vera heme astengîyan de zîwanê xo nêtere knayo, zîwanê xo de wendo û nuştî. Ganî ê ke vanê ma zîwanê xo ra hes kenê û ma welatparêz ê, nê gureyê ra apey nêmanî û qandê zîwanê xo çî destê înan ra ame textsîr nêkerî.

Mela Mehmed Elî Hunî, *Mewlid*,
Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2004, 119 rîpelî

(*) Kitabo kirdkî yo tewr verên o. 1892 de ameyo nuştene û reya verêne 25 adari 1899 de Dîyarbekir de çapxaneyê Lîtoğrafya de 400 nusxeyê ey ginayê çap ro û vila biyî.

(**) 1903 de ameyo nuştene û reya verêne 1932 de Kovara Hawîre de weşaniyayo û 1933 de Şam de çap biyo.

(***) Gorebê vatîşan Şêx Eladîn waxto rewên de Bexdad ra ameyo Hun.

Çimeyî:

Mela Mehmed Elî Hunî, *Kirdkî (Zazakî) Mewlid, Yûsûf û Zelîxa, Qesîdeya Kerbela*, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2004

Uzun, Mehmed Selîm, “*Mela Mehmed Elî Hunî û Edebîyatê Kirdkî (Zazakî)*”, Kovara Vateyî, Numre: 18, (2002) r. 56-66.

W. K. Merdîmîn û N. Celalî, “*Zûnî Ma Weş o Feqet Maalesef Alîmû Heta Inkê Îhmal Kerdû*”, Kovara Vateyî, Numre: 22, (2004) r. 34-55.

Keyepelê Zazakî.Netî (www.zazaki.net)

SEBA TO

| Bedriye TOPAÇ |

Ti sey laserê payîzî verê çimanê mi de herekînî.
Ti sey vayê usarî mezgê mi de geyrenî.
Ti sey zerrîya Dêrsimî sênêye mi de erzenî,
Ti îta de enî û şonî.
Ez to dima qet sîya girê nêdana,
La na tarî çik a?
Ez to dima qet nêbermena,
La kamî nê behrî dekerdî çimanê mi?
Ez to dima qet nêqîrena,
La kamî no tefûdumanê vayî kerdo serê zonê mi?
Ez to dima qet nêmirrena,
La na cendeke kam a?
Seba to zereyê mi de çik çin o,
La no adir çik o?
Şaristan veşneno.
Ti îta de enî û şonî,
Ez to dima bena embaza kuçan.
Çimê mi to dima vileyê xo kenê çewt.
Vengê mi to dima bermeno.
Kemerî ginenê zereyê şaristanî ro.
Bêvengîya mi dar û kemeru veşnena.
Mi seba to, rîyê asmenî de estareyî nêverdayî.
Mi seba to behran de awî nêverdayî.
Mi seba to mengê mewsîman pêgirewtî.
Seba ke ti mi ra hes bikerî?
Seba ke ti mi rê rojî bîyarî?
Ti zana wareyê mi çin o,
Ti zana şarê mi vengê xo vînî kerdo...

HÎKAYANÊ ROŞAN LEZGÎNÎ DE TESWÎRÎ

|Newzat DODANIJ|

Na xebate de ez kitabanê hîkayan ê Roşan Lezgînî de teswîran ser o vindena. Verî, kitabê ey Halîn de hîkaya “Halîn”î çî qayde ameya teswîrkerdiş, çî qayde teswîrî virazîyayê, kamcîn rayîr ra vecîyayo û kamcîn rayîr ra vîyarîyayo, ez bala xo dana aye ser.

Ma verê tehlîlkerdişî, manaya teswîrî vajîn. Teswîr, manaya “betim” yan “betimleme”yê tirkî de yo. Seke yew fenomen, mesele, term bîyaro verê çimê wendoxan, wina behs bikero. Beno ke qalê şexsan, merdiman, cayan, wezîyetêk yan zî heywanêk bikero (1).

Teswîr, qaydeyo ke ma cor ra va, pêro meseleyan de eşkeno bêro xebitnayîş. Ma vajî, hîkaye ha yew keye de vîyarena, ma verê berî ra dest pêkenê, ma teswîrê verê berî ra kewenê mîyanê mesela û ma dormalê ê keyeyî ra gêrenê, ma dormalê baxçeyê de gêrenê, rengê keyeyî, biçimê keyeyî, hîso ke nê keyeyî ma de aya keno, ma nînan ra behs kenê. Êdî teswîr seke yew tablo bêro neqîşnayîş, o tewir o.

Hîkayanê Roşan Lezgînî de teswîr cayêko zaf muhîm gêno. Pêro hîkayanê xo de ca dano teswîran. Nê teswîrî, rey-rey razber (soyut), rey-rey zî şênber (somut) ê. Rey-rey zaf ca gênê, rey-rey zî tay ca gênê. Ma cêr de bala xo danê tayê teswîran ser.

Kitabê Roşan Lazgînî “Halîn” de çarêş (des û çar) hîkayeyî estê û 107 (se û hewt) rîpelî yo. Hîkaya peyêne nameyê xo dayo kitabî. Hîkaya “Halîn” yew merdimî ser ra vîyarena. No merdim hama şenik bîyo, dewa xo ra vecîyayo û da-vîst serrî welatan ra, bacaran ra, şaristanan ra gêrayo. Zaf çî dîyo û wendo, aver şîyo, fikrê xo hîra kerdo labelê tim û tim zerrîya ey de yew kêmanî estbîya. Semedê na kêmanîye ra fikirîyeno û fikirîyeno. Peynî de vînenê. Welat! Êdî peyser agêreno û yeno welatê xo, dewa xo. Tîya de zewijêno û xo rê yew keye virazeno. Hîkaye zî tîya de dest pêkena. Rojêk nuştox beno mêmânê nê merdimî. Ê na mêmânîye bena sebebê na hîkaye.

Ma hîkaye ra yew mîsal bidîn: “Rayîro ke verê berê keyeyî ra şîyînî kamelyaya ke kenarê hewze de bî, da-pancas metre derg bi û binê versîya maşêlê ra vîyartinî. Kîştâ vakurî yê rayîrî de wina têrêze de her metre û nîm ca yew şaxa mêwe ameybî ronayîş. Tûrê mêwan ê tezey û ciwanî serê a çardaxa ke estûnê aye nat û wetê rayîrî de çikitebîy de bibîy vîla û rayîr seraser binê versîya pelanê xo de verdaynî...”(2)

Nê neqlkerdişî ra zî fehm beno ke nuştox teswîrê xo de wendoxanê xo rê sey nîşandayîşê yew resmî qîsey keno. Wendoxî wexto ke na hîkaye wanenê, xo mîyanê nê baxçeyî de vînenê. Wendox sey raştî cayê teswîrî de xo xeyal keno. Tîya de teswîr şênber (somut) ra- şênber (somut) virazîyayo.

(1) Aşkoğlu, İsmail, Anlatım Sözlüğü, İncece Yayınları, 2002, İzmir

(2) Lezgîn, Roşan, Halîn, Weşanxaneya Komalê, İstanbul, 2008, r. 94-95

Ma yewna mîsalê teswîrî bidîn.

“Verinîya hewze da-heşt metreyî û dergankîye ser zî da-vîst metreyî estibî. Xorînîya xo metre û nîm ra vêşêr bî. Herçiqas ke dêsi û binê aye heme bi seramîk ameybî îzolekerdene zî la ê kerra û zinarê ke bi hawayêko taybet verê dêsanê aye de ameybî ronayîş, seke yew hopeka tebîiye bo, winî asaynî. Hemeyê kerra û zinaran kevze girewtibî. Hewze pirrî maseyî bî...” (3)

No paragraf de zî yew rayîro naturalîst teqîb kerdo. Raştî de çi esto sey ê raştî çimanê wendoxan ver de nîgar (resm) kerdo. Raştî ra dûrî nêkewto. Yew ziwano sade xebetnayo. Teswîrî

derg kerdê labelê ziwane teswîrkerdişî

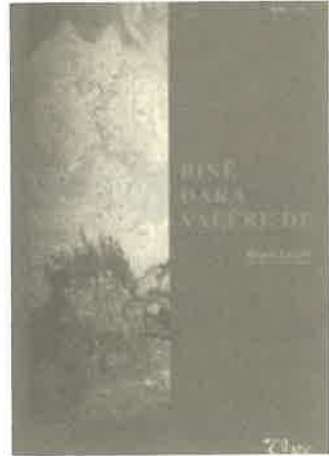
zaf sade û fehmkerde yo, ziwana zî zelal o. Nê teswîrî û ziwana xo mîyan de zaf biaheng ê. Merdim wexto ke nê hîkayan waneno, ziwana xo rê xo herikîyeno. Teswîr merdîm gêno û şîno. Nuşttox gama ke qalê hewze keno, merdim vano ke hênîkîya a hewze dana rîyê merdimî ro. Yan zî ê maseyî wendoxî ra asenê, eke destê xo bikero mîyanê hewze do maseyî biremê. Teswîr wîna ganî virazîyayo, wîna rengîn o.

Nika **bîneyke** zî ma behsê teswîranê taybet û hîşîyan bikê. Ma reyna Halîn ra yew paragraf neql bikerê.

“Çimî. Çimî zaf muhîm ê. Çimî ruhîyetê merdimî, kesayetîya

merdimî, karakterê merdimî nawnenê. Rengê înan qet muhîm nîyo, esas o îfadeyo xorîn ke rengê xo ruhîyetê merdimî ra gêno û yeno wenişeno zereyê çiman, o tesîr ro merdimî keno. Mesela, çimê yew qatilî. Şima dîyê? Sênî rengê kîştîşî weniştê zereyê çiman! Yan zî çimê dizdêk? Çimê sextekaran, zûrkeran?...” (4)

Kam ke nê pasajî biwano ez bawer kena ke çimê yew qatilî muheqeq yenê verê çimanê ey yan zî çimê dizdêk her kesî ra asenê. Xora no zî teswîrêko baş ra peyda beno.

(3) Lezgîn, Roşan, Halîn, Weşanxaneya Komalê, İstanbul, 2008, r. 95

(4) ec, r. 91

“Merdimo ke nêzano tawla kay bikero, eke çend rojî temaşeyê tawlakaykerdoran bikero, kaykerdişê tawla museno.” (5) Eke ma na cumle nika xo rê rêber bigêrîn, ma muhîmiya teswîrê şênberî vînenê. Eke ma Roşan Lezgînî çend rojî pêsero biwanî, ma mîyanê ê hîkayan de ciwîyênê, ma boyê ê vilikan gênê û ma kîşt a hewze de ronîşenê.

“Cemîla hêdî-hêdî amêne. Seke ro yewî bigêro, seke goş bişano vengêk, sewtêk, xiştênîyêk ser; wina bi diqet ewnîyê dorû ver ra.” (6) No zî mîsalêko cîya yo. No mîsal de, wexto ke merdim waneno, vano ke ez xo binimnî. Wina sey raşte nusyîyao ke a heli ti nêaftarenî sewtê xo bikerî.

“Xelasa maseyê qijkekî edî qet çin bî. Maseyê girdî keysa xo ro ey ardebî. Fekê xo akerd ke tam maseyê qijkekî bierzoxo fek, la a linge de yew masewanî torre eşte, her di pîya dekewtî.” (7) Ma biewnîn her di mîsalanê peyênan ra, teswîrkerdişê Roşan Lezgînî ma rê hîna zaf roşn kenê, ma Cemîla ra tersenê û ma maseyî rê dejenê. Eke ma yew qenaet bivejî; ma eşkenê vajîn ke Roşan Lezgîn teswîranê hîkayanê xo de ca-ca şênber, ca-ca razber o. Verê çimanê wendoxan de ganîkerdişê bîyayîşanê ey zaf baş o. Wendoxanê xo zereyê hîkayanê xo de rey-rey qehrmeno, rey-rey şa keno, rey-rey zî boya vilikan ano verê zîncan, rey-rey pê awa hîkayanê xo wendoxan keno honik. Hendêk raşt o û hendêk zî wendoxan anceno zerêyê hîkaye.

(5) Moran, Berna, Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, r. 187

(6) Lezgîn, Roşan, Binê Dara Valêre de, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2003, r. 28

(7) Lezgîn, Roşan, Ez Gule ra Hes Kena, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2007, r. 35

MARWER

| Murad CANŞAD |

Marwer, “Soro”yî de nameyê kesêkê romanî yo.

Romanê “Soro”yî 2010 de Weşanxaneyê Vateyî ra weşanîyayo, romanê dîyin yê Deniz Gunduzî yo.

Deniz Gunduzî romanê xo yê verin “Kilama Pepuği” tîya ra des serrî (2000) verê cû weşanabi. No roman kirmanckî (zazakî) de romano tewr verên o û şaheserêk o.

Nuştoxî des serrî dima şaheserêko bîn vet meydan: “Soro”.

Mekanê romanî dorûverê Gimgim û Kanîreşî yo. La nuştoxî tena bi nê mekanî qîmê xo nêardo, kewto bi kesanê romanî dima, şîyo bi İstanbul û İzmir, ê cayan û hedîseyanê ê cayan ser o zî bi westayîye vindeto.

Çîyo ke bala merdimî anceno, roman de zafbîyayîşê kesan o. Edebîyat de pêardîşê 'kes'an karo asan nîyo. Kesî estê, figuranî estê... To ke nameyê kesêk de kerna (zîkr kerd), ganî ti ê kesî ser o bivindî, xususîyet, xuy û karakterê ey hişê wendoxî de ca bikerî. Nêbeno ke merdim nameyê kesêk vajo û hema xo rê bivîyaro şîro. Mesela, eke to roman de va, hênîyî ser o di cinîyan dayêne pêro. Û eke ti reyêna behsê înan nêkerê, a game nê figuran ê. La eke ti vajî, hênîyî ser o Xezale û Cemîla dayêne pêro. Êdî Xezale û Cemîla kesê romanî/eserî yê. Yan behsê înan ameyo kerdene yan zî lazim o ke bêro kerdene.

Nuştoxî karêko zehmet girewto xo ser la heqbere ra zî ameyo.

“Marwer” name nîyo leqem o, cayê nameyî girewto. Ma nêzanê gelo dorûverê Gimgim û Kanîreşî de Marwer kesêko rastkên o û esto yan nuştoxî bi nê nameyî no kes afernayoy.

Serebutê nameyê Marwerî bi marî dest pêkerdo. Birrêk esto ke tede marê xidarî estê. Nê maran ra yew musayç bi dewan, yeno pilosîyeno dewarî ro, estikanê înan keno xizûz û înan kişeno. Dewijî çare tey nêvînenê. Axir Marwer keweno bi marî dima. Mar darêk ser o beno, pilosîyayo ley-lejgan ra. Marwer vejêno dare ser, doçik de pêgêno, xo dare ra roverdano. Esteyê marî cê vejîyenê. Marwer marî erd o kişeno. Dergîya marî peymawenê: diwêş lingî!

Marwer merdimêko ziwançepel o. Nuştox vano “Xuya Marwerî bîye, kerdêne maya her kesî ra!...”

Marwer kesêko tolaz o, çimteber o. Çim verdayo bi Almaste, dorê aye de perwane yo, aye dima yo. Kincanê xo vejeno, beno vît-viran, rayîrî ser o merîdîyeno. Verê xo kerdo rep! Almaste yena, ey o hal de vînena, cayê xo de bena kemere û manena. Çimê xo pira manenê. Zerrîya aye zî wazena. Axir, hebêk xo weçînena, yena, gama xo Marwerî ser ra erzena û ravîyarena. Marwer tîl beno, pêş de pêgêno, gêreno ver ro:

- Erê Almast ti Xizirî kena ...

Almaste şopêk pira ewnêna, cewabêko winasî dana ke teselîya Marwerî kewena:

- Ero Marwer ti geveze ya, şina nata-bota qisey kena, tasa mi bi xirabîye cingnena.

Almaste şona û şona...

HEWNAN DE ZÎ EZ DO ZIWANÊ XO VÎNDÎ NÊKERÎ

| Séchu SENDE |

Ez hîna pancserri ya û zana ke hîna zî ez zaf çîyan fehm nêkena. Mesela, ez nêzana ke çira lingê ma biengîştê ê yan zî seba çî ez bi destê çepî nusena.

Ez tayê çîyan zana. Ez hes kena ke her çî bifikirî. Mesela, ez zana ke çekuyî fek de virazîyenê. Tayê înan zaf xorîn ra, tîya ra, qirike ra vejênê. Zafê înan zî ziwana ra. Gama ke ez çekuyêk fikirîna reyke de yena serê ziwani, çîyo ke ez bikerî, ganî ez aye bilebitnî û çeku fir dana vejêna teber. Welew ke nêasena zî. Kam gama ke bêro nuştene o çax yena dîyene. Gama ke ez musayêne wendiş, rojêke fikirîyaya ke heme çekuyê dinya ha pîzeyê mi de. Dima mi fehm kerd ke wina nîyo, çekuyî zî sey fikran ê, tîya yê û ney, tîya nîyê. Gama ke ti vanî fikrêkê mi esto, seke çekuyî fikrî reyde yenê serê ziwani, fikrî zî a game yenê sereyê merdimî. No wina yo.

Ez nêzana çira la ewro mi qet ewnîyayîşê ziwane xo ra fek veranêda. Aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa. Seba ke ez tersena. Seba ke ding de cinîyêk a bine ra vatêne problemo tewr pîl o yo ke tutî ziwane xo vindî kenê. Wina vatêne: tutî ziwane xo vindî kenê. Ez kaleka aye de ronîşbîya û vengê aye baş ameyêne mi. Û cinîka bine zî bi saw vatêne, belê belê...

Ganî ez dingê badê pey de biameyêne war. Seba ke dadîya mi bi destê mi girewtbi û gerek ma bişîyêne şarkuterî. Badê ke ma resay bi şarkuterî û mi makîna ra numreyêk girewt, mi dadîya xo ra persa: Dayê birra tutî ziwane xo vindî kenê? Seke mi çîyêko xerîb persayo mi ra ewnîya, behsê numreyê newî kerd ke mi bi zehmetî fem kerdêne, reyke de cidî bîye û wina va: Belê, zaf kêna û lajekî ziwane xo vindî kenê, xaseten bajarana de. Di sey giramî penîr keremê xo ra.

Tersêk ez girewta, seba ke ez bajarêk de ciwîyayêne û hîna zî [ez] kênekêk bîya. Û mi ziwane xo vetêne, aaaaaaa, mi ewnîya[yêne] gelo hîna zî cayê xo de yo.

Agêrayîş de otobuse de mi hewna eynî çî eşnawit. Radyo ra. Badê deyîrêk ke [ez] nêzana yê kamî bî, camêrdêk qîsey kerd û vat ke problemê vindîkerdişê ziwani seraserê welatî ra vila beno. Çekuya “vilabîyayîş”[î] wina vatêne, seke behsê nêweşîyêk, mesela zekeme yan zî gama ke hamnanî adir bi daristanan keweno vila beno û nêkeweno binê kontrolî, kerdêne. Mi dadîya xo ra persa: Seba ke ziwana vindî nêbo merdim şêno se bikero? Va, qîseykerdişo zêde. Senî yanî merdim zêde qîsey bikero? Belê, zêde. Bêvindertiş, va. Demeyêk ke dadîya mi ez nêdîyêne de mi va aaaaaaa û ziwane xo vet teber ke ka uca yo yan ney. Ox!

Naye ra ewro-miro bêvindertiş ez qîsey kena. [Ez] merheba, merheba, rojbaş, merheba, şewbaş vana û selam dana her kesê ke cade ra vîyareno. Asansor de mi cîrana ma ya ke qatê hîrine de manena ra va, dadîya mi bazar ra di sey giramî penîr, di sey giramî sucuq, hîrê sey giramî salam, hîrê biftekî goştî sûr erînay û gama ke [ez] resaya bi keye zî mi dest bi deyîra karîdes, des, des kerd.

Mi deyîr û qiseykerdişê xo têreyde dewam kerdîy û hende qisey kerdbi ke dadiya mi serê şamî de va, merdim gama ke werd weno qisey nêkeno.

Rey-rey [ez] ziwane xo vejena vana aaaaaaaaaa û merheba, ti tîya yî? [Ez] persena. Merheba. Oxx.

Ez fehm nêkena, senî ziwane k vindi beno. Bira zî fehm nêkena. Kesêk senî şeno ziwane xo vindi bikero? Ecêb o. Labelê eke her kes wina vajo, a game rast o. Se beno se nêbeno hewnan de zî ez o fek qiseykerdişê bi ziwane xo ra veranêdî. Wilay wina yo. Hewnan de zî ez o ziwane xo vindi nêkerî. (*)

NOT: Îrfan Gulerî na hikaye galîzkî ra açaranaya tirkî, Abdullah Keskîni zî tirkî ra açarnaya kurmanckî, Roşan Lezgîni zî kurmanckî ra açarnaya kirdkî ser.

(*) **Çime:** Séchu Sende, Di xewnan de jî ez ê zimanê xwe winda nekim, Weşanên Avesta, Çapa 6., Stenbol, 2010, r. 57-58

NÊWEŞÎYA DÎYARBEKIRÎ

| Roşan LEZGÎN |

Ti vanî qey pizoteyê adirî ha serê zerrîya to de. Pîzeyê to maseno. Pizoteyê adirî tim zereyê to veşneno.

Ti şinî gonîya xo seba tehlîlî danî. Ganî ti gonîya xo ara bidî. Serê sibayî saete tam heşt de ti verê berê laburatuwarî de pabeyê hemşîre vindenî.

Saete heşt û nême de hemşîreyî ber akenî. Ti û çend nêweşê ke sey to rew amey, şima pîya şinê zere. Eke dora to bo zî ti ecele nêkenî. Ti dora xo danî înanê xo ra pîlêr. O mîyan de, ti bi nimitkî bala xo danî rîyê hemşîreyan ser. Herçiqas rîyê xo vêşî makyaj kerdo zî la nê serê sibayî mirûzê hemîne tirş o. Çimê înan nepexîyaye yê. Ti xo rê vanî, gelo bêhewn mendê, çi yo?

Dora to yena. Ti şinî serê qoltuxe de nişenî ro. Hemşîre tena ewnêna qolê to yê wekerdeyî ra. Ti kam î, çi kes î, çi kare yî, bin ra xemê aye nîyo. Bê ke yew çeku mîyanê lewanê aye yê sûran ra vejîyo, engîstanê to dana pêser, kena kulm. Ti fehîm kenî, coka ti zî kulmê xo bineyke şidênenî. Bi westayî bandaj ro qolê to pêşena, gire dana piro. Destê xo dana reya ser, vilênena. Tam wexto ke serê enjektore pede kena, ti rîyê xo fetelnenî hetê wetî ser. Hemşîre badê ke derzîne reya de edelnena, bandajî akena. Ê tédima tam heşt şûşeyê qijkekî gonîya to dekena. Senî ke enjektore apey kaşkena, puçêk peme destê aye de amade yo, dana cayê derzîne ser. Wina leza-lez etîketan dusnena şûşeyan ra. Hemîne tède lep gêna kena mîyanê destê to.

Ti zaf dîqet kenî ke şûşeyî mîyanê destê to de nêşikîyê yan mîyan ra yew nêşemetîyo nêgino war ro. Ti xo bari kenî, mîyanê çend nêweşan ra vîyarenî yenî teber. Xemê kesî nîyo. Qet xo serê rayîrî ra nêdanê kîşte. Boya to teng bona la ti vengê xo nêkenî. Ti vejîyenî korîdor, heme şûşeyan sax-salîm benî teslîmê qismê tehlîlkerdişî kenî. Wezîfedar gama ke karte dano destê to, vano:

- Hewt teneyî di rojî badê cû, yew zî aşmêk badê cû vejîno.

Ti karta xo gêni. Ê cor de nêrdewananê nêweşxaneyî ro hêdî-hêdî yenî war.

Ti senî ke berê klînîkan ra vejîyenî teber, boya darû û dermanan, boya gûzine yê tenturdîyot û însulînî zere de manena, hewayêko şenik û pank verdîyeno rîyê to ro.

Dorê Unîversîteya Dîcle heme daristan o. Coka hewayê ê doran zaf weş o. Ti çend rey pêsero xorîn-xorîn hewayê pankî ancenî zereyê xo, pişîka xo kenî pîrr û hêdî-hêdî bi kontrol veradanî teber.

Ti ewnênî Çemê Dîcle ra. Çemê Dîcle de awe nêasena. Awirê to acor şinê Dîyarbekirî ser. Tûjîkê minaraya camîya Hezretî Silêmanî hema ke mîyanê mij û dûmanî ra asena. Dûmanêko gewr, dûmanêko qirêjin weniştê Dîyarbekirî ser. Bedenê Dîyarbekirî bi rîyêko sîya ewnêno to ra. Qet keyfê to ey rê nêno. Ti çiqas uca ra, hetê bakûrî yan hetê rojhelatî ra ewnênî Dîyarbekirî ra, serewedaritişê serra 1925î yeno vîrê to. To çend rey hetê başûrî ra, hetê rojawanî ra zî ewnîyabi bedenê Dîyarbekirî ra la to ê kîştan ra qet çîyêko winasî hîs nêkerdbi.

Ecêba girane! To fek merdîman ra veradayo, ti kewtê ra kerreyanê bêzar û bêziwanan dima. Ti bedenê Dîyarbekirî ra hêrs benî. Ti bedenê Dîyarbekirî suçdar vînenî. Ti xo rê vanî, nê dêse rîsîyayî a roje bêbextî kurdan rê kerde. Dîşmenî rê bi sî û sitare, baw û kalanê ma rê bi bend û sênc. Nê dêsi vernî ro baw û kalanê ma girewt. Ey rayîr nêda ma. Ey dîşmen pawit. Ti vanî, eke Dîyarbekir bikewtêne dest, gureyê ma tamam bi. No dê, nê dêse sîyayî a roje rîyê xo sîya kerd û dîşmenî rê bi paştî.

Ti agêrenî, hetê dingê mînîbus û otobusan ser şinî.

Na rey her kes ver bi nêweşxaneyî şino, ti ver bi teber şinî. Xîyalê to de sibata serra 1925î.

Ti ewnênî ke di hemşîreyî wet ra yenê. Kênayê kurdan ê. Rindek ê. Rîyê înan ra, şêla înan ra, sîmaya înan ra bellî yo ke hurr kurd ê. Gonîya înan to rê şîrin yena. Gama ke verê to ra vîyarenê, vengê qîseykerdişê înan yeno to, ti ewnênî ke tirkî qîsey kenî. Tirkîya kurdan. Şîrinîya gonîya înan fekê to de bena di çilkê jehrî. Hemşîreya yewe a bîne ra vana:

- Qiz wala ben êdemîyem geleyim!

Ti tavilî cumleyê aye hişê xo de bi kirdkî û kurmanckî pîya tercume kenî:

“Keynê wiley ez nêşena bêra!”

“Keçê welle ez neşem werim!”

Ti zereyê xo de vanî tirkî caran nêvanê “ben êdemîyem geleyim”, tirkî vanê “ben gelemiyorum”. Ti ha zanî ke kurdkî fikirêna la tirkî qîsey kena.

Ti hewna hêrsê xo bedenê Dîyarbekirî de kenî teber. Ti xo rê vanî, o firsendê serra 1925î zaf muhîm bi. Eke o wext Dîyarbekir bikewtêne dest, ewro, nê welatî de beno ke bin ra zîwanê tirkî nêameyêne qîseykerdene. Ti xo rê vanî, nê zîwanî kokê ma ardo. Çunkî ti ha vînenî ke her kes; wende yan nêwende, dewij yan bajarî, bizanê yan nêzanê, zor danê xo û tirkî qîsey kenê. Ti vanî qey şeker rijnayoy mîratmendaya tirkî ser. Tirkî şîrin bîya, zîwanê baw û kalanê to tehl bîyo.

Ti yenî resenî dingê mînîbusan.

Mînîbusî, otobusî wexto ke serê sibaynan şinê unîversîte heme pîrr ê. La agêrayîşê ver bi mîyanê şaristanî de veng ê. Serê sibaynan millet yeno, şanwanan zî agêreno. Mînîbusa ke vinderte ya vikûveng a. Şofêr tena ha tede. Qolê xo pencera ra veto teber. Yewêko esmer o. Herdîşa xo pêxwaskî veradaya. Venga çayroşî dano:

- Çaycî! Babam, hela baxîsen bêle? (*)

Qirika re vengê xo vejeno. Vengê ey zaf qalind o. Xo ra bawer û hende zî qure aseno. Ti xo rê vanî, beno ke lajê wayîrê mînîbuse yo.

Ti tam fekê xo akenî ke bipersî gelo şino hetê Seyrantepeyî ra yan ney, la çimê ey ziq ha çayroşî ser o û hewna veng gineno piro:

- Duymîsen babam? Senî çaxirdix! (**)

Ti zî fetelênî a kîşte ser ewnênî. Çayroş leze ver bi şofêrî yeno. Vano:

- Abê gelîyem abê. Aaa geldim qurban. (***)

(*) Çayroş! Bawo, dê hela ti ewnênî mi ra?

(**) Ti nêşnawenî bawo? Ma venga to da yanî!

(***) Keko, ez yena keko. Aaaa ez ameya qurban.

Seba ke zafane Dîyarbekir de kurmanckî yena qiseykerdene, ti zî bi kurmanckî persenî:

- Keko, tu diçî Seyrantepe?

Çayroşo seyar sênî ser o çaydane ra qedeho naylonên keno pîrr û derga şofêrî keno. O zî panc sey quriş erzeno tepsî ser û qedeh gêno, o mîyan de, cewabê to zî dano:

- He babam, gidîx. Hadê bîn, gîdaxın. (*)

Ti wenişenî. Muşterî çin ê. Zereyê mînîbuse de ti û şofêr tena yê. Ti çimê xo zereyê mînîbuse ra çarnenî. Bimbareke mînîbuse nîya, ti vanî qey odaya veyve û zamayî yan odaya rakewtişê cinî û mêrdeyî ya. Her çar hetê aye, pencerayî heta nême bi perdeyê rîşikinî gêrîyay. Rengê perdeyî pembe yo. Rengê rîşikan û puskilanê perdeyî mor o. Camêrdî no serê sibayî kasetê Ehmed Kayayî nayo teybî ser. Ehmed Kaya, deyîra Bextîyarî vano:

“Diyarbakırlıymış adı Bahtiyar / Suçu saz çalmakmış öğrendiğim kadar.”

“Geçiyor önümden gül yüzlü Bahtiyar / Kaldığım yerde kalan sazi kadar.” (**)

Camê vernîya mînîbuse zî, tewir bi tewir lewhayî pira aleqnaye yê. Ti çimanê xo peynîya camanê verçimika xo ra nutik kenî, ti nuştayê lewhayan wanenî:

“Sev beni seveyim seni”

“Biz bize kurban biz bize heyran”

“O şimdi asker”

“Ah üniversitelim yaktın beni Allah da seni yaksın”

“Ben seni ne kadar çok sevdimse sen π kadar çok kaçtın benden”

“Benim için ne düşünüyorsan Allah sana iki mislini versin” (***)

Şofêr qurtêk-di qurtî çay şimeno. Û hêdî-hêdî mînîbuse rameno.

Şofêr hêdî-hêdî mînîbuse rameno. Çunkî hem çay şimeno hem cixara şimeno. Ti zî hem temaşeyê şofêrî kenî hem zî ge-ge ewnênî hetê Dîyarbekirî ra. Êdî tay maneno ke şima biresê rayîrê Silivânî ser. Şofêr qurtê peyênî zî şimeno û qedehê vengî, qedeho naylonên, gêno penceraya xo ra vir keno erzeno qeraxê rayîrî. Eştişê qedehî de seke yew kardî bigino sêneyê to ro, ti ceniqênî. Çimê to biloq benê û tadîyenê kaleka rayîrî ser ke ti çi bivînî! Ti vanî qey asmên ra qedehê naylonî, qutuyê kola, pet şûşeyê awe varay.

Varay, varay, varay...

Sey torge asmên ra naylonî varay. O dereyê şarampolê kaleka asfaltî bîyo deryaya qaf û qirê naylonênan. Ti vanî qey naylonî karitê. Hemîne zîl dayo. Reng bi reng, tewir bi tewir, çeşîd bi çeşîd naylonî zergun bîyê.

(*) Erê bawo ma şinê. Haydê wenişe, ma şirin.

(**) Dîyarbekirî o nameyê ey Bextîyar / Qaso ke ez zana sucê ey cenayîşê sazî yo / Bextîyar yeno verê çimê mi bi rîyê xo yê rindekî / Cayê ke ez manena de qasê sazê xo yê mendeyî.

(***) “Mî ra hes bike ez to ra hes biki”, “Ma xo rê qurbanê xo, ma rê xo rê heyranê xo”, “O nika esker o”, “Ax üniversiteyîja mi to ez veşnaya Homa zî to biveşno”, “Mî çend to ra hes kerd ti hende mi ra remaya”, “Ti seba mi çi fikirênî Homa di endeyî bido to”

Ti dejenî. Heyfê to ro nê tebîetê weşikî yeno. Heyfê to zaf ro nê welatê bêwayîrî yeno. Seke yew derzînan biko to de, ti winî cayê xo de qerqelênî. Ti ewnênî şêforî ra, ti ewnênî qeraxê rayîrî ra. Qet xemê camêrdî nîyo. O ha dinyayê de ti dinyayêna de. Camêrd hema zî kuffî cixara ra ano. Deyîra Ehmed Kayayî qedîyaya, nika cinîyêk bi tirkî deyîrêka eşqî vana. Zimmî kewta zereyê mînîbuse. A henge de êdî şima tadîyayê rayîrê Seyrantepeyî ser. Şima şinê serê pirdî ra zî vîyarenî. Ti hîs kenî ke hewna pîzeyê to masayo. Ti vanî:

- Keko, ez ji te re tişteki bêjim?

Bin ra veng nêşino camêrdî. Dewam keno. Ti na rey bi vengêko bineyna pêt vanî:

- Keko, ka hela dengê muzîkê kêmbike ez ê ji te re tişteki bêjim?

Şofêr tadîyêno, ewnêno to ra. Vano:

- Ne diyîsen babam? (*)

Ti vanî:

- Keko, to çaya xo şimite. Afîyet bo to rê.

Ti wazenî nermek vajî. Ti nêwazenî hêrs bibo. La ti anî vîrê xo ke to hetanî nika kamî ra çîyêk vato, heme hêrs biyê. Ti vanî, ez vajî yan ney? Ti teredud kenî la ti xo de nêgênî. Ti dewam kenî:

- Keko, to çaya xo werde. La werekna to qedeh wina virr nêkerdî nêuştî. Nika ke ti şî mîyanê şaristanî, her ding de qutuyê çopî estê...

Şofêr leze fehm keno ke ti ha se vanî. Senî ke qala to fehm keno, rîyê xo tehl keno û vano:

- Babam, ma temîz olsun biz de atmîyaxın! (**)

Ti cewab nêdanî. Ti nêşênî tu cewabêk bidî. Masayîşê pîzeyê to zêdîyeno. O pizoteyê adirî ke serê zeriya to de bi, seke yew pif biko, welîya dorê ey şina, adiro sûr vejîno teber û zereyê to veşneno.

Keko, ti nêweş î, nêweş!

Dîyarbekir, 21.03.2009

(*)-Ti vanî se keko?

(**)-Bawo, wa pak bo ma zî nêerzin!

“OMID ESTO”YÊ HUSEYÎN KARAKAŞÎ SER O

| Hudaî MORSUMBUL |

Destpêkê kitabê hîkayan yê Huseyîn Karakaşî “Omid Esto” de nuşteyêdo bêimza esto. No nuşte ra tayê malumat pare bikîme:

“Serra 1968 de, qezayanê Sêwasî ra Kangal de, ‘Dewa Derî’ de maya xo ra bîyo. Heta çarêsserrîya xo dewe de mendo. Dibistane qedênaya, peye cû ameyo Îstanbul û tîya karanê cîya-cîyayan de se karker gurîyayo. (...) Wexto ke karkerîye kerda hetê ra zî xo bi xo wendo. (...)

Heta serra 1991î mîyanê fealiyet û xoverrodayîşê karkeran de bîyo. 1991î ra pey kewto mîyanê têkoşînê xelîşîyayîşê şarê Kurdistanî. 1996 de Îstanbul de ameyo tepîştene û kewto hepsixane. Derheqê ey de seba dayîşê cezaya îdamî dewa ameya akerdene û na dewa heta serra 2006î dewam kerdo. Peynî de dewaya ey cezaya îdamî ra çerixnaya cezaya muebedî. Nika “Kocaeli 2 Nolu F Tipi Kapalı Cezaevi” de hepsî yo.” (r. 5)

Kitabê Huseyîn Karakaşî “Omîd Esto” serra 2006î de Îstanbul de Weşanxaneyî Vateyî ra ameyo çap kerdene. Qismê tedeyî de ma şeş hîkayan vînenîme. Nê hîkayeyî winê rêz benî:

1-Xewf

2-Wayîrê Henîyê Mamedî

3-Xopan

4-Serê Tumê Pîlî ra

5-Omid Esto

6-Tirankî

Mîyanê hîkayan ra “Omid Esto” nameyê xo dayo kitabî. Heme hîkayan de hîsê mîzahî tesîr dayo labelê Omid Esto mîzah ra dûrî kewto. Pancmîna hîkayan de mekan dew a. Cîwîyayîşê dewe bi zîwanêde mîzahî eno ra nuştene. Hîkaya “Omid Estoyî” de mekan hepsixane yo. Heme hîkayen de dewe cayê şa bîyayene ya. Bîyena ke trajîk a; a zî bi zîwanêde komîk ameya nuştene.

Analîzê psîkolojî ser o nimûneyê balkêşî hîkaya “Omid Esto”yî de estê. Ganî ma yew paragrafî seba îspatê na îdiaya xo bidîme:

“...Labelê mi nêkerd tamam û ez gîno zereyî bêvengî ro, wina mendo.

Seyfî, mezgê mi de ciwanê seserra vîst û yewine bî. O mi çim de kesk bî, kewe bî, sîsik û zelal bî. Dinya de çiqas rengê heyatdarî estê, o koma ê rengan bî. Mi vîr de bî ke ez ey ra vajî 'Omid tu ya' labelê mi nêva. Nişkîyo (mi beşe nêkerd) vajerî. Ez terso ke winavatîş beno webalêdo giran, keweno vile û ey fînenî bîne bandura meseleyê kurdan. Meseleyê kurdan, meseleyêdo xizonik o. Yewî ke game eşte mîyan, yan rew gineno war şono yan kî sey Pîrê Bimbarekî erzîno ra dare. Yewo ke waroginayîş û dardebîyayîşî ra reya kî yan beno çuyê deste dişmenî, gineno piştîya şarê xo ro yan kî erzenê pey dêsanê bêkeyberan û tede poynenê... Vîrê mi de çiyê winasîyî bîyay. No semed ra nişkîyo Seyfî ra vajerî 'Omid tu ya'..." (r. 57)

Ziwanê Huseyîn Karakaşî de xeletîyê gramere zaf ê. Honde zaf ê ke redaksîyonî nê kitabî bine de mendo. Labelê wendoxo ke qaydeyanê rastnuştîşê kovara Vateyî bizano xeletan rehet vînenî. Redaksîyonê kitabî zî zaf xeletan pey goş kerdo.

Taswîrkerdişê mekanî de zî sifetî gumra ameyê gurenayene. Naye zî nuştîşê Huseyîn Karakaşî kerdo rengîn. Karakteranê xo bi firçê resm kenî. No derheq de ma nimûneyê bîyame çiman ver:

"Veraşan bî. Teber ra puk vay dîyêne. Betî sereyê xo dard we, pencera ro matê teberi bî. Va winî jîbenê ke estayanê însanî tezî kerdêne. Betî xeylê vengê vayî goştarî kerd. Dima çime xo rîyê ronîştayan ro fetilnayî. Alê Surî, xo ser fer, tutin vay dêne. Kaleka ey a raste de Heydo Kej ronîşte bî. Heyd koçekê Alî bî. Tim fekê ey ra qîsey kerdêne. Kaleka Alî ya çepe de kî Avdo Çolx ronîşte bî. Çimî şanaybî erd hurdi-hurdi tozbe antêne. Nê hetê Avdî û o hetê Heydî de Heso Qerece û Daş ronîşte bîy. Daş xeylêk kokim bî. Erdîşa xoya sipîye sêne ra axme bibî. Nê hetê Daşî de Cem ronîşte bî. Pozxin û miradîyaye asêne. Betî çitur ke çimê xo çarnayî ci, ameyî têçim. Betî çimê xo remnayî. O, vera Cemî vileçewt bî." (r. 16)

VINAJANS

KARÊ AJANS, REKLAM Û METBEA

Koop. Mah. Gevran Cad. No: 11

Şen Apt. Kat:2/9

Yenişehir (Ofis)/Diyarbakır

www.vinajans.com

+90 (412) 238 21 80

info@vinajans.com

ŞEWÇILA

FORMÊ ABONEYÎYE

Seba 4 hûmaran 30 TL

Hesabê Dovîzî :

T.C. ZIRAAT BANKASI OFIS/DIYARBAKIR SUBESI

ROAŞAN LEZGIN OKCU

IBAN: TR 04 0001 0011 5057 3019 1750 02

Hesabê TL :

T.C. ZIRAAT BANKASI OFİS/DIYARBAKIR ŞUBESİ

ROAŞAN LEZGİN OKÇU

IBAN: TR 31 0001 0011 5057 3019 1750 01

Name - Peyname:

Adrese:

E-Mail:

EY REQÎB

DILDAR

*Ey reqîb, tim mendo qewmê kurdziwan
Nêşiknen ey v'raştoxê topê zeman
Kes nêvaj kurd merde yo, kurd ganî yo
Ganî yo qet nêna war alaya ma*

*Lajê kurdî weriştö pay sey çêran
Ke b' gonî nexşîn biko taca cuyan
Kes nêvaj kurd merde yo, kurd ganî yo
Ganî yo qet nêna war alaya ma*

*Ma leyîrê Medya û Keyxusrew î
Dînê ma yo, ayînê ma yo welat
Kes nêvaj kurd merde yo, kurd ganî yo
Ganî yo qet nêna war alaya ma*

*Ma leyîrê rengê sûr û şoriş î
Bewnî, gonîdmende yo vîyartey ma
Kes nêvaj kurd merde yo, kurd ganî yo
Ganî yo qet nêna war alaya ma*

*Lajê kurdî hazir û amade yo
Ganfîda yo ganfîda yo, ganfîda
Kes nêvaj kurd merde yo, kurd ganî yo
Ganî yo qet nêna war alaya ma*

Sorankî ra çarnayîş: M. Malmîsanij & R. Lezgîn

ERİŞMEŞ

5 TL